

SPRAWOZDANIE

DYREKCYI

C. K. LWOWSKIEGO GIMNAZYUM

IM. FRANCISZKA JÓZEFA

ZA ROK SZKOLNY

1906.

13938

WE LWOWIE

NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO

1906.

inż. inż.
Sym 133

O ZAGINIONEJ TRAGEDYI OWIDYUSZA

POD TYTUŁEM

„MEDEA“.

W S T Ę P.

Tragedya Owidyusza, o której zamierzam pisać, zaginęła niemal doszczętnie; z całej bowiem tragedyi zachowały się jedynie 2 wiersze, luźne zupełnie. W bardzo więc trudnem położeniu znajduje się ten, kto chce odtworzyć choćby tylko w ogólnym zarysie prawdopodobny obraz zaginionej tragedyi. Toteż często trzeba uciekać się do kombinacji i mniej lub więcej prawdopodobnych hipotez. Stąd mimo mozolnych wysiłków badania nad rekonstrukcją „Medei“ wydały dotąd szczupłe tylko rezultaty i bodaj, czy uda się nam kiedy uzyskać więcej autentycznych wiadomości o tej zaginionej, niestety, tragedyi. Trudność w tej kwestyi zwiększa jeszcze ta okoliczność, że krytyka starożytna, jakkolwiek wyraża się o tragedyi Owidyusza z wielkiem uznaniem, ogranicza się w sądzie o niej do kilku zaledwie słów, nie wdając się zupełnie w szczegóły, nie mówiąc już o tem, żeby ktoś w starożytności miał podać genezę, ekspozycję i treść tragedyi.

W części szczegółowej będziemy mówili, jakich środków chwytła się krytyka nowożytna, by odtworzyć domniemany obraz zaginionej tragedyi. Obecnie wymienię krótkie i bardzo ogólnikowe artykuły w tej kwestyi pisane, z których korzystałem. Są to następujące:

Otto Ribbeck: Ovids Medea. (Rheinisches Museum der Philologie. Neue Folge. Dreissigster Band 1875).

Fridericus Leo: De Senecae tragoediis. Observationes criticae. Berlin 1878.

Otto Ribbeck: Geschichte der römischen Dichtung. Augusteisches Zeitalter. Stuttgart 1900.

Nadto korzystałem z dzieł pomocniczych następujących:
Martin Schantz: Geschichte der römischen Litteratur. I. und II. Band. Erster und zweiter Teil. München 1892 i 1901.

Otto Ribbeck: Die römische Tragoedie im Zeitalter der Republik. Leipzig 1875.

Otto Gruppe: Griechische Mythologie und Religionsgeschichte. München 1897. (Handb. der class. Alterthums-wissenschaft).

Pewną wartość ma przedmowa do wydania dzieł Owidyusza:

P. Ovidii Nasonis opera, quae supersunt, ad exemplar Nicolai Heinsii et Petri Burmanni castigata. Lipsiae 1715.

Rzecz o „Medei“ Owidyusza podzielimy na następujące części:

A) Krótki obraz rozwoju literatury dramatycznej za Augusta.

B) O „Medei“ w ogólności. Ta druga część będzie obejmowała dwa rozdziały:

I. Mit o Argonautach.

II. Wyliczenie i szczegółowe omówienie źródeł naszych wiadomości o „Medei“ Owidyusza.

C) O układzie i treści „Medei“ w szczególności.

A) Krótki obraz rozwoju literatury dramatycznej za Augusta.

Dramat w dobie Augusta jest słabo reprezentowany. Nie zachowało się też nic w zakresie dramatu z tej doby.

Komedyę reprezentuje G. Melissus, który pisał oryginalne narodowe komedye rzymskie, t. zw. fabulae trabeatae.

Tragedyę reprezentuje: L. Varius Rufus, którego tragedia p. t. „Thyestes“ została przedstawiona po zwycięstwie pod Akcyum. Zrobiła ona wielkie wrażenie na publiczności rzym-

skiej. Poeta otrzymał za nią w nagrodę milion sesterców. Na tej też tragedyi głównie polega literacka sława Variusza.

Dalej reprezentuje tragedję tej doby Owidyusz, którego tragedia p. t. „Medea“, wysoko ceniona w starożytności, zagięła. O niej właśnie obszerniej pomówimy w dalszym ciągu naszej rozprawki. Prócz wymienionych dwóch najznakomitszych przedstawicieli tragedyi w dobie Augusta, zasługują nadto na wzmiankę:

Puppius, który według scholiasty Horacego: Akrona, pisał tragedję do łez wzruszające.

Owidyusz w listach „Ex Ponto“ wspomina nadto o poecie dramatycznym, niejakim Turaniuszu, nadto o Grakchu, który napisał tragedję: „Thyestes“, „Atalanta“ i „Peliades“.

Oto byłby w krótkich słowach cały obraz rozwoju dramatu za czasów Augusta — obraz, z którego widać, że tragedia tej epoki nie tylko przeważała, ale i przewyższała swą doskonałością ówczesną komedję ¹⁾.

B) O „Medei“ w ogólności.

I. Mit o Argonautach.

Z kolei uważam za stosowne, byśmy się naprzód zaznajomili w ogólnym zarysie z treścią mitu o Medei. Obraz tego mitu przedstawimy na podstawie dzieła Dra Ottona Gruppego p. t. „Griechische Mythologie und Religionsgeschichte“. München 1897 (Handb. der class. Alterthumswiss. herausg. v. Iwan Müller. V. B. II. Abt.).

Przedtem jednak musimy dać krótki historyczny pogląd na rolę, jaką odegrał ten mit w literaturze greckiej i rzymskiej. Mit o Medei jest integralną częścią wielkiego mitu o Argonautach. Mit o Medei był częstym przedmiotem utworów poetów greckich i rzymskich, już to jako samodzielny dla siebie mit, już też jako część mitu o Argonautach. Wiemy już, że mit o Medei obrał sobie za przedmiot jednej ze swych tragedyi Eurypides. Tenże poeta traktował ten mit epizodycznie także w swej tragedyi p. t. „Aegeus“. Tenże mit odegrał wa-

¹⁾ Por. Schantz. R. Lit. II. Band I. Teil.

zną rolę w epopei Apolloniusa z Rodos p. t.: „*Ἀργοναυτικά*“. Wiemy dalej, że Ennius napisał dwie tragedye, których przedmiotem był mit o Medeji, a mianowicie: „*Medea exul*“ i „*Medea*“. Ta ostatnia tragedia jego opierała się na tragedyi Eurypidesa, p. t. „*Aegeus*“. Poeta tragiczny Akcyusz również zajmował się tym mitem; niewiadomo tylko, jaki tytuł nosiła jego tragedia: czy „*Medea*“, czy „*Argonautae*“?

Po Enniuszu i Akcyuszu zajmował się tym mitem poeta epiczny P. Terentius Varro Atacinus, który opracował wolny przekład „*Argonautyków*“ Apolloniusa z Rodos. Po nim, idąc w chronologicznym porządku, należy wymienić jako poetę zajmującego się mitem o Medeji właśnie Owidyusza, który mit ten opracował aż trzykrotnie, bo naprzód w tragedyi, potem w heroidzie dwunastej, a wreszcie w *Metamorfozach*.

Wreszcie zajmowali się tym mitem: poeta z czasów Wespazjana: G. Valerius Flaccus w poemacie p. t. „*Argonauticon libri octo*“. I ten obrał sobie za wzór „*Argonautica*“ Apolloniusa z Rodos; dalej słyszymy, że tragedję p. t. „*Medea*“ opracował też poeta z czasów Nerona: M. Annaeus Lucanus, autor *Farsalii*; wreszcie p. t. „*Medea*“ pozostawił tragedję Seneka, filozof. Tyle możemy skonstatować na podstawie zachowanych pomników literackich i wzmianek starożytnych. Oczywiście, obok traktowania na wielką skalę, traktowano ten mit zapewne także i epizodycznie, krótko. Mit o Medeji nie jest jednolity, można w nim rozróżnić z jednej strony lokalne naleciałości, dodatki, z drugiej zaś strony znaczne zmiany wprowadzone doń dzięki fantazyi poetów.

Przystąpmy teraz do właściwej treści mitu o Argonautach.

Król beocki Atamas, oszukany przez swoją żonę Ino, postanawia zabić na ofiarę syna swego z pierwszego małżeństwa, Frixosa. Już miała być ofiara spełniona, gdy wtem Nefele zesłała Frixosowi złotego barana, który go wraz z siostrą, imieniem Hele, uniósł w powietrze przez morze. Hele jednak wśród drogi wpadła do morza, Frixos zaś przybył szczęśliwie do Kolchidy, gdzie zabił swego barana na ofiarę Zeusowi, a złote runo jego zawiesił na dębie w gaju Aresa. Runa tego strzeże smok nigdy nie zasypiający. W tym czasie został z Jolkos wygnany Ezon przez swego brata przyrodniego

Peliasa. Pelias teraz obawiał się, że syn Ezona, Jazon, pomści się za swego ojca. Tymczasem na pewną uroczystość ofiarną przybywa do miasta Jazon; Pelias, chcąc się go pozbyć, wysłał go na okręcie do Kolchidy. W czasie podróży miał Jazon z Argonautami liczne przygody. Wreszcie przybywają do Kolchidy. Tu na propozycję Jazona postanawiają bohaterowie naprzód pokojowo prosić Eetesa o złote runo. Z kilku więc towarzyszami udał się Jazon do pałacu królewskiego, gdzie spotkał Medeę, która szła właśnie do swej siostry. Medea rozpoznaje wśród towarzyszy Jazona synów Frixosa. Na głos jej wychodzą z pałacu Eetes wraz z swą małżonką. Przybyszów ugoszczono zrazu serdecznie, gdy jednak Eetes dowiedział się z ust Jazona o celu przybycia Argonautów, popadł w gniew, który stara się ułagodzić Jazon. Król, chcąc się przekonać, czy Jazon wart jest złotego runa, nakłada nań uciążliwe warunki. Oto każe mu, by zapomocą byków ogniem ziejących zorał rolę Aresa, aby wyciął pokolenie bohaterów, wyrosłych z zębów smoczyh. Medea, która dzięki Atenie i Herze zapalała już miłością dla Jazona, wzdryga się, słysząc te warunki, postawione przez Eetesa. Ale Jazon i inni bohaterowie postanawiają wezwać pomocy jednej z wieszczych kapłanek i wypełnić warunki postawione przez króla. W tym celu udaje się Chalkiope do swej siostry Medei, która nakłoniona przyrzeka swą pomoc Jazonowi. Istotnie też dnia następnego Medea w towarzystwie 12 sług udaje się do świątyni Hekaty, aby dać tam Jazonowi prometejską oliwę. Nadto udzieliwszy Jazonowi w skrytości wielu rad, Medea chytrze tak kieruje rozmową, że Jazon mówi o ślubie z nią, a w końcu przyrzeka Medei, że ją poślubi. Następnego dnia namaszcza ciało oliwą, która chroni je przed ranami i śmiercią. W obecności króla i licznych mieszkańców Kolchidy, Jazon zaprzęga byki do pług, orze rolę i zasiewa zęby smocze. Gdy słońce miało się już ku zachodowi, udał się na okręt, by wytchnąć. Skoro wrócił od okrętów, zastał już wyrosłych z posiewu zębów smoczyh rycerzy. Korzystając ze sposobności, rzuca między nich wielki kamień w chwili, gdy sami oni między sobą walkę toczą i zabija ich. Wśród nocy Medea, kierowana miłością, wywołuje nazwisko swego najmłodszego siostrzeńca Frontisa i poleca mu, by udał się natychmiast do gaju Aresa i ztamtąd przyniósł

złote runo. Sama tymczasem usypia smoka, a odebrawszy złote runo, każe Jazonowi płynąć z prądem wody. Król Eetes i Kolchowie spostrzegłszy rabunek, cisną się nad brzeg, chcąc zdobyć odebrać, ale mimoto Argonauci dostają się na pełne morze. Mimo więc ciągłych niebezpieczeństw dostali się w końcu szczęśliwie do Jolkos.

W międzyczasie zamordował Pelias starego ojca Jazona, imieniem Ezona. Medea nakłania córki Peliasa, aby zato ojca zamordowały; gdy się to stało, obejmuje panowanie syn Peliasa, Akastos. Po wspaniałych uroczystościach pogrzebowych na cześć Peliasa — Argonauci oddalają się. Jazon i Medea udają się do Koryntu.

Późniejsze podanie przedstawia, w jaki sposób Jazon, złamawszy wiarę małżeńską Medei, powziął zamiar ożenienia się z córką króla Kreonta. Ale szczęście małżonków rozbiła Medea. Oto bowiem, posławszy Kreuzie zatrutą szatę i wieńiec — otruła ją; następnie wymordowała swe własne dzieci, chcąc zmartwić tem znienawidzonego małżonka. Tak przedstawia rzecz Eurypides, a za nim idzie Seneka.

Taką byłaby ogólna treść tego sławnego mitu o Argonautach, który wybitną rolę odegrał w literaturze starożytnej. Poeci tragiczni nie przedstawiali oczywiście całego tego mitu; wybrali zeń najpiękniejszy, środkowy ustęp, zawierający właściwy mit o Medei i Jazonie; w tej bowiem części mitu najlepiej można było uwydatnić i sceny patetyczne i grozę tragiczną. Toteż cały wstęp do właściwego mitu o Medei, tragicy pomijali zupełnie; natomiast z predylekcyą traktowali uczucia obojga bohaterów, stany ich duszy, — w ogóle stronę patetyczną.

Tak postąpił sobie z tym mitem niezawodnie także Owidyusz. Mógłby mi tu ktoś zarzucić, że nie jest podobnem do prawdy, by talent poetycki oryginalny, jakim był Owidyusz, opracowywał tę samą część mitu o Argonautach, którą przed nim opracowało kilku już poetów. Owóż zarzut ten byłby niesłuszny. Jest bowiem dowiedzioną cechą starożytnych pisarzy, że nie silą się na wyszukiwanie coraz to nowych tematów dla swoich utworów, lecz owszem nieraz dwaj poeci równocześnie opracowują tensam temat, a prześcignąć stara się jeden drugiego bądźto formą, bądźto kompozycyą, bądź nastrojem

i w tem okazują swą oryginalność. Dowodem tego są liczne tragedye Ajschylosa, Sofoklesa i Eurypidesa, których utwory mają często te same tytuły.

Do tego twierdzenia, że Owidyusz w swej tragedyi wspominał o micie Argonautów tylko epizodycznie, o ile mu to było potrzebne do jasności przedstawienia, a natomiast zajął się głównie psychologiczną stroną mitu (czego wymownym dowodem jest choćby dwunasta heroida), skłania nas ta okoliczność, że wiemy, iż Owidyusz jest znawcą duszy człowieka i mistrzem w kreśleniu uczuć i nastrojów.

II. Wyliczenie i szczegółowe omówienie źródeł naszych wiadomości o „Medei“.

Tu musimy sobie zadać nasamprzód pytanie, na jakich danych możemy podjąć się przynajmniej w przybliżeniu rekonstrukcyi zaginionej „Medei“? Otóż dane te są następujące:

1. Dwa wiersze luźne z samej tragedyi, z których jeden zachował się u Quintyliana Inst. orat. VIII. 5. 6. (będziemy go krótko nazywali w dalszym ciągu fragmentem I.), drugi zaś u Seneki starszego Suas III. 5. (będziemy go nazywali krótko fragmentem II.).

2. List Medei do Jazona, pomieszczony w zbiorze p. t. „Epistulae sive Heroides“.

3. Zachowana tragedia Eurypidesa p. t. „Μήδεια“.

4. Zachowana tragedia Seneki p. t. „Medea“.

5. Mit o Medei w VII. ks. „Metamorfoz“.

To byłyby główne dane, na podstawie których możemy sobie wyrobić pewne wyobrażenie, jak wyglądała „Medea“ Owidyuszowa. Wątpić należy, czy wywarł jaki wpływ w tej tragedyi na Owidyuszu poeta Ennius, wiadomo bowiem, że z wszystkich tragików rzymskich starożytnych cenił Owidyusz jedynie Akcyusza, którego nazywa poetą: „animosioris“, natomiast gani Enniusza w elegiach i w Tristiach, nazywając go „arte carens“. Zresztą tragedia Enniusza p. t. „Medea exul“ była — jak poświadcza Cicer¹⁾ — dosłownym niemal przekładem „Medei“ Eurypidesa, co też wykazał i Rib-

¹⁾ „De finibus bonorum et malorum“ I. 2. 4.

beck na podstawie porównania fragmentów tragedyi Enniusza z tragedją Eurypidesa¹⁾. Oczywiście pewnego nic nie możemy tu orzec; to lub owo przypuszczenie nie będzie się zgadzało może z faktycznym stanem rzeczy, jaki był istotnie w zaginionej tragedyi; toteż zachowując wszelkie środki ostrożności podamy to, co będzie się opierało, bądźto na tradycyi starożytnej, bądźto na zdaniu poważnych uczonych, bądź wreszcie na porównaniu pierwowzorów tragedyi Owidyuszowej ze sobą lub z dwunastą heroidą. Osobliwie tej zasady trzymać się będziemy, że wiele scen, wiele charakterystycznych powiedzeń jakiegokolwiek z osób działających, wreszcie wiele sentencji — jeżeli będą wspólne „Medei“ Eurypidesa i „Medei“ Seneki lub obu tym tragedjom i dwunastej heroidzie — miały najprawdopodobniej miejsce i w „Medei“ Owidyusza. Przedewszystkiem jednak przyjąć musimy jako pewnik, że w zaginionej tragedyi każda scena, każda sytuacja, każdy charakter były należycie, wyraziście i subtelnie nakreślone i pod względem artystycznym doskonale wykończone — czego dowodem zgodne entuzjastyczne sądy krytyki starożytnej o „Medei“ Owidyuszowej.

Tragedyę swą cenił wysoko i sam Owidyusz, skoro w III. księdze elegii pisze²⁾:

„Nunc habeam per te, Romana tragoedia, nomen“²⁾.

Słowa te niewątpliwie odnoszą się do „Medei“. Wynika to także z III. ks. L. XV. 15—20 gdzie czytamy:

„Culte puer, puerique parens Amathusia culti,
Aurea de campo vellite signa meo.
Corniger increpuit thyrso graviore Lyaeus:
Pulsanda est magnis area maior equis.
Imbellis elegi, genialis Musa, valete,
Post mea mansurum fata superstes opus!“

Wynika z tej elegii, że tragedyę uważał Owidyusz za coś nieporównanie wznioślejszego od lekkich elegii miłosnych, któremi się zajmował przed napisaniem tragedyi. Wskazuje ta elegia zarazem może³⁾ i na czas powstania tragedyi.

¹⁾ Röm. Trag. im Zeitalter der Rpblik.

²⁾ Amor. III. 1.29.

³⁾ Por. str. 13 niniejszej rozprawy.

Wypada mi teraz przystąpić do szczegółowego omówienia wyżej wymienionych podstaw do rekonstrukcji „Medei“. Wobec tego, że tragedia zaginęła, zbadanie i ocenienie źródeł jej staje się rzeczą pierwszorzędną doniosłości. Skoro bowiem jasno zdamy sobie sprawę ze stosunku wzajemnego tych źródeł do siebie, oraz poznamy ich wartość i odpowiednio do uzyskanych rezultatów dokonamy rekonstrukcji tragedii — wówczas rekonstrukcja ta zyskuje poważne szanse prawdopodobieństwa.

1. Zaczniemy od dwóch zachowanych fragmentów.

Fragment I. brzmi:

„Servare potui; perdere an possim, rogas?“

Jestto senar jambiczny, którego schemat przedstawia się następująco:

— ♪ | ∪ ♪ | ∪ ♪ | ∪ ♪ | — ♪ | ∪ ♪

Quintilian poświadcza wyraźnie, że wiersz przytoczony włożony był w usta Medei. Słowa te były skierowane najprawdopodobniej do Jazona, ale przy jakiej okoliczności — trudno dziś orzec na pewne. Ribbeck sądzi, że słowa powyższe mogły być wypowiedziane także do mamki Medei.

Okoliczność, że jestto senar jambiczny wskazuje na to, że wiersz ten wyjęty jest z dialogu.

• Fragment II. zaś opiewa jak następuje:

„Feror huc illuc, vae plena deo“.

Jestto dymetr anapestyczny, którego schemat przedstawia się tak:

∪ ∪ ♪ | — ♪ | — ♪ | ∪ ∪ ♪

I ten wiersz zawiera — mojem zdaniem — słowa Medei. Ponieważ zaś jest on pisany w metrum anapestycznym — przeto będzie to najpewniej wiersz wyjęty z tak zwanej pieśni *ἀπὸ σκηπῆς*. Ten wiersz, choć luźnie wyrwany z całości, charakteryzuje przecież gwałtowny charakter Medei.

Ribbeck w artykule „Ovids Medea“, przytoczywszy wiersz powyższy, zadaje sobie pytanie, która z osób tragedii mogła te słowa mówić? I dochodzi do konkluzji, że są to słowa

Glauki, córki Kreonta, a drugiej małżonki Jazona. Wniosek swój motywuje Ribbeck następującymi argumentami¹⁾:

„Wymienione przez Diltheya sarkofagi przedstawiają mit (o Medei) w kilku istotnych punktach odmiennie od podania Eurypidesowego. Mianowicie Glauke siedzi w *θάλαμος*, gdy jej dzieci Medei przynoszą tajemnicze dary. Naprzeciwko stoi bóstwo Śmierci ze spuszczoną w dół pochodnią. Druga scena przedstawia straszne działanie darów weselnych. Podczas ofiarowania przy ołtarzu opanowują nieszczęśliwą bole; jej postawa wobec śmiertelnej trwogi jest taka jak postawa Menady. Kreon opanowany jest w zupełności zwątpieniem, a Jazon nie przeczuwa jeszcze niczego. Dziko w tył podana głowa, rozpuszczone włosy, w których tkwi wieniec, powiewne szaty, otwarte ramiona, gwałtowny bieg, konwulsyjność całej postawy — wszystko to zgadza się ze znanym typem Menad Skopasa. To jest więc sytuacja, w której Owidyuszowa Glauke mogła owe słowa śpiewać“. Mnie Ribbecka domysł nie wydaje się prawdopodobnym. „Ani w „Medei“ Eurypidesa, ani u Seneki nie występuje Glauke na scenie jako osoba działająca; o losie jej dowiadujemy się z ust drugich osób, n. p. z ust gońca w „Medei“ Eurypidesowej.

Seneka, który niewątpliwie w znacznej mierze naśladował Owidyusza, również nie wprowadza Glauki na scenę. A przecież jakby był to pochopnie uczynił, bo żyje w czasach, kiedy sceny wstrętne i targające nerwy przedstawiano na scenie z zamiłowaniem! Skąd więc wzięłaby się w Owidyuszowej tragedyi Glauke jako osoba działająca, tembardziej, że rola jej na scenie byłaby w każdym razie bardzo nieznaczna?

Zresztą na obalenie twierdzenia Ribbecka wystarczy przytoczyć tę bardzo ważną okoliczność, że Seneka, który widocznie parafrazuje te słowa Owidyusza, wkłada je właśnie w usta Medei²⁾.

Raczej więc są to słowa Medei, która wypowiada je dysząc uczuciem zemsty; wypowiada je prawdopodobnie wahając

¹⁾ W braku oryginału podajemy je w wiernym polskim przekładzie.

²⁾ Co do tego por. str. 20 niniejszej rozprawy.

się w duszy, czy ma z zemsty zamordować swe dzieci czy nie. Do tego zdania, że są to raczej słowa Medei, zdaje się skłaniać Fryderyk Leo w cytowanym dziele w rozdziale p. t. „De exemplaribus Graecis“. Charakterystycznym jest zresztą, że sam Ribbeck, który w artykule p. t. „Ovids Medea“, piśmym w roku 1875 waha się, komu przypisać słowa Owidyuszowe i wreszcie decyduje się włożyć je w usta Glauki. w r. 1900 w swej: „Geschichte der römischen Dichtung“ przypisuje już powyższe słowa Medei.

W tym wyżej przytoczonym wierszu zasługuje na uwagę wyrażenie: „plena deo“. Otóż wyrażenie to zachodziło w jednym niezachowanym dziś wierszu Wergilego. Ale wyrażenie to zdobyło sobie w kole retorów wyliczonych u Seneki, taką wziętość, że — jak pisze Seneka¹⁾ — posługiwali się niem mowcy, używając go już to żartobliwie. już też mimowolnie, bez względu na to, czy się ono nadawało do tematu mowy, czy nie. Otóż nawiązując do tego wyrażenia Wergiliuszowego, któreto wyrażenie — jak poświadcza Gallio²⁾ — bardzo się Owidyuszowi podobało, pisał i Owidyusz w „Medei“: „Ferer huc illuc, vae. plena deo“³⁾.

W jakich miejscach tragedyi zaginionej znajdowały się oba cytowane wiersze — trudno dziś na pewne rozstrzygnąć. Toteż, o ile chodzi nam o kompozycję i treść tragedyi — nie mają te wiersze dla nas wielkiego znaczenia. Natomiast ważne są one dla nas o tyle, iż rzucają poniekąd światło na charakter Medei, a poniekąd i na metryczną budowę zaginionej tragedyi.

2. Niezmiernie ważną, a nawet najważniejszą podstawę dla rekonstrukcyi omawianej tragedyi stanowi zachowany nam jako dwunasty w zbiorze Heroid list Medei do Jazona. Ze względu na jego ważność musimy go poddać dokładnej analizie. Ważność tego źródła podnoszą i Schantz i Ribbeck w cytowanych artykułach o „Medei“. I tak Schantz⁴⁾ pisze co następuje: „Mehr (als zwei erhaltene Verse) hilft uns der Brief der Medea an Jason, da es höchst wahrscheinlich ist, dass der

1) Sucas. III. 6.

2) U Seneki Suas. III. 5.

3) Por. Ribbeck: „Ovids Medea“.

4) VIII. B. II. Th. I. H. p. 161 — 162.

Dichter hier den Gedankenkreis seiner Tragoedie wieder verwertet hat“.

Słowa Ribbecka¹⁾ w braku tekstu przytaczam w przekładzie polskim: „Zatarg Medei z Jazonem dostarczył Owidyuszowi materyału do dwunastej heroidy. Nie ma nie prawdopodobniejszego, jak, że nie tylko charakterystyka bohaterki, lecz także istotne myśli i motywy, które wówczas miał w głowie, były wspólne i owej heroidzie i późniejszej tragedyi. Nigdy nie stronił poeta od tego, by powtarzać samego siebie“. Ostatnie słowa Ribbecka potwierdza wyraźnie Fryderyk Leo i popiera je nadto przykładami. Pisze on tak: „Nemo nescit Ovidium non singulos tantum versus. sed totos locos ex uno in alterum carmen interdum ita transtulisse, ut eandem rem similibus verbis iterum narraret: elegiacos versus heroicis mutans vel invicem²⁾. Ergo probabile est Ovidium in conscribenda hac³⁾ epistula suam ipsius de Medea tragoediam expressisse“.

Ja, rozczytawszy się dokładnie w tym liście, porównawszy treść i układ jego z tragedjami Eurypidesa i Seneki pod tytułem „Medea“, nadto mając na uwadze inne jeszcze względy, które niżej wyłuszczę, nie waham się nazwać listu tego pierwszorzędnem źródłem naszych wiadomości o zaginionej tragedyi. Udowodnienie tego twierdzenia jest najważniejszym zadaniem niniejszej rozprawy.

Dlaczego list ten jest dla nas tak ważnem źródłem? Odpowiedź na to pytanie znajdziemy, gdy zważymy, że: a) Zarówno Heroidy jak i „Medea“ należą do pierwszego okresu twórczości poetyckiej Owidyusza. Ta okoliczność każe nam przypuszczać, że tragedję Owidyusza cechował młodzieńczy zapał i świeżość, że akcja jej była żywa; jeżeli nadto zawierała ona aluzje do ówczesnych stosunków, które publiczność rzymska bardzo lubiła — to zrozumiemy, dlaczego zyskała sobie ona tak wielką wziętość u Rzymian. Można nawet skonstatować, że tragedia „Medea“, I. ks. „Amores“ i Heroïdes były prawie równocześnie, a w każdym razie w niewielkich odstępach czasu pisane.

¹⁾ Gesch. der röm. Dichtung.

²⁾ cf. Artis amatoriae III. 687 sq. et Metamorphosen VII. 795 sq.

³⁾ XII.

Dokładnie trudno oznaczyć czas powstania „Medei“. Wprawdzie mamy w elegiach wzmianki poety, naprowadzające w przybliżeniu na czas powstania tragedyi, ale cóż, kiedy mając przed sobą już drugie wydanie elegii, dokonane przez samego poetę, nie możemy być pewni, czy wzmianki te nie zostały przez poetę dopiero później wtrącone. Mamy n. p. wzmiankę poety w elegiach miłosnych ¹⁾, która brzmi:

„Curaque tragoedia nostra crevit“,

która wskazywałaby, że „Medea“ została napisana przed drugą księgą elegii.

Podobnie mamy taką wzmiankę w XV. elegii III. księgi, gdzie poeta, żegnając się z czytelnikiem, pisze²⁾:

Culte puer puerique parens Amathusia culti,
Aurea de campo vellite signo meo!
Corniger increpuit thyrso graviore Lyaeus:
Pulsandast magnis area maior equis.
Inbelles elegi, genialis Musa, valete,
Post mea mansurum fata superstes opus!

List Medei do Jazona powstał — zdaje się — przed tragedją „Medea“.

b) Charakter i nastrój XII. listu, a osobliwie gwałtowny, mściwy, pełen jaskrawych kontrastów charakter Medei, jakim go widzimy w XII. heroidzie, nadaje się bardzo do tragedyi i każe nam przypuszczać, że autor XII. heroidy nie mógł w odmienny a trafniejszy sposób przedstawić charakteru bohaterki w tragedyi.

c) Z mitu o Argonautach tylko ta jego część t. j. mit o Medei i Jazonie nadawał się do tragedyi. Skoro zaś jest on przedmiotem heroidy, tem więcej musiał być on przedmiotem tragedyi.

d) Sposób przedstawienia i układ mitu w heroidzie zgadza się w głównych zarysach ze sposobem przedstawienia i układem tegoż w Eurypidesowej „Medei“.

Osobliwie musi uderzyć czytelnika początek XII. heroidy i początek prologu Eurypidesowej „Medei“. Jeżeli bowiem ze-

¹⁾ Amorum II, 18. 13.

²⁾ w 15—20.

stawimy oba początkowe ustępy, zobaczymy między nimi pewne podobieństwo myśli.

Oto oba teksty :

Eurypidesa:

*Εἶθ' ὄφελ' Ἀργοῦς μὴ διαπίσθαι σκάφος
Κόλχων ἐς αἶαν κτανέας Ἐμπλήγαδας . . .*

Owidyusza¹⁾:

*Ei mihi! Cur nunquam iuvenalibus acta lacertis
Phrixeam petiit Pelias arbor ovem?*

Bliższe porównanie listu Owidyusza z tragedią Eurypidesa wykazałoby zapewne jeszcze więcej wspólności. Nam dotąd wymienione względy każą uważać XII. heroidę za pierwszorzędną doniosłość podstawę do rekonstrukcyi zaginionej tragedyi Owidyusza.

e) Wreszcie dla wykazania wielkiego dla nas znaczenia XII. heroidy, ważną jest ta okoliczność, że tragedia Seneki: „Medea“ wykazuje uderzające w wielu szczegółach podobieństwo do XII. heroidy Owidyusza tak, że naśladownictwo jest tu bardzo widoczne; że zaś wzorem Seneki w jego tragedyi p. t. „Medea“ była — jak to wykazemy dowodnie niżej — Owidyuszowa „Medea“ — stąd oczywisty wniosek, że prototypem Owidyuszowej „Medei“ była niewątpliwie XII. heroida.

Czas nagli, by się przypatrzeć bliżej tej XII. heroidzie. Obejmuje ona wierszy 212, a pisana jest — jak wszystkie — dystychem elegijnym. (W niniejszem streszczeniu będziemy też cytowali charakterystyczne ustępy).

Już na samym prawie początku listu robi sobie Medea gorzkie wyrzuty, zawodzi żale i nazywa się nieszczęśliwą z tego powodu, że doczekała tej chwili, kiedy Argonauci wylądowali w Kolchidzie; że upodobała sobie Jazona płowe włosy i urodę jego; raczej wolałaby była, by Parki przecięły były jej nić życia przedtem, nim to nastąpiło.

¹⁾ w 7—8.

Poczem wypowiada słowa zaprawione goryczą i jadem nienawiści:

„ . . . semel in nostras quoniam nova puppis harenas
 Venerat audacis attuleratque viros,
 Isset anhelatos non p.aemedicatus in ignes
 Immemor Aesonidis oraue ad usta boum;
 Semina iecisset, totidemque et semina et hostes,
 Ut caderet cultu cultor ab ipse suo!
 Quantum perfidiae tecum, scelerate, perisset,
 Dempsta forent capiti quam mala multa meo!
 Est aliqua in grato meritum exprobare voluptas:
 Hac fuer, haec de te sola gaudia feram“.

Przytoczone wiersze doskonale malują charakter Medei. Już te słowa wystarczą do wykazania, jak Owidyusz pojął Medeę jako bohaterkę, a mamy prawo wnosić, że tak pojętą charakterystykę Medei przeprowadził konsekwentnie w całej swej tragedyi. Następnie przechodzi Medea w swym liście do opowiedzenia ze wszelkimi drobnymi szczegółami, w jaki sposób odbyło się pierwsze jej poznanie z Jazonem, jak Jazon po kolei wypełnił z jej pomocą warunki postawione przez Eetesa, by mógł otrzymać złote runo. Wśród opowiadania chełpi się Medea swem znakomitem pochodzeniem, porównywa się z małżonką Jazona, Kreuzą. Opowiadanie swe przeplata Medea i w dalszym ciągu wyrzutami i narzekaniami. Chwilę poznania z Jazonem opisuje tak:

„Tunc ego te vidi, tunc coepi scire, quis esses;
 Illa fuit mentis prima ruina mae.

 Et formosus eras, et me mea fata traebant:
 Abstulerant oculi lumina nostra tui“.

Malując swe uczucie dla Jazona mówi o swem wahaniu, zanim użyczyła mu swej pomocy do wykonania warunków:

„Hinc amor, hinc timor est; ipsum timor auget amorem“.

Na prośby siostry udaje się Medea do gaju, poświęconego Dyanie; tam niebawem przybywa też Jazon i prosi Medeę o pomoc. Bardzo charakterystycznym jest następujący ustęp z tej prośby:

„Ius tibi et arbitrium nostrae fortuna salutis
Tradidit; inque tuast vitaeque morsque manu
Perdere posse sat est, si quem iuvat ipsa potestas:
Sed tibi servatus gloria maior ero.

.....
Spiritus ante meos tenues vanescat in auras,
Quam thalamo nisi tu nupta sit ulta meo!
Conscia sit Juno sacris praefecta maritis
Et dea, marmorea cuius in aede sumus!“

I przyznaje się Medea w liście, że te słowa wzruszyły umysł jej, młodej i skromnej dziewczycy tem więcej, że w oczach Jazona ujrzała łzy.

W ten sposób Jazon, zdobywszy sobie w zupełności serce Medei, przystąpił odważnie do wypełnienia nałożonych warunków, a wypełniwszy je, otrzymał z rąk Medei złote runo.

Ponieważ przez wydanie złotego runa zdradziła Medea swego ojca — przeto musiała pójść na wygnanie, gdzie się jej bardzo źle wiodło. Aż nadeszła chwila, w której Jazon odważył się wyrzec do Medei okrutne słowa: „Aesonia cede domo!“ Na rozkaz ten usunęła się z domu męża w towarzystwie dwóch synów.

Ważnym jest następnie ustęp, w którym Medea spowiada się z wrażeń, jakich doznawała na odgłos pieśni weselnej orszaku, wiodącego Jazona i Kreuzę do nowej siedziby. Chwila ta — to moment bardzo efektowny i robiący wrażenie. Ztąd przypuszcza Ribbeck, że od tej chwili najprawdopodobniej rozpoczynała się akcja tragedji Owidyuszowej. Chwilę tę tak opisuje Medea:

„Ut subito nostras Hymen cantatus ad aures
Venit et accenso lampades igne micant,
Tibiaeque effundit socialia carmina vobis,
At mihi funerea flebiliora tuba,
Pertinui nec adhuc tantum scelus esse putabam:
Turba ruunt et „Hymen“ clamant „Hymenaeae“ frequenter
Quo propior vox haec, hoc mihi peius erat.

.....
Me quosque, quidquid erat, potius nescire iuvabat,
Sed tamquam scirem, mens mea tristis erat.
Cum minor e pueris iussus studioque videndi
Constitit ad geminae limina prima foris:
Hinc mihi: „mater adi! pompam pater“ inquit „Iason“
Ducit et adiunctos aureus urget equos“.

Protinus abscissa planxi mea pectora veste,
 Tuta nec a digitis ora fuere meis.
 Ire animus mediae suadebat in agmina turbae
 Sertaque compositis demere rapta comis:
 Vix me continui, quin sic laniata capillos
 Clamarem: „meus est“ iniceremque manus“.

I biada nad sobą Medea, że ona, która potrafiła poskro-
 mić węże i byki rozszalałe, nie potrafiła poskrocić jednego
 mężczyzny.

I odtąd dni płyną jej smutnie, a noce bezsennie. Złorzecy
 Jazonowi i drwi z jego nowej małżonki. Wreszcie w żalu
 niepohamowanym zdobywa się na zapowiedź strasznej zemsty.
 Ustęp ten cechuje niezwykła siła. Mówi ona:

„Dum ferrum flammaeque aderunt sucusque veneni,
 Hostis Medae nullus inultus erit!
 Quo feret ira, sequar! facti fortasse pigebit:
 Et piget infido consuluisse viro“.

Następnie poleca dzieci swe opiece Jazona, sądząc, że ma-
 chocha srożyć się będzie względem nich. Przy tej sposobności
 wyraża swój ból i żal za dziećmi. List kończy się złorzecze-
 niami, przekleństwami i gorzkimi wyrzutami, poczem zamyka
 go Medea słowami:

„Nescio, quid certe mens mea maius agit“.

3. Wiadomo, że wzorem Seneki w zakresie tragedyi był
 Eurypides, którego też Seneka bardzo niewolniczo naśladowuje.
 Ponieważ zaś Eurypides był niewątpliwie bezpośrednim wzo-
 rem Owidyusza podczas pisania „Medei“, czego dowodzi ta
 okoliczność, iż Owidyusz podobnie jak Eurypides poszedł za
 późniejszym podaniem o Medei, a w szczególe o zamordowaniu
 dzieci poszedł niewątpliwie właśnie za Eurypidesem, przeto
 i Eurypidesowa „Medea“ jest dla nas ważnem źródłem do ba-
 dań nad „Medeą“ Owidyusza.

Ważność tę wykażę jednak dopiero w części, w której
 szczegółowo będziemy porównywali ze sobą „Medeę“: Eurypi-
 desa i Seneki między sobą, a następnie z heroidą XII. Owidy-
 dusza. Tam wykaże się, jakie pokrewieństwo zachodzić mogło
 między Eurypidesową a Owidyuszową „Medeą“. Na razie ogra-
 niczę się tu do zbicia twierdzenia Fryderyka Leo, który nie

uznaje prawie wpływu Eurypidesa na Owidyusza odnośnie do „Medei“. Mnie jego twierdzenie nie wydaje się prawdopodobnem. Dziwnemby było przypuścić, by poeta, który tak studiował literaturę grecką, jak Owidyusz, który wziął się do opracowania mitu greckiego, który we wszystkich prawie swych dziełach korzystał z pierwowzorów greckich — przy pisaniu tragedyi nie wzorował się i nie ulegał reminiscencyom z tragedyi tak znakomitego swego wzoru jak Eurypides. Wszak modyfikacye w micie o Medei, za któremi niewątpliwie poszedł Owidyusz, wprowadził pierwszy Eurypides.

I tak Gruppe w cytowanym dziele wykazuje stanowczo, że np. zamordowanie dzieci przez Medeę było śmiałą innowacyą wprowadzoną do mitu dopiero przez Eurypidesa. Choćby zaś Owidyusz tego właśnie co dopiero wspomnianego szczegółu z tragedyi Eurypidesa do swojej tragedyi nie przejął, to nie może to być jeszcze dowodem, że Owidyusz nie pozostawał pod wpływem Eurypidesa. Zważmy bowiem, że zapowiedź zamordowania dzieci słyszymy zarówno na końcu heroidy XII, jak i najprawdopodobniej w fragmencie I. Choć więc samego czynu niema, ale jest zapowiedź czynu. Zresztą w wielu innych szczegółach widoczne jest naśladowanie Eurypidesowej Medei w liście XII. Twierdzenie nasze, że Owidyusz pozostawał pod wpływem tragedyi Eurypidesa, okaże się tem prawdopodobniejszym, jeżeli weźmiemy pod uwagę okoliczność, iż tragedia jego pisaną była w pierwszym okresie jego twórczości, a więc w epoce, kiedy poeta każdy szuka jeszcze wzorów do naśladowania, nim powoli wyrobi się na samodzielnego poetę. Osobliwie da się to stwierdzić na poetach rzymskich.

4. Wyżej pisaliśmy, że trzeciem źródłem naszych wiadomości o tragedyi „Medei“ jest zachowana tragedia Seneki syna pod tym samym tytułem.

Owóż nie ulega wątpliwości, że w czasach, w których Seneka pisał swą „Medeę“ — była popularną obok Eurypidesowej także Owidyuszowa „Medea“. Że Seneka pisząc swą „Medeę“ pozostawał pod silnym wpływem Owidyusza, to nie może ulegać najmniejszej wątpliwości, skoro słyszymy, że Seneka był wielbicielem talentu poetyckiego Owidyusza, że nazywał go: „poëtarum ingeniosissimus“; gramatyk zaś Pry-

sycan¹⁾ wyraźnie pisze: „Seneca Ovidium sequens“... Można twierdzić prawie na pewno, że słowa te odnoszą się do naśladowania przez Senekę Owidyuszowej „Medei“. Zobaczymy także poniżej, że i poszczególne wyrażenia i zwroty przejmował Seneka z Owidyusza. Za naśladownictwem przemawia w pierwszym rzędzie uderzająca zgodność w przedstawieniu charakteru Medei między Seneką a Owidyuszem. Następnie wiele szczegółów z tragedji Seneki, wykazuje takie uderzające podobieństwo do szczegółów, zawartych w XII. heroidzie, że naśladowanie Owidyusza jest aż nadto widoczne. Jestto zarazem jeden dowód więcej na okoliczność, że zależność tragedji Owidyuszowej od XII. heroidy była bardzo wielka²⁾. Da się to podobieństwo szczegółów u Seneki i u Owidyusza wykazać. Zestawmy parę przykładów:

Ov. her. XII. 137.

„Ut subito nostras hymen cantatus ad aures...“

Sen. Med. 116.

„Occidimus; pepulit aures hymenaeus meas.“

Ov. her. XII. 141.

„Pertimui nec adhuc tantum scelus esse putabam...“

Sen. Med. 117.

„Vix ipsa tantum vix adhuc credo malum“.

Ov. her. XII. 209.

„Quo feret ira — sequar!“

Sen. Med. 968.

„... ira, qua ducis sequor“.

Zestawienia te przytaczam z cytowanego dzieła Frydryka Leo.

Ale co więcej: Mamy oczywisty dowód naśladownictwa Seneki i to dowód najautentyczniejszy. Oto bowiem — jak wykazał Leo — Seneka sparafrazował jeden z owych zachowanych nam wierzy, mianowicie wiersz zachowany u Quintyliana, który brzmi:

„Servare potui; perdere an possim, rogas?“

¹⁾ Gramm. lat. 2. p. 333. 15.

²⁾ Por. str. 12—14 niniejszej pracy.

Słowa te Medei identyfikuje Quintylian z sentencją:

„Nocere facile est; prodesse – difficile“.

Owóż w parafrazie Seneki tak wyglądają słowa Medei:

„Nocere aliis potui; tibi an nocere possim, rogas?“

Mnie udało się odnaleźć u Seneki parafrazę drugiego z zachowanych fragmentów. Tak więc oba zachowane nam ułamki zostały sparafrazowane w „Medei“ Seneki. Ta okoliczność, że całkiem luźne 2 wiersze, które się nam zachowały wyrwane z tragedii Owidyuszowej zostały sparafrazowane, dowodzi, jak niewolniczem było naśladowanie Owidyusza przez Senekę. Mam tu na myśli wiersze: 123 i 124 „Medei“, które brzmią tak:

„Incerta vaecors mente vaesana feror
Partes in omnes, unde me ulcisci queam?“

Któż nie dopatrzy się w tych słowach parafrazy słów Owidyusza:

„Feror huc illuc, vae plena deo“?

Ale co więcej? To miejsce u Seneki wyraźnie potwierdza nasze zdanie, które wyraziliśmy wyżej co do tego, jak należy pojmować słowa fragmentu Owidyuszowego i komu należy je przypisywać (mianowicie Medei) a temsamem obalają twierdzenie Ribbecka (który wkłada je w usta Glauki). Dodaję w końcu, że Fryderykowi Leo udało się skonstatować, iż Seneka świadomie stara się Owidyusza w „Medei“ nie naśladować tylko, lecz go nawet przewyższyć. Ale to oczywiście nie udało mu się.

Te dowody, które przytoczyliśmy, wystarczą, by wykazać, iż między XII. heroidą a temsamem i „Medeą“ Owidyusza a tragedią Seneki istniało pokrewieństwo i to znaczne.

Że Owidyuszowa „Medea“ nierównie doskonalszą była od „Medei“ Seneki — to nie może ulegać najmniejszej wątpliwości. Twierdzić tak możemy: *a)* na podstawie tego, iż wiemy, o ile samodzielniej korzystał z oryginałów greckich Owidyusz od Seneki, który częstokroć jest tylko ślepym tłumaczem Eurypidesa; *b)* na podstawie sądów o „Medei“ Owidyusza przekazanych nam ze starożytności. A dodać trzeba, że sądy te —

to nie sądy pisarzy tuzinkowych, lecz tak wytrawnych krytyków, jak: Quintylian i Tacyt.

Sądy te brzmią jak następuje:

1. Ovidii „Medea“ videtur mihi ostendere, quantum ille vir praestare potuerit, si ingenio suo imperare quam indulgere maluisset ¹⁾.

2. Nec ullus Asinii aut Messalae liber tam illustris est, quam Medea Ovidii aut Varii Thystes ²⁾.

Ważność i znaczenie sądu Tacyta ocenimy należycie, gdy uprzytomnimy sobie: a) że Tacyt jest krytykiem bezsprzecznie wytrawnym w zakresie literatury; b) że Asinius Pollio, o którym wspomina Tacyt, był w starożytności wysoko ceniony jako uczonego i pisarza; 3) że w sądzie swym zestawia Tacyt Medeę Owidyusza z Thyestesem Variusa. Szczegóły, które o tej ostatniej tragedyi podaliśmy na podstawie wzmianek starożytnych w krótkim zarysie rozwoju dramatu za Augusta ³⁾ mówią same za siebie, jak ważne jest zestawienie tragedyi Owidyusza z tragedją Variusza. Te powody każą nam żałować bardzo straty tego dzieła.

Skoro już wspomnieliśmy o zatracie dzieła, nie od rzeczy będzie zastanowić się przy tej sposobności, kiedy i dla czego zaginęła tragedia Owidyusza, skoro zachowało się tyle innych jego dzieł? Otóż stwierdzić możemy na pewno, że nie poeta sam przyczynił się do zaginięcia jej, wrzucając ją rozżalony w ogień, jak to uczynił z *Metamorfozami*, bo czytał ją jeszcze Tacyt; albo może i ją spalił poeta, ale istniały już jej odpisy. Z tego więc, że czytał ją Tacyt, wynikałoby, że zaginęła ona mniej więcej w II. w. po Chr. Tragedya jednak Owidyusza zaginęła znacznie później. Oto bowiem Heinsius Mikołaj w przedmowie do wydania dzieł Owidyusza przechował nam wiadomość, zaczerpniętą z autorów starożytnych, że „Medea“ Owidyuszowa istniała jeszcze w IV. w. po Chr.

Dla czego zaginęła „Medea“ Owidyusza? Otóż niżej wykazemy, że charakter tragedyi Owidyusza był w dość znacznej mierze retorycznym, skutkiem czego, jak sądzę, ze zmianą

¹⁾ Quint Inst. or. X. 97—8.

²⁾ Tac. Dial. de orat. 12. 7.

³⁾ Por. str. 2 tej pracy.

smaku poszła jego tragedia w zapomnienie. Dodajmy do tego, że tak około połowy III. wieku po Chr. w t. zw. okresie archaistycznym poeci doby Augusta zeszli na drugi plan, a pierwszeństwo przed nimi uzyskali poeci staroświeccy, a będziemy mieli drugą przyczynę zaginięcia tragedii Owidyuszowej. Wreszcie mógł tu zrobić swoje czysty przypadek nieszczęśliwy.

5. Znacznie mniejsze od wymienionych czterech źródeł wiadomości o tragedii Owidyusza ma dla nas mit o Medeji, pomieszczony w VII. księdze „Metamorfoz“ Owidyusza, a to dlatego, że:

a) Metamorfozy są dziełem znacznie późniejszym od zaginionej „Medei“;

b) Zarówno charakter opowiadania, jak i treść mitu opracowanego w tragedii musiały być różne od charakteru opowiadania i treści mitu pomieszczonego w Metamorfozach. Nie należy tych słów w ten sposób rozumieć, jakoby w obu wymienionych dziełach traktował Owidyusz dwa całkiem różne od siebie mity lub jakoby w obu dziełach przedstawił dwie różne wersje epichoryczne tegosamego mitu; lecz da się to wykazać, że, gdy w Metamorfozach traktował poeta mit o Medeji jako część składową mitu o Argonautach, wyznaczając główną rolę Medeji; gdy w Metamorfozach kładł poeta główną wagę na treść mitu — to w tragedii było całkiem przeciwnie: tu poeta tylko nawiasowo niejako wspominał o micie o Argonautach, a głównie kładł nacisk na kreślenie uczuć i stanów duszy osób działających. Krótko można określić różnicę w traktowaniu mitu o Medeji w tragedii a w Metamorfozach słowami: charakter mitu w tragedii był patetyczny — w Metamorfozach — narracyjny. Z mitu o Medeji, pomieszczonego w Metamorfozach, ma dla nas stosunkowo najwięcej wagi kilkadziesiąt początkowych wierszy księgi VII.

W Metamorfozach zajmuje się Owidyusz nie tylko samym mitem o Medeji, lecz opisuje także dość szczegółów z ogólnego mitu o Argonautach. Mit ten rozpoczyna VII. księgę Metamorfoz.

Na początku opisuje Owidyusz chwilę, w której Argonauci, przybywszy do Kolchidy, żądają od Eetesa złotego runa. Lecz, gdy Eetes postawił im znane ciężkie warunki, Medeję — jak pisze poeta — opanowuje silne uczucie miłości do Ja-

zona. A gdy długo pasując się z tem uczuciem, nie mogła go przezwyciężyć, rzekła sama do siebie:

„.....frustra, Medea, repugnas:
„Nescio quis deus obstat“.

Bardzo pięknie kreśli następnie Owidyusz wewnętrzną walkę duchową Medei, wkładając w usta Medei następujące słowa:

„.....mirumque nisi hoc est,
Aut aliquid certe simile huic. quod amare vocatur.
Nam cur iussa patris nimium mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis. Cur quem modo denique vidi
Ne pereat, timeo? Quae tanti causa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes infelix! Si possem, senior essem.
Sed gravat invitem nova vis, aliudque cupido,
Mens aliud suadet. Video meliora proboque;
Deteriora sequor.....“

Ale wszelkie perswazyje, jakie sobie robi Medea, nie pomagają; miłość przemaga. Ten ustęp ¹⁾ jest charakterystycznym bardzo i jednym z piękniejszych. Być może, że znajdował się on w podobnej formie już w tragedji i stamtąd mutatis mutandis został wcielony do *Metamorfoz*.

Następnie opisana jest chwila, jak po długiej walce wewnętrznej udała się wreszcie Medea do gaju Hekaty, a niebawem zjawił się tam i Jazon. Tu obietnicą poślubienia zdobywa Jazon Medeę, która mu przyrzeka pomoc w spełnieniu warunków. Następnie plastycznie opisuje poeta, jak Jazon w obecności króla i Kolchów orze rolę przy pomocy byków ogniem ziejących, jak zasiewa zęby smocze, w jaki sposób wreszcie pokonywa wyrosłych z ziemi rycerzy. Następnie opisane jest uspienie smoka strzegącego złotego runa i odebranie tegoż przez Jazona. W końcu opisuje poeta, jak Medea na rydwanie ciągnionym przez smoki odjeżdża na Olimp.

Na tem zamykamy omówienie naszych źródeł, na podstawie których możemy rekonstruować zaginioną tragedję Owidyusza; zarazem zamykamy tem i część ogólną o „Medei“, a przystąpimy obecnie w myśl podziału naszego do części szczegółowej.

¹⁾ w. 11—71.

C) O układzie i treści „Medei“ w szczególności.

(Co się dziś da powiedzieć o układzie i treści „Medei“ w szczególności).

Jaką była geneza Owidyuszowej „Medei“?

W czasie, gdy Owidyusz zajmował się pisaniem elegii miłosnych i heroid, zajmował się równocześnie i planem tragedji, której bohaterką miała być Medea. Dokładne studyowanie greckich tragików, które potrzebne mu było do pisania owych listów bohaterek starożytnych do swych kochanków, musiało poecie nasunąć myśl, aby samemu poprobować sił na polu tragedji.

Z tych podniet zrodziła się myśl napisania tragedji p. t. „Medea“. Mit o Medei widocznie najbardziej ze wszystkich mitów Owidyuszowi się podobał, skoro go nawet kilka razy opracował. Pisanie tej tragedji przeplatał poeta zapewne pisaniem elegji i heroid, które powstawały równocześnie. Nie była więc ta tragedja pisana jednym ciągiem. Kiedy ją poeta ostatecznie wykończył; czy i kiedy przyszło do jej wystawienia — tego nie wiemy dziś zupełnie.

Zaginiona tragedja Owidyusza nosiła tytuł „Medea“, bez żadnych nadto określeń, jak to mamy np. u Enniusza, którego jedna tragedja nosiła tytuł: „Medea exul“, a druga tylko „Medea“. Do naszego wniosku upoważniają nas cytowane sądy Quintyliana i Tacyta, którzy mówiąc o tragedji Owidyusza określają ją jednym tylko słowem: „Medea“.

W swojej tragedji przedstawił Owidyusz namiętność Medei jeszcze jaskrawiej, aniżeli to uczynił Eurypides. Jak Menada biega ona wśród dzikich ruchów tu i tam z uczuciem zemsty, malującym się na twarzy. Z tragedją Seneki miała — o ile możemy najprawdopodobniej przypuścić — to wspólne, że była zwięźlejszą od „Medei“ Eurypidesowej, a to skutkiem pominięcia sceny między Medeą a królem ateńskim Egeusem, którato scena dla akcyi tragedji ma podrzędne znaczenie; dalej skutkiem pominięcia sceny między pedagogiem a mamką, która ma miejsce na początku tragedji Eurypidesowej. Wobec tego bardzo jest prawdopodobnem, że objętość tragedji Owidyuszowej nie była większą od objętości „Medei“ Seneki. Obejmowała w każdym razie pra-

wdopodobnie nie więcej jak 5 aktów, taką bowiem objętość dla tragedyi przepisuje Horacy, który jest wyrazem ówczesnych prądów estetycznych w literaturze, w liście „De arte poetica“ w słowach następujących:

„Neve minor neu sit quinto productior actu,
Fabula, quae posci volt et spectanda reponi“

O ile chodzi o różnice, jakie mogły zachodzić między omawianymi tragedjami — to można przyjąć na pewno, że: *a)* U Owidyusza nie było na początku tragedyi modlitwy Medei do bogów małżeństwa i zemsty — jakto ma miejsce u Seneki — bo u Owidyusza Medea w prologu przeczuwa wprawdzie, ale jeszcze nie wie o związku ślubnym między Jazonem a Kreuzą, a dowiaduje się o nim dopiero od starszego syna swego; *b)* Owidyusz nie rozwodził się szeroko nad przygotowaniem Medei w celu dokonania zbrodni, a już wcale nie przedstawiał wstrętnej sceny, w której Medea gotuje rozmaite zioła trujące, bo temu sprzeciwiał się duch czasu, w którym podobne sceny raziłyby jeszcze zmysł estetyczny Rzymianina. Takie rysy spotykamy dopiero u poetów późniejszych, od Seneki począwszy, np. w „Farsalii“ Lukana, gdzie mamy opis wstrętnych praktyk wróżki Erichto. Z tego samego powodu możemy na pewno przyjąć, że i scena mordowania dzieci prawie w obliczu Jazona, którą znajdujemy u Seneki, tu nie mogła mieć miejsca. To przypuszczenie nasze w tym względzie zyskuje nawet prawie powagę pewnika wobec oczywistego świadectwa Horacego, który wyłuszczając w swym „Liście do Pisonów“ zasady estetyczne swych czasów (a więc i czasów Owidyusza) pisze, co następuje ¹⁾:

„Aut agitur res in scaenis aut acta refertur;
Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quam quae sunt oculis subiecta fidelibus et quae
Ipse sibi tradit spectator: non tamen intus
Digna geri promes in scaenam, multaque tolles
Ex oculis, quae mox narret facundia praesens:
Ne pueros coram populo Medea trucidet
Aut humana palam coquat exta nefarius Aereus,
Aut in avem Procne vertatur, Cadmus in anguem.
Quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.

¹⁾ 179—188

Wobec tak niedwuznacznych słów Horacego uważam za zbyt liczne robić badania w tym kierunku, czy na charakter scen z mitu o Argonautach, przedstawionych bądźto w rzeźbie bądź w malarstwie rzymskim, mogła wpłynąć „Medea“ Owidyusza.

Skoro bowiem spostrzegamy na freskach pompejańskich okrutne i wstrętne sceny z wymienionego mitu — to jest to raczej wpływ już „Medei“ Seneki. Za tem, że wszystkie te okrutne sceny były dopiero Seneki innowacyami, a nie zachodziły jeszcze w tragedyi Owidyusza — przemawia Leo. Wobec tego domysł Schantza, jakoby wszystkie szczegóły, które nie zachodzą u Eurypidesa, a zachodzą u Seneki, były innowacyami już Owidyusza — nie wydaje się podobnym do prawdy.

Czy scena odjazdu Medei do bogów na rydwanie ciągniętym przez smoki miała miejsce w tragedyi Owidyusza?

Zdaje mi się, że nie, bo byłoby to zbyt niewolniczem i drobiazgowem naśladowaniem Eurypidesa. Zakończenie takie, jakie mamy w tragedyi Eurypidesa, wcale nie było koniecznem u Owidyusza zwłaszcza, że równie dobrze nadawała się jako zakończenie tragedyi scena, w której Medea ze złowrogimi słowami na ustach, odchodzi ze sceny do komnaty, by zamordować swych synów.

Budowa tragedyi Owidyuszowej, jak wogóle tragedyi rzymskiej, była zupełnem naśladownictwem greckiej. Cantica pisane były zapewne w metrach melicznych używanych przez Horacego.

Układ i treść tragedyi Owidyuszowej przedstawię sobie następująco: Rzecz dzieje się w Koryncie, o czem wnioskować możemy z tych okoliczności, że Owidyusz pisał swą tragedyę pod wpływem Eurypidesa i że Seneka to samo przedstawia miejsce akcji w swej tragedyi.

Na scenie występowały osoby następujące:

MEDEA	JAZON	MAMKA MEDEI
KREON		POSŁANIEC.

Możemy przyjąć, że te pięć wymienionych osób występowało na pewno, bo znajdujemy je zgodnie i u Eurypidesa i u Seneki. Oczywiście, że pierwsze dwie osoby musiały występować z natury rzeczy. Natomiast osoby, które występ-

pują u Eurypidesa, tj.: Egeus, pedagog synów Medei i synowie Medei nie występowały u Owidyusza najprawdopodobniej wcale.

Obok wymienionych osób występował u Owidyusza chór niewiast korynckich. Tok akcji był prawdopodobnie następujący:

Na scenie występuje Medea pokrzywdzona i wzgardzona przez Jazona i wśród gwałtownych ruchów z żywą gestykulacją wypowiada monolog, w którym wyraża swój niepokój duszy, roztacza swą krzywdę i swą nienawiść do Jazona. W tem dolatują ją dźwięki pieśni weselnej, którą w uroczystym pochodzie śpiewa chór młodzieńców, prowadzących nowożeńców do pałacu Jazona. W miarę potęgowania się śpiewów i okrzyków weselnych Medea staje się coraz więcej niespokojną. W tem miejscu zapewne spowiadała się ze swych wrażeń, jakich doznawała w owej chwili, któreto wrażenia mamy opisane bardzo szczegółowo w XII. heroidzie w ustępie, który wyżej zacytowaliśmy ¹⁾.

Służba Medei współczująca z swą panią przebywa w ukryciu płacząc i nie śmie nawet zbliżyć się do swej pani. Medea przeczuwa, że orszak weselny, który znajduje się jeszcze daleko od jej domu, to orszak weselny Jazona.

„Me quoque, quidquid erat, potius nescire iuvabat,
Sed tamquam scirem, mens mea tristis erat.”

Tak zapewne mówiła w tem miejscu Medea. I znowu zaczyna rozpamiętywać krzywdę wyrządzoną jej przez Jazona, a w następstwie tego opanowuje ją szal zemsty. Tu zapewne przychodziły słowa fragmentu II. Wreszcie Medea chcąc się naocznie przekonać, co za orszak weselny podąża, udaje się do swego domu, by ubrać się i wyjść naprzeciw orszakowi. Wtedy starszy z jej synów, który znajdował się już dłuższy czas zewnątrz domu, wraca do wnętrza i zawiadamia matkę, że tym, który orszak weselny prowadzi, jest Jazon. Na te słowa Medea rozrywa swe szaty, w szale bije się w piersi i ledwie jest w stanie pohamować się, by się nie przedrzeć przez tłum, nie rzucić się w objęcia wiarołomnego małżonka i nie zawołać publicznie, że ten oto Jazon do niej należy.

¹⁾ Patrz str. 16.

Cała ta opisana sytuacja jest wysoce tragiczna i bardzo jest prawdopodobnem zdanie Ribbecka, że rozpoczynała ona tragedję Owidyuszową.

I Seneka rozpoczął swę tragedję od tego momentu, ale go popsuł tem, że u niego Medea już od samego początku jest powiadomiana o mającym nastąpić związku małżeńskim między Jazonem a Kreuzą. Następnie chór odśpiewuje pieśń, w której biada nad losem Medei, a kończy swą pieśń wezwaniem do bogów, by pomścili krzywdę jej.

W pierwszym epejsodion, w którym dyalog toczył się między Medeą a mamką, odmalowane było zapewne rozpaczliwe położenie Medei, a zarazem wspólne rozpamiętywanie tej krzywdy, jaką wyrządził Medei Jazon. Tu zapewne opowiadała Medea swęj dawnej mamce, która stała się teraz jej powiernicą, o pierwszym spotkaniu się z Jazonem, o wrażeniach, jakich wówczas doznała i o uczuciu miłości, które nią wtedy po raz pierwszy owładło.

Po pierwszym stasimonie, w którym chór wygłosił sentencye filozoficzne na temat niedoli ludzkiej i niewierności małżeńskiej, następowało drugie epejsodion, gdzie była przedstawiona zapewne scena między Medeą a Kreonem. Kreon mianowicie rozkazuje Medei, aby natychmiast opuściła Korynt za to, że odgrażała się zemstą na kimś. Tu była zapewne znakomita charakterystyka Medei, wypowiedziana przez Kreona, którą czytamy u Seneki):

„Tu tu, malorum machinatrix facinorum.
Cui feminea nequitia ad audenda omnia
Robur virile est, nulla famae memoria“.

Na usilne jednak prośby Medei o zwłokę rzekomo, by się mogła namyśleć nad miejscem wygnania, zezwala Kreon na jednodniową zwłokę, a ten czas wystarcza Medei, by wykonać swe plany zemsty na Kreuzie i Jazonie. Tu chór zapytuje Medeę, gdzie znajdzie przytułek.

W odpowiedzi na to Medea otwarcie odkrywa swoje plany i oświadcza, że w jednym dniu położy trupem Kreona, Kreuzę i swych synów. Tłumaczy się również przed chórem, dlaczego tak upokarzała się, prosząc Kreona o zwłokę czasu. Niebawem jednak reflektuje się i zastanawia, gdzie się schroni

1) w. 265. sq.

po dokonaniu zbrodni? Ale po chwili dodaje sobie otuchy i wierzy w powodzenie swych planów.

W następnem epejsodien przedstawił poeta zapewne dialog między Medeą a Jazonem. Stęskniony za dziećmi Jazon, przybywa do pałacu Medei i tu usprawiedliwia przed nią ostatni swój krok. W odpowiedzi jednak na to słyszy z ust Medei zapowiedź zemsty. Jazon jednak nie chce wierzyć jej słowom i zapytuje ją, czy byłaby w stanie jego, dawnego małżonka zgubić. Na to daje mu Medea odpowiedź we fragmencie, zachowanym u Quintyliana:

„Servare potui; perdere an possim, rogas?”

W tej też scenie Jazon pewnie usprawiedliwiał się, dlaczego postanowił poślubić Kreuzę, a mianowicie dlatego, by dzieci z nowego małżeństwa były kiedyś podporą dla synów Medei.

Być może, że w scenie tej Medea nie szczędziła też wyrzutów i przewisk — jak to ma miejsce u Eurypidesa.

W tym samym lub może w innym dialogu z Jazonem wspomniała Medea zapewne także o potędze swego ojca i stanie swego rodu, bo szczególnie ten zachodzi zarówno w XII. heroidzie jak i w tragedyi Seneki.

W innym dialogu z Jazonem Medea zniża się chytrze do pokornych prośb wobec niego. Taką scenę mamy u Eurypidesa w heroidzie XII. i u Seneki. Prosi go o przebaczenie za wszelkie możliwe urazy; udaje przed nim, jakoby żadnych planów skrytych nie miała; gniew swój uznaje za niedorzeczny, godzi się na jego nowy związek, a szał swój nazywa nawet błażństwem. W ten sposób chciała jeszcze raz spróbować, czy Jazon nie dałby się skłonić do porzucenia Kreuzy i powrotu do Medei. Ale Jazon okazuje się na to wszystko głuchym.

Tymczasem w duszy stanowczo jest zdecydowana na akt zemsty. To też niebawem po modlitwie do Hekaty, by bogini dopomogła jej w dziele zemsty, wchodzi do swej komnaty i wręcza dzieciom płaszcz zatruty dla Glauke, przyczem poleca im, by go oddały do jej rąk własnych. W czasie, gdy dzieci Medei udają się do pałacu Kreona i doręczają zatruty dar

Medei — wystąpił zapewne chór z pieśnią, w której zapowiadał bliską śmierć Kreuzy i synów Medei.

Po tej pieśni chóru wystąpił zapewne posłaniec, który w dłuższym monologu zawiadamia publiczność o przyjęciu darów przez Kreuzę i o zaszłej wielkiej katastrofie. Na to wychodzi z komnaty na scenę z mamką Medea, niby o niczem nie wiedząca, a dowiedziawszy się z ust posłańca o zgonie Kreona i Kreuzy, doznaje w duszy niewymownego zadowolenia. Mamka wzywa wobec tego wypadku Medeę do ucieczki. Ale Medei nie dość jeszcze tego. Dotąd pomściła się dopiero na Kreonie i Kreuzie; nienasycona tą zemstą oznajmia ona chórowi, że postanowiła jeszcze zgładzić swe dzieci a pobudką do tego czynu jest zemsta na Jazonie, dla którego były one przedmiotem szczególniejszej miłości. Chór wzywa Medeę do rozważki i prosi ją, by dziątek nie mordowała. Ale Medea jest niezłomna w swem postanowieniu. Dłuższy monolog, jaki przy tej sposobności wygłasza Medea, kończył się zapewne takimi mniej więcej słowami, co i w tragedji Seneki:

„.....Occidant. Non sunt mei.

.....
Quid nunc moraris anime? quid dubitas? potes?„

Z temi słowami na ustach odchodzi Medea, by zgładzić swych synów. Na tej scenie prawdopodobnie kończyła się tragedia Owidyuszowa.

Jedna jest trudność, którą akcentuje Ribbeck, jeśli się przyjmie takie zakończenie tragedji, jakie my przyjęliśmy. Trudność sprawia tu zakończenie XII. heroidy, gdzie Medea wypowiada następujące słowa ¹⁾:

„Quo feret ira, sequar! facti fortasse pigebit...“

W tych słowach więc zaznacza Medea przy końcu, że może będzie żałowała srogiego czynu, do którego prze ją zemsta. To zreflektowanie się Medei obniżyłoby — jak słusznie zauważa Ribbeck — tę demoniczną charakter Medei, jaka niewątpliwie przebiegała się z całą konsekwencyą i siłą w całej tragedji Owidyusza.

¹⁾ w. 209.

Co prawda, można tu trudność usunąć w ten sposób, że przyjmiemy, iż słowa te wypowiada Medea nie już po dokonaniu zbrodni na dzieciach, lecz jeszcze przedtem. A więc w monologu wygłoszonym tuż przed dokonaniem morderstwa zaznaczona była chwila, w której Medea zawahała się przed strasznym czynem. Ale chwila ta nie trwa długo; żądza zemsty zwycięża i Medea ze słowami wyrzeczonymi do siebie: „Quid nunc moraris anime? Quid dubitas?” — odchodzi, by dokonać dzieciobójstwa.

Podana przezemnie rekonstrukcja Owidyuszowej „Medei” opiera się prawie cała na porównaniu „Medei” Eurypidesa, „Medei” Seneki, dwunastej heroidy i 2 ułamków. Nie roszczę sobie pretensyi, by moja rekonstrukcja odpowiadała rzeczywistemu stanowi rzeczy zaginionej tragedyi; ale sądzę, że ma ona wiele szans prawdopodobieństwa. Wobec nieproporcjonalnej szczupłości fragmentów, jakie się zachowały z całej tragedyi i wobec bardzo nieznaczących do dziś badań naukowych nad „Medeą” Owidyusza — trudno dziś dojść do większych rezultatów.

W końcu musimy powiedzieć parę słów o ogólnym charakterze tragedyi Owidyusza. Otóż charakter całej literatury rzymskiej jest retoryczny. Retoryczność tkwiła już w charakterze Rzymianina. Już Eurypidesowa „Medea” wykazuje dużo retoryczności, która na niektórych miejscach razi czytelnika. Tem więcej musiała ona razić w tragedyi rzymskiej, która też wykazuje znaczną dozę retoryczności w sobie. Niewątpliwie nie była od niej wolną i Owidyuszowa „Medea”. Musimy jednak odrazu zaznaczyć, że w takich rozmiarach jak u Seneki nie występowała retoryczność u Owidyusza. O retoryczności w tragedyi pisał Fr. Leo w cytowanym dziele.

W epoce po wojnach domowych, a zwłaszcza z nastaniem cesarstwa retoryka zaczęła coraz większą odgrywać rolę w wykształceniu Rzymianina. W tych czasach wyłania się tragedia retoryczna, której charakter da się krótko w ten sposób określić, że t. zw. *ἡθος* nie odgrywało w niej prawie żadnej roli, a za to t. zw. *πάθος* panowało wszechwładnie. A więc poglądy na świat ujmowane bywają w formę sentencji; uczucia i stany duszy malują poeci obszernie i ze szczególniejszą predylekcyą posługując się różnorakimi figurami mowy i rozmaitymi spo-

sobami opowiadania. Że nie pierwszy Seneka zainaugurował ten nowy rodzaj tragedyi — to jest rzeczą pewną. Nie pewnem jest, czy ten charakter par excellence miała już tragedia Variusza lub utwory Asiniusza Polliona; natomiast bardzo jest prawdopodobnem, że charakter retoryczny w dość znacznej mierze miała tragedia Owidyusza, który ten charakter wprowadził w znaczniejszej niż jego poprzednicy mierze do poezyi epicznej i elegijnej. Na udowodnienie retorycznego charakteru tragedyi Owidyusza mamy dwa argumenty. I tak:

1. Wrodzona skłonność Owidyusza, która była zapewne wynikiem gruntownego jego retorycznego wykształcenia i du-cha czasu; o tej wrodzonej skłonności do retoryczności u Owidyusza możemy wnioskować na podstawie wzmianek o nim u retora Seneki;

2. Drugim argumentem są słowa Quintyliana ¹⁾, który poświadcza wyraźnie, że Owidyusz nawet w tragedyi swej wolał wrodzonej swej skłonności raczej pobbłażać, aniżeli ją hamować.

Retoryczność w tragedyi głównie na tem polegała, że dyalog nie miał cech naturalności; że mowa nie była potoczna, lecz posługiwała się często wyszukanyimi wyrazami i porównaniami, że wreszcie zbyt wiele zawierała tragedia filozoficznych sentencji i refleksyi.

Tyle da się dziś powiedzieć o zaginionej tragedyi Owidyusza.

Streszczając rezultaty naszej pracy, dochodzimy do następujących konkluzyi:

1. Tytuł tragedyi brzmiał „Medea“.
2. Obejmowała nie więcej jak 5 aktów.
3. „Medea“ została wykończoną w I. okresie twórczości poety.
4. Charakter tragedyi był w dość znacznej mierze retoryczny.
5. W tragedyi swej poszedł Owidyusz za późniejszym podaniem o Medei.

¹⁾ X. 97—8.

6. Prototypem i wzorem tragedyi była głównie XII. heroida.

7. W tragedyi swej korzystał Owidyusz z Eurypidesa.

8. Tragedya Owidyusza była zwięźlejszą od tragedyi Eurypidesa i odpowiadała mniej więcej swą objętością tragedyi Seneki.

9. Mit o Argonautach traktował poeta w swej tragedyi tylko epizodycznie, a głównie zajął się szczegółowo samym mitem o Medeji i Jazonie.

10. W tragedyi swej zajmował się Owidyusz głównie stroną patetyczną mitu o Medeji.

11. Miejscem akcji w tragedyi był Korynt.

12. W tragedyi Owidyusza występowały te same osoby co w tragedyi Seneki.

13. Stała się ona wzorem dla „Medei“ Seneki, który w szerokim zakresie korzystał z „Medei“ Owidyusza i to zarówno odnośnie do szczegółów akcji tragedyi jak i odnośnie do poszczególnych zwrotów i wyrażań.

14. Scen wstrętnych i okrutnych nie było u Owidyusza.

15. Była wysoko ceniona w starożytności.

16. Istniała jeszcze w IV. wieku po Chr.

17. „Medea“ zaginęła prawdopodobnie skutkiem swego retorycznego charakteru.

Franciszek Smolka.

CZEŚĆ URZĘDOWA.

I.

SKŁAD GRONA NAUCZYCIELSKIEGO

przy końcu roku szkolnego 1905/6.

Liczba	Imię, nazwisko i godność	uczył w klasie	tygodn. godzin
1	Tomaszewski Franciszek , doktor filozofii, c. k. dyrektor w VI. randze, poseł na sejm kraj., członek Rady miejskiej.	matem. w VIIIa	2
2	Biegeleisen Henryk , doktor filozofii, nauczyciel.	jęz. polsk. Vb ₃ , VIa ₃ , VIb ₃ , VIIb ₃ , VIIIb ₃ hist. IVb ₄	19
3	Ks. Bielówka Franciszek , egzam. zast. katech.	rel. rz. kat. Ia ₂ , b ₂ , IVa ₂ , IVb ₂ , Va ₂ , Vb ₂	12
4	Bojarski Władysław , c. k. prof., zawiadowca zbiorów geogr. histor., gosp. kl. VIa	hist. Va ₃ , VIa ₄ b ₄ , VIIa ₃ , VIIIa ₃	17
5	Cieź Józef , zast. naucz. gosp. kl. IVb	jęz. łac. IVb ₆ , jęz. greck. IVa ₄ b ₄ jęz. polsk. III ₃	17
6	Czernecki Józef , c. k. prof. w VII. randze, na urlopie.	— — —	—
7	Dienstl Maryan , zast. nauczyciela.	jęz. niem. Ib ₆ , III ₄ , IVa ₄ , IVb ₄	18
8	Fiderer Edward , c. k. prof. w VII. randze, zawiadowca biblioteki naucz., gosp. kl. VIIa	jęz. łac. VIIa ₅ , jęz. greck. VIa ₅ , VIIa ₅	15

Liczba	Imię, nazwisko i godność	uczył w klasie	tygodn. godzin
9	Frank Wincenty , c. k. prof. w VII. randze, zawiadowca gabinetu fizycznego.	mat. Vb_4 , $VIIb_3$, $VIIIb_2$, fiz. $VIIb_3$, $VIIIa_3 b_3$	18
10	Frączek Ludwik , zast. naucz., gosp. kl. Ib	do kwietnia: mat. $Ia_3 b_3$, II_3 , III_3 , VIa_3 , IVa_3 , pol. Ib_3 , — od kwietnia: mat. IVa_3 , Va_4 , $VIa_3 b_3$, $VIIa_3$, fiz. $VIIa_3$, pol. Ib_3	21 22
11	Ks. Gerstmann Adam , dr. teologii, c. k. prof., docent uniwersytetu lwowskiego.	rel. II_2 , III_2 , VIa_2, b_2 , $VIIa_2$, $VIIb_2$, $VIIIa_2 b_2$	16
12	Jędrzejowski Jan , c. k. prof., gosp. klasy $VIIIb$	jęz. łac. VIII_5, jęz. greck. VIB_5 , $VIIIa_5 b_5$	20
13	Kłak Wiktor , c. k. prof. w VII. randze, gosp. kl. $VIIIb$	jęz. łac. $VIIa_5$, $VIIIa_5$, jęz. greck. $VIIIb_4$	14
14	Kozłowski Bruno , zast. naucz., gosp. kl. Vb	jęz. niem. II_5 , $Va_4 b_4$, VIa_4	17
15	Koestlich Roman , egzam. zast. naucz., gosp. kl. II.	jęz. łac. II_8 geogr. $Ia_3 b_3$, II_4	18
16	Kubala Ludwik , doktor filozofii, c. k. prof. w VII. randze, radca szkolny, kawaler orderu Franc. Józefa, członek Akad. umiejętności.	hist. i geogr. Vb_3 , $VIIb_3$, $VIIIb_3$ prop. fil. $VIIa_2 b_2$, $VIIIa_2$, $VIIIb_2$	17
17	Limbach Józef , doktor filoz., c. k. prof. w VII. randze, zawiadowca gabinetu przyr.	hist. nat. w $Ia_2 b_2$, II_2 , III_2 , $Va_2 b_2$, $VIa_2 b_2$, matem. IVb_2	19
18	Litarowicz Józef , zastępca naucz., gosp. kl. $VIIb$	jęz. łac. Vb_6 , VIa_6 , $VIIb_6$	18

Liczba	Imię, nazwisko i godność	uczył w klasie	tygodn. godzin
19	Łuczakowski Konstanty , doktor filoz. c. k. prof. w VII. randze.	jęz. rusk. w III—VIII ₈ " " w gimn. V ₈	16
20	Ks. Łucyniak Bazyli , zast. katechety obrz. gr. kat.	rel. gr. kat. od I—VIII.	16
21	Piwko Stanisław , zast. naucz., gosp. kl. III.	jęz. łac. Ia ₈ , grek. III ₅ , hist. III ₃ , IVa ₄	20
22	Rafałowski Konrad , c. k. prof., na urlopie.	do 15. kwietnia: mat. Va ₄ , VIb ₃ , VIIa ₃ , fiz. IVa ₃ b ₃ , VIIa ₃	19
23	Roszko Emanuel , c. k. prof. w VIII. randze, gosp. kl. VIIIa, zawiadowca bibl. niem. uczniów.	jęz. niem. VIb ₄ , VIIa ₄ b ₄ , VIIIa ₄ b ₄	20
24	Smolka Franciszek , egzam. zast. naucz., zawiadowca bibl. polskiej uczniów, gosp. kl. Va	jęz. łac. IVa ₆ , Va ₆ , jęz. greck. Va ₅ , jęz. pol. IVb ₃	20
25	Szomek Bolesław , c. k. prof. w VII. randze.	jęz. polsk. Va ₃ , VIIa ₃ , VIIIa ₃ , jęz. greck. Vb ₅	14
26	Tokarski Julian , doktor filoz., egzam. zast. naucz.	od 15. kwietnia: mat. Ia ₃ , Ib ₃ , II ₃ , III ₃ , fiz. IVa ₃ b ₃	18
27	Wąsowicz Władysław , zast. naucz., gosp. kl. IVa	jęz. łac. w Ib ₈ , jęz. polsk. IVa ₃	11
28	Wysocki Witold , zast. naucz., gosp. kl. Ia	jęz. łac. III ₆ , jęz. polsk. Ia ₃ , II ₃ , niem. Ia ₆	18

Nauczyciele poboczni.

Izaak Planer, uczył religii mojżeszowej w klasie I—VIII tygo-
dniowo godzin 16

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1. Biegeleisen Henryk , j. w., uczył historii kraju rodzinnego w klasie IVb, tygodniowo godzin	1
2. Bojarski Władysław , j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. VIa, VIb, VIIa, tygodn. godzin	3
3. Fiderer Edward , j. w., uczył kaligrafii w 2 oddziałach tygodn. godzin	2
4. Köhler Ludomir , artysta malarz, uczył rysunków odręcznych w 3 oddziałach tygodn. godzin	6
5. Kubala Ludwik , j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. VIIb, VIIIb tygodn. godzin	2
6. Lustig Ludwik , urzędnik lwowskiej Kasy oszczędności, uczył śpiewu w 2 oddziałach tygodn. godzin	4
7. Łuczakowski Konstanty , j. w., do 1. maja uczył języka ruskiego w 4 oddziałach, tygodn. godzin	8
8. Ks. Łucyniak Bazylej , j. w., od 1. maja uczył języka ruskiego w 4 oddziałach tygodn. godzin	8
9. Panek Piotr , redaktor Ojczyzny, uczył języka angielskiego w 2 oddziałach, tygodn. godzin	4
10. Piwko Stanisław , j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. III. i IVa, tygodn. godzin	2
11. Resl Włodzimierz , profesor c. k. II. gimnazjum lwowskiego uczył stenografii w 2 oddziałach, tygodn. godzin	2
12. Szyrma Lach Edward , uczył języka francuskiego w 3 oddziałach, tygodn. godzin	6

Zmiany w gronie nauczycielskim

w roku szkolnym 1905/6.

1. JE. P. Min. W. i O. posunął do VII. rangi służbowej profesorów *Dr. Józefa Limbacha* i *Bolesława Szomka* rozp. 7. października 1905 l. 19.108.

2. JE. P. Min. W. i O. posunął do VIII. rangi służbowej prof. *Emanuela Roszkę* rozp. 20. lipca 1905 l. 25.134.

3. JE. P. Min. W. i O. zamianował zast. naucz. *Bolesława Błażka* rzeczywistym nauczycielem gimn. w Jaśle rozp. 28. sierpnia 1905 l. 30.600.

4. JE. P. Min. W. i O. udzielił urlopu prof. *Józefowi Czernickiemu* na przeciąg 1. półrocza rozp. 4. września 1905 l. 31.468, na przeciąg 2. półr. rozp. 19. lutego 1906 l. 6.142.

5. JE. P. Min. W. i O. udzielił urlopu zast. naucz. *Stanisławowi Womeli* na przeciąg 1. półrocza rozp. 4. września 1905 l. 31.466, na przeciąg 2. półr. rozp. 15. lutego 1906 l. 5.503.

6. JE. P. Min. W. i O. udzielił zastępcy naucz. *Władysławowi Wąsowiczowi* zmniejszenia liczby godzin do połowy na przeciąg 2. półroczia 1906 rozp. 13. stycznia 1906 l. 48.211.

7. C. k. Rada szkolna kraj. mianowała zastępcami nauczycieli dla tutejszego gimnazjum:

- a) Kozłowskiego Brunona rozp. 22. lipca 1905 l. 22.644.
- b) Frączka Ludwika rozp. 22. lipca 1905 l. 20.003.
- c) Pisza Adama rozp. 13. września 1905 l. 23.504.
- d) Cieża Józefa rozp. 21. września 1905 l. 25.650.
- e) ks. Bielówkę Franciszka rozp. 22. września 1905 l. 35.961.
- f) ks. Łycyniaka Bazylego rozp. 10. września 1905 l. 40.067.
- g) Wysockiego Witolda rozp. 30. grudnia 1905 l. 52.481.
- h) Dienstla Maryana rozp. 21. stycznia 1906 l. 52.899/05.
- i) Dr. Tokarskiego Juliana rozp. 19. kwietnia 1906 l. 9.369.

8. C. k. Rada szkolna krajowa przeniosła do tutejszego gimnazjum następujących zastępców nauczycieli:

- a) Koestlicha Romana z filii rozp. 25. lipca 1905. l. 2.682.
- b) Jankowskiego Józefa z gimn. V. we Lwowie, rozp. 15. września 1905 l. 37.162.

9. C. k. Rada szkolna krajowa przeniosła zastępców nauczycieli tutejszego zakładu:

- a) Rachlewicza Bolesława do Jasła rozp. 22. lipca 1905 l. 26.542.
- b) Charlewskiego Tadeusza do Tarnopola rozp. 25. lipca 1906 l. 27.173.
- c) Kowalskiego Pawła do Przemyśla rozp. 25. lipca 1905 l. 26.828.

10. C. k. Rada szkolna kraj. poruczyła naukę rel. mojż. rabinowi *Dr. Jakóbowi Spinnerowi* rozp. 24. lipca 1905 l. 23.800 (umarł 15. grudnia 1905).

11. C. k. Rada szkolna kraj. poruczyła naukę rel. mojż. *Izaakowi Planerowi* rozp. 2. marca 1906 l. 8.389.

12. C. k. Rada szkolna kraj. poruczyła naukę języka angielskiego *Piotrowi Pankowi*, redaktorowi „Ojczyzny“ rozp. 9. paźdz. 1905 l. 36.422.

13. C. k. Rada szkolna kraj. uwolniła od obowiązków służbowych zast. naucz. *Mikołaja Jankowskiego* rozp. 5. stycznia 1906 l. 52.481.

14. C. k. Rada szkolna kraj. udzieliła urlopu prof. *Dr. Konst. Łuczakowskiemu* od 1. maja b. r. rozp. 7. maja 1906 l. 18.677, prof. *Konradowi Rafałowskiemu* od 15. kwietnia b. r. rozp. 19. kwietnia 1906 l. 16.370.

II. PROGRAM NAUKI.

A. Przedmioty obowiązkowe.

K l a s a I.

Religia 2 godziny tygodniowo. Zasady katol. wiary i obyczajów.

Język łaciński 8 godzin tygodniowo. Nauka o prawidłowych formach deklinacji i konjugacji w połączeniu z praktycznymi ćwiczeniami. Począwszy od listopada co tydzień zadanie szkolne, niekiedy domowe.

Język polski 3 godz. tyg. Elementarna nauka o zdaniu pojedynczym i składni zgody; najważniejsze zdania poboczne; — w związku z tem poznanie najważniejszych znaków pisarskich. Elementarna nauka odmiany imienia i słowa, nadto przygodne poznanie innych części mowy. Czytanie wzorów podług wypisów; wyraźne i rozumne czytanie, gładkie i poprawne zdawanie sprawy z rzeczy, poprzednio przeczytanej i poprzednio objaśnionej. Uczenie się na pamięć i należyte wygłaszanie zawartych w Wypisach, a poprzednio objaśnionych piękniejszych utworów poetycznych, niekiedy ustępów prozaicznych. Cztery zadania na miesiąc; w I. półroczu wyłącznie dyktaty, systematycznie ułożone, a obejmujące ważniejsze zasady i prawa pisowni; w II. półroczu naprzemian ćwiczenia ortograficzne i wypracowania stylistyczne, zrazu tylko szkolne, pod koniec roku także domowe; tematami do nich są krótkie opowiadania i łatwiejsze opisy, w szkole za nauczycielem przez uczniów powtórzone.

Język niemiecki 6 godzin tygodniowo. Czytanie, uczenie się na pamięć słów, zwrotów i całych ustępów; zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań: retrowersya, rozmówki. Znajomość odmian regularnych i zasad składni. Co tydzień zadanie szkolne. Tematy: dyktaty, ćwiczenia ortograficzne, zastosowane do potrzeby praktycznej, pisanie z pamięci ustępów memorowanych, retrowersye.

Geografia 3 godziny tygodniowo. Nauka rozpoczyna się rozpatrywaniem dziennego łuku słonecznego i wynikającego stąd oświetlenia w różnych porach roku. Pojęcia wstępne z geografii fizycznej, począwszy od poznania Lwowa i jego okolicy, orientowanie się, pomiar, znaki graficzne map i nauka o globusie; orografia i hydrografia, półwyspy; położenie najważniejszych państw i miast według długości i szerokości geograficznej, odczytywanie z mapy, rysowanie najprostszych geograficznych przedmiotów.

Matematyka 3 godziny tygodniowo. W I. półroczu tylko arytmetyka: Dziesiątkowy układ liczb; liczby rzymskie; cztery działania licz-

bami niemianowanemi i mianowanemi, całkowitemi i dziesiętnemi, jedno- i wielogatunkowemi, podzielność liczb, ułamki zwyczajne, najmniejsza wielokrotność i największa miara. W II. półroczu z geometryi: Pojęcia wstępne, nauka o liniach, kątach i trójkątach aż do §. 54 włącznie. Krótkie ćwiczenia domowe, a 3 zadania szkolne w każdym półroczu.

Historia naturalna 2 godziny tygodniowo. Przez 6 pierwszych miesięcy opisywanie ważniejszych krajowych zwierząt ssących i owadów. Od połowy marca opisywanie ważniejszych roślin krajowych jawnokwiatowych.

K l a s a I I.

Religia 2 godziny tygodniowo. Historia starego zakonu.

Język łaciński 8 godzin tygodniowo. Nauka odmian nieprawidłowych; przysłówki, przyimki, spójniki, coniugatio periphrastica, gerundium, gerundivum, nom. i acc. cum infin., participium appositivum, ablat. absol.

Zadania miesięcznie 3 szkolne, 1 domowe.

Język polski 3 godziny tygodniowo. Czytanie wzorów według Wypisów i deklamacya jak w klasie I.

Gramatyka. Elementarna nauka o zdaniu złożonem; powtarzanie i uzupełnienie odmian. Nauka pisowni i interpunkcyi uzupełniona i rozszerzona. Ćwiczenia ortograficzne czyli dyktaty jak w klasie I., ale tylko w miarę potrzeby. Wypracowania stylistyczne 3 na miesiąc, naprzemian domowe i szkolne. (Opowiadania i opisy).

Język niemiecki 5 godzin tygodniowo. Zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; retrowersya, dłuższe rozmówki; uczenie się na pamięć słów i całych ustępów.

Powtórzenie odmiany regularnej; poznawanie najważniejszych wyjątków.

Co tydzień wypracowanie piśmienne (z tych co miesiąc jedno domowe). Tematy jak w kl. I.

Historia 2 godziny tygodniowo. Historia starożytna.

Geografia 2 godziny tygodniowo. Szczegółowa geografia Azji i Afryki; pionowy i poziomy układ i hydrografia Europy, szczegółowy opis południowej Europy i królestwa Wielkiej Brytanii.

Matematyka 3 godz. tygod. Arytmetyka: Uzupełnienie nauki o wielokrotności i mierze, dokładna nauka o ułamkach zwyczajnych, zamiana ułamków dziesiętnych na zwyczajne i odwrotnie; proporcye, reguła pojedyncza trzech z zastosowaniem proporcyi i wnioskowania; rachunek procentu prostego. Geometrya: Symetralna dłużni i kąta; przedstawianie trójkątów wraz z zastosowaniami; najważniejsze własności koła i wieloboków. Zadania jak w kl. I.

Historia naturalna 2 godz. tyg. Przez pierwszych 6 miesięcy zoologia, mianowicie: ptaki, gady, płazy i ryby, w ten sposób omawiane, jak w klasie I., niektóre formy bezkręgowych zwierząt. Od po-

łowy marca botanika: dalszy ciąg opisywania roślin jawnokwiatowych, najważniejsze formy roślin skrytokwiatowych.

K l a s a III.

Religia 2 godz. tyg. Historia nowego zakonu.

Język łaciński 6 godz. tygodniowo. Z gramatyki składnia zgody i przypadków. Z Corneliusa Neposa żywoty: Arystydesa, Cymona, Epaminondasa, Pelopidasa, Mileyadesa, Temistoklesa, Hannibala i Alcybyadesa. Co 14 dni kompozycya, co 3 tygodnie domowe wypracowanie.

Język grecki 5 godz. tygod. Odmiana imion i słowa aż do słów na *μ*. Tłumaczenie z języka greckiego na polski i odwrotnie. Od połowy pierwszego półrocza 2 zadania miesięcznie, naprzemian domowe i szkolne.

Język polski 3 godz. tygodniowo. Czytanie wzorów według Wypisów jak w klasie I. i II.; krótkie wiadomości o życiu i pismach cenniejszych pisarzy, z których dzieł poznano wyjątki. Deklamacya, jak w klasie I. Gramatyka: składnia rządu. Systematyczna nauka deklinacyi. Części mowy nieodmienne. Wypracowania stylistyczne: 2 na miesiąc, naprzemian domowe i szkolne. Tematy: Przeważnie streszczenia ustępów, w szkole poznanych, treści opowiadającej lub opisowej.

Język niemiecki 4 godz. tygod. Swobodniejsza reprodukcya czytanych ustępów prozaicznych i poetycznych; uwzględnianie wyrażeń i zwrotów, podobną myśl wyrażających (synonimów), uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o formach i składni rządu. Zadania 2 miesięcznie naprzemian szkolne i domowe. Tematy: retowersye i reprodukcye ustępów w szkole czytanych, streszczenia.

Historya 1 godz. tygod. Dzieje średniowieczne.

Geografia 2 godz. tygod. Szczegółowa geografia Europy środkowej, wschodniej i północnej z wykluczeniem monarchii Austriacko-Węgierskiej; geografia Ameryki i Australii. Ćwiczenia w rysowaniu szkiców map.

Matematyka 3 godz. tygod. Arytmetyka: Skrócone mnożenie i dzielenie: cztery działania liczbami ogólnemi; podnoszenie do drugiej potęgi całych liczb i ułamków, pierwiastkowanie; liczby niezupełne. Geometrya: Przemiana i dzielenie figur; obliczanie powierzchni figur płaskich; twierdzenie Pitagorasa; podobieństwo trójkątów i wieloboków. Ćwiczenia domowe jak w kl. I.

Nauki przyrodnicze 2 godz. tygod. W I. półroczu fizyka: Pojęcia wstępne, nauka o cieple i chemia. W II. półroczu mineralogia: Opisanie i porównanie najważniejszych gatunków minerałów i skał ze szczególnem uwzględnieniem krajowych.

K l a s a IV.

Religia 2 godz. tygod. Nauka o obrzędach kościoła katolickiego.

Język łaciński 6 godz. tygod. Gramatyka: Nauka o trybach

i czasach, oratio obliqua, infinitivus, participium, gerundium i supinum. Ćwiczenia w tłumaczeniu z języka polskiego na łaciński. Czytanie z Cesara Comment. de bello Gallico. I. 1—29, II. VI. Ovid. Metamorph. (wierszów 200). Zadania jak w kl. III.

Język grecki 4 godz. tygod. Słowa na *mu*, słowa nieprawidłowe i najważniejsze prawa ze składni, tudzież powtórzenie całego materiału klasy III. Tłumaczenie z języka polskiego na grecki i odwrotnie. Zadania miesięcznie dwa, naprzemian domowe i szkolne.

Język polski 3 godz. tygod. Czytanie wzorów według Wypisów jak w kl. III. Deklamacja jak w kl. I. Gramatyka: systematyczna nauka konjugacji i składni w obrębie czasownika; systematyczna nauka o zdaniach złożonych i okresach. Wierszowanie. W końcu roku powtórzenie całego już przerobionego materiału nauki gramatyki w ogólniejszym zakresie. Wypracowania stylistyczne jak w kl. III.

Język niemiecki 4 godz. tygod. Reprodukcyja jak w kl. III., uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o zdaniu i uzupełnienie składni rzędu. Miesięcznie 2 zadania, naprzemian domowe i szkolne, a tematami do nich są: reprodukcyje, retrosyja, opowiadania, opisy i listy.

Historya i Geografia 4 godz. tygod., mianowicie 2 godz. tygod. historia nowożytna aż do najnowszych czasów z szczególnem uwzględnieniem historyi monarchii Austryacko-Węgierskiej; 2 godz. tyg. szczegółowa geografia monarchii Austryacko-Węgierskiej. Ćwiczenia w rysowaniu szkiców map.

Matematyka 3 godz. tygod. Arytmetyka: Podnoszenie do sześciennicy i pierwiastkowanie sześciennicy: zrównania pierwszego stopnia o jednej i o kilku niewiadomych, zrównania drugiego i trzeciego stopnia, mające zastosowanie w geometrii; reguła trzech złożona. Geometria: stereometria, położenie linii i płaszczyzn względem siebie, obliczanie powierzchni i objętości brył z wyłączeniem stożka ściętego. Ćwiczenia domowe i szkolne jak w kl. I.

Fizyka 3 godz. tygod. W I: półr.: magnetyzm, elektryczność, mechanika; najważniejsze wiadomości z geografii matematycznej i kosmografii. W drugim półr.: hydrostatyka, aerostatyka i optyka.

K l a s a V.

Religia 2 godz. tygod. Dogmatyka ogólna.

Język łaciński 6 godz. tygod. Czyt. Liv. I. 1—48; XXI. 1—30; Ovid. Metamorph. 5 ustępów, Fasti 4 ust., Trist. 2 ust. Piękniejszych ustępów uczono się na pamięć. Powtarzano składnię na podstawie przykładów wziętych z lektury. — W każdym półroczu 5 zadań szkolnych (z tych 4 z języka polskiego na łacińskie, piąte z języka łacińskiego na polski).

Język grecki 5 godz. tygod. Czytano z Chrestomatyi z pism Xenofonta: Anab. ustępy 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 13, 15; Homera Iliad. I. Piękniejsze ustępy na pamięć. — Z gramatyki składnia rzędu. Tłuma-

czenie zdań układanych na podstawie lektury. W każdym półroczu cztery zadania szkolne. (3 z języka polskiego na grecki, 1 z języka greckiego na polski).

Język polski 3 godz. tygod. Czytanie wzorów i „Pana Tadeusza“ w całości. Poznawanie na podstawie Wypisów zwykleszych tropów i figur, jakoteż najważniejszych gatunków prozy i poezji. Wiadomości historyczno-literackie o czytanych pisarzach — jak w kl. III. — Deklamacya. — Należyte ćwiczenie się w układaniu dyspozycyi. Wypracowania stylistyczne: 7 na półr., naprzemian domowe i szkolne.

Język niemiecki 4 godz. tygod. Samodzielna reprodukcya na podstawie obszernej lektury przeważnie prozaicznej. Uczenie się na pamięć. Obowiązkowa lektura domowa. — Uzupełnianie wiadomości gramatycznych (ze składni rzędu, zdania i szyku). — W każdym półroczu 7 zadań (3 szkolne, 4 domowe). Tematy: streszczanie ustępów czytanych, opowiadania, opisy, przekłady z innych języków (na zadania szkolne).

Historya i Geografia 3 godz. tygod. Dzieje starożytne do Graków, z geografii odpowiednie działy.

Matematyka 4 godz. tygod. Arytmetyka: Pierwsze cztery działania na liczbach algebraicznych. Uzasadnienie najważniejszych twierdzeń o podzielności liczb. Największy wspólny dzielnik i najmniejsza wspólna wielokrotność liczb i niektórych wielomianów. Ułamki zwyyczajne i dziesiętne. Stosunki, proporcye jakoteż ich zastosowanie. — Równania oznaczone pierwszego stopnia z jedną i kilku niewiadomymi. Geometrya: utwory zasadnicze; teorya równoległych; własności i przypadki przystawiania. Twierdzenia o czworobokach i wielokątach, o kątach i cięciwach w kole — koła wpisane i opisane. Proporcjonalność odcinków i podobieństwo figur. — Równość powierzchni i jej obliczanie. — Pomiar koła.

Krótkie ćwiczenia domowe. Trzy zadania szkolne w każdym półroczu.

Historya naturalna 2 godz. tygod. W I. pół. mineralogia; krytalografia, fizyczne i chemiczne własności minerałów, krótki systematyczny przegląd ważniejszych minerałów, krótki pogląd na budowę ziemi. W drugim półroczu botanika. Najważniejsze wiadomości z anatomii, organografii, fizyologii i systematyki roślin.

K l a s a VI.

Religia 2 godz. tygod. Dogmatyka szczegółowa. —

Język łaciński 6 godz. tygod. Czytano: Sallust. Catilina. Vergil. Ecl. 1; Aen I. 300 w. II. Cic. in Catil. I. Z gramatyki powtórzono i uzupełniono naukę o słowie. Ćwiczenia stylistyczne na tle lektury. Zadania piśmienne jak w kl. V.

Język grecki 5 godz. tygod. Czytano: Homeri Iliad. lib. III, VI, XVI, XVIII, XXIV. Xenoph. Memor. 3 ustępy z Chrest. Fiderera. He-

rodot według wydania Scheindlera-Terlikowskiego lib. VIII. Z gramatyki nauka o czasach i trybach; ćwiczenia na tle lektury. Zadania piśmienne jak w kl. V.

Język polski 3 godz. tygod. Czytanie cenniejszych dzieł literatury narodowej od połowy XVI. do końca XVIII. w. według Wypisów. Uzupełnianie nauki szkolnej czytaniem domowem. Obowiązkowa lektura domowa: J. Chr. Paska Pamiętniki, Treny Kochanowskiego, Powrót pośła Niemcewicza. Historia literatury (na podstawie lub przy sposobności czytanych wyjątków) od początku piśmiennictwa polskiego do końca w. XVIII. — Deklamacya jak w klasie V. — Wypracowania stylistyczne: 7 na półrocz, przeważnie domowe.

Język niemiecki 4 godz. tygod. Stylistyka i poetyka, wyjaśniana na tle lektury. — Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa. Czytano: Die deutsche Heldensage, Minna von Barnhelm, Reineke Fuchs, Aus dem Leben eines Taugenichts, Peter Schlemihls wundersame Geschichte, Stifter: Die Narrenburg, Die drei Schmiede ihres Glückes. W półr. 7 zadań (3 szkolne, 4 domowe). Tematy jak w kl. V.

Historya i Geografia 4 godz. tygod. Dzieje starożytne od roku 264 przed Chr. i średniowieczne do epoki odkryć.

Matematyka 3 godz. tygod. Algebra: Potęgi, pierwiastki. Pojęcie liczb niewymiernych i jednostki urojonej. Logarytmy. Równania II-go stopnia o jednej niewiadomej. Geometrya. Ze stereometrii co ważniejsze twierdzenia o prostych płaszczyznach w przestrzeni; o narożu. Podział i głównejsze własności brył. — Powierzchnia i objętość graniastópów, ostrostópów całych i ściętych; walca, stożka i stożka ściętego jakoteż kuli. — Funkcye goniometryczne, rozwiązywanie trójkątów prostokątnych; najprostsze równania goniometryczne.

Krótkie ćwiczenia domowe. 3 zadania szkolne w półroczu.

Historya naturalna 2 godz. tygod. I. półr.: somatologia człowieka i zwierzęta kręgowce; w II. półr. zwierzęta bezkręgowce.

K l a s a VII.

Religia 2 godz. tygod. Etyka katolicko-chrześcijańska.

Język łaciński 5 godz. tygod. Czytano Cyncerona pro rege Deiotaro, pro Archia, tudzież Cato maior; Vergil. Aeneid lib. VI. Ecl. 1. Ćwiczenia stylist. gram. na tle lektury. Zadania jak w klasie V.

Język grecki 4 godz. tygod. Czytano Demosten. mowy Ol. II. Phil. III. Homera Odyss. I, V, VI, VII, XI. Zadania jak w klasie V.

Język polski 3 godz. tygod. Czytanie cenniejszych dzieł literatury narodowej w dłuższych wyjątkach według Wypisów lub w całości; w I. półr. do Mickiewicza (włącznie), w II. półr. do Słowackiego (włącznie). Uzupełnienie nauki szkolnej czytaniem domowem. — Historia literatury (jak w klasie VI.). Deklamacya. Ćwiczenia ustne. Na obowiązkową lekturę domową: Mickiewicza „Konrad Wallenrod“, Malczewskiego „Marya“, Fredry „Zemsta“. Wypracowania stylistyczne: 5 na półrocz, przeważnie domowe.

Język niemiecki 4 godz. tygod. Proza ustępuje z wolna miejsca poezji: poetyczna lektura obejmuje wybór z zakresu poezji średniowiecznej, łatwiejsze utwory liryczne i epickie Schillera, Goethego i poetów XIX. stulecia. Poetyka, stylistyka i wiadomości literackie jak w kl. VI. Obowiązkowa lektura domowa. W całości czytano: Hermann und Dorothea, Götz von Berlichingen, Emilia Galotti, Fiesko. Wilhelm Tell; lekt. dom. — W półroczu 5 zadań (3 szkolne, 2 domowe). Tematy: charakterystyki, rozprawki, sprawozdania z lektury szkolnej lub domowej.

Historia i Geografia 3 godz. tygod. Dzieje nowożytne.

Matematyka 3 godz. tygod. Algebra. Równania wyższych stopni z jedną niewiadomą, które się dadzą rozwiązać według równań 2-go stopnia. — Prostsze wypadki równań 2-go stopnia z dwiema niewiadomymi. — Równania nieoznaczone pierwszego stopnia z dwiema niewiadomymi. Postępy arytmetyczne i geometryczne. Rachunek procentu składanego i rachunek rent. Zasady nauki o kombinacji. Wzór Newtona dla całkowitych, dodatnich wykładników. — Geometria: z trygonometrii rozwiązywanie trójkątów ukośnokątnych i niektóre zastosowania. — Początki analityki w płaszczyźnie. Równanie prostej, koła i przecięć stożkowych. — Ćwiczenia i zadania jak w klasie V.

Fizyka 3 godz. tygod. *Wstęp*: krótkie uwagi o przedmiocie i metodzie fizyki; powtórzenie pojęć wstępnych; stany skupienia.

Mechanika: Ruch jednostajny i jednostajnie zmienny; prawo bezwładności; wolne spadanie; dynamiczny i statyczny pomiar sił; ciężar; rzut pionowy w górę; praca mechaniczna i energia; przeszkody ruchu; składanie i rozkładanie ruchów; rzut poziomy i ukośny; składanie i rozkładanie sił, działających na 1 punkt; ruch na równi poch.; składanie sił działających na układ sztywny; moment obrotu; para sił; środek ciężkości; rodzaje równowagi; maszyny pojedyncze z użyciem zasady zachowania pracy; waga zwyczajna i dziesiętna; ruch krzywoliniowy; siła dośrodkowa i odśrodkowa; ruch centralny; prawa Keplera; prawo grawitacyjne Newtona i wnioski z niego; wahadło matem. i fizyczne (ostatnie tylko doświadczalnie) model elastyczności; wytrzymałość; zderzenie kul.

Hydrostatyka: powtórzenie materiału z klasy IV. z odpowiedniami uogólnieniami i uzupełnieniami; napięcie powierzchniowe; włoskowatość; roztwory; dyfuzja i osmoza.

Aerostatyka: powtórzenie materiału z klasy IV. z odpowiedniami uogólnieniami i uzupełnieniami; prawo Mariotte'a i Gay-Lussaca; oznaczanie ciężaru gatunkowego gazów; pęd do góry; barometryczny pomiar wysokości.

Ciepło: Termometry; współczynnik rozszerzalności; ciepło gatunkowe; mechaniczny równoważnik ciepła; istota ciepła; zmiany stanu skupienia; pary nasycone i nienasycone; temperatura krytyczna; pomiar wilgotności; opady atmosferyczne; maszyna parowa; przewodnictwo i promieniowanie ciepła; źródła ciepła; wiatry.

Chemia: doświadczalne stwierdzenie praw zasadniczych; hipoteza atomistyczna; wzory chemiczne; wartościowość; krótka charakterystyka niektórych ważniejszych pierwiastków i ich połączeń.

Propedeutyka filozofii 2 godz. tygod. Logika elementarna i zastosowana.

K l a s a VIII.

Religia 2 godz. tygod. Historia kościoła katolickiego.

Język łaciński 5 godz. tygod. Czytano w I. półr. Horatii Carm. 30 ód, 2 satyry, 2 listy. W II. półroczu Tacit. Hist. I. 1—50. Ćwiczenia stylistyczne na tle lektury. Zadania jak w kl. V.

Język grecki 5 godz. tygod. W I. półr. czytano Platona Apologię i Kritona, ustęp z Fedona. W II. półr. Sofoklesa Philoctetes; Homera Odyssea (ciąg dalszy). Zadania jak w kl. V.

Język polski 3 godz. tygod. Czytanie w dalszym ciągu celniejszych dzieł literatury narodowej w wieku XIX. w dłuższych wyjątkach według Wypisów, a w całości Krasińskiego „Noc letnia“, „Pokusa“ i Słowackiego „Lilla Weneda“. Historia literatury wieku XIX. ciąg dalszy. od Krasińskiego do końca. — Deklamacya jak w klasie V. — Ćwiczenia ustne jak w kl. VII. Wypracowania stylistyczne: w I. półr. 5, przeważnie domowe; w II. półr. 3, przeważnie szkolne.

Język niemiecki 4 godz. tygod. Utwory trudniejsze, jak Iphigenie auf Tauris Goethego, Sappho Grillparzera, Wallenstein Schillera, Faust Goethego, Dramaty Szekspira. Wypracowania piśmienne, poetyka, stylistyka i wiadomości literackie jak w kl. VII. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa. — W I. półr. 5 zadań (2 szkolne, 3 domowe). W II. półr. 4 (przeważnie szkolne). Tematy jak w kl. VII. — Czytano w całości: Hermann und Dorothea, Maria Stuart, Emilia Galotti, Sappho, Moderne deutsche Prosa V. (Velhagen-Klasing).

Historya i Geografia 3 godz. tygod. Dzieje i statystyka monarchii austriacko-węgierskiej; nadto powtórzono historję grecką i rzymską.

Matematyka 2 godz. tyg. Powtórzenie, uporządkowanie i zastosowanie na przykładach całego przedmiotu nauki.

Fizyka 3 godz. tyg. *Magnetyzm*: powtórzenie zjawisk zasadniczych; prawo Coulomba; ilość magnetyzmu (moc bieguna), natężenie pola magnetycznego; linie siłowe; moment magnetyczny; magnetyzm ziemi.

Elektrostatyka: powtórzenie zjawisk zasadniczych; udzielanie i influencya; influencyjna maszyna elekt.; prawo Coulomba; ilość elektryczności; pole elektryczne; potencyał; potencyał przewodnika; unaoznienie potencyału przez doświadczenie; pojemność; kondensatory; elektryczna energia ciał naelektryzowanych; elektryczność w atmosferze.

Prądy elektryczne: Różnica potencyałów w otwartym galwanicznym stosie; siła elektromotoryczna; bateria galwaniczna; magnetyczne pole prądów galwanicznych; prawo Biota-Savarta; elektromagn. jednostka prądu i Ampère; bussola stycznych i galwanoskop; prawo Ohma;

elektroliza; polaryzacja galwaniczna; elementy stałe; akumulatory; prawo Joule'a; elektro-magnetyczna jednostka oporu i siły elektrycznej; Ohm i Volt; elektryczne oświetlenie; termoelektryczność; pomiar oporu podług metody substytucyjnej; pomiar siły prądu na 2 części; wzajemne działanie 2 prądów na siebie; solenoid; różnoważność prądu kołowego z magnesem; teoria Ampère'a magnetyczna; elektromagnesy i zastosowania; zjawiska diamagnetyczne; indukcja prądów z zastosowaniem zasady ocalenia energii; objaśnienie maszyny magneto- i dynamo-elektrycznej; elektryczne przenoszenie siły; induktor; iskry; telefon i mikrofon.

Ruch falowy: Harmoniczny ruch drgający punktu; fala poprzeczna i podłużna; odbijanie i interferencja fal; fale miejscowe; zasada Huyghensa i jej zastosowanie do odbicia i zatrzymania fal.

Akustyka: Powstawanie głosu; ton; wysokość tonu; gamy; harmonia i dysharmonia, struny, pręty, płyty i piszczałki; narząd głosu; współbrzmienie; barwa tonu; chyżość fal w przewodnikach i moc głosu; odbicie i interferencja fal głosowych; narząd słuchu.

Optyka: Powtórzenie i rozszerzenie materiału z klasy IV. Hipoteza undulacyjna; jedna metoda do wyznaczenia chyżości światła; fotometry; odbicie światła; obrazy w zwierciadłach płaskich i krzywych; załamanie światła; całkowite odbicie; przejście światła przez płytę o ścianach \parallel i przez pryzmat; minimum zboczenia (doświadczalnie), wyznaczenie współczynnika załamania; sferyczne zboczenie; rozszczepienie światła; chromatyczna obserwacja światła; soczewki i pryzmaty achromatyczne; graficzne wyjaśnienie tęczy; widma emisyjne i absorpcyjne; linie Fraunhofera; barwy ciał; fosforescencja; fluorescencja; chemiczne działania światła (fotografia); promienie niewidzialne; ciała diatermiczne i atermiczne; aparat projekcyjny; oko; mikroskop; lunety dioptryczne z powiększeniem.

Barwy cienkich płytek; szkło barwne Newtona; uginanie światła przez szpary; najprostsze zjawiska polaryzacji.

Astronomia: Horyzont astronomiczny; pozorny dzienny ruch sklepienia nieba; oś światła; równik i południk; współrzędne gwiazdy ze względu na horyzont i równik; wyznaczenie linii południowej i wysokości bieguna; obrót ziemi naokoło osi i następstwa tego obrotu; kształt, wielkość i gęstość ziemi; pozorny ruch słońca i wyjaśnienie takowego; ekliptyka; punkt wiosenny; precesja; prawdziwy i średni dzień słoneczny; rok gwiazdowy i zwrotnikowy; rok mieszczański; ruch księżycy; przypływ i odpływ morza.

Propedeutyka filozofii 2 godz. tyg. Psychologia empiryczna.

Nauka religii mojżeszowej.

Klasa I. Historia biblijna do śmierci Mojżesza w związku z zasadami wiary. Dziesięcioro przykazań.

Modlitwa poranna i błogosławieństwa.

Klasa II. Historia biblijna od Jozuego do podziału państwa w związku z zasadami wiary. Objasnienia dekalogu. Obowiązki względem Boga. Święta i posty.

Modlitwa wieczorna i błogosławieństwo przy szczególnych uroczystościach.

Klasa III. Historia biblijna od podziału państwa do powrotu z niewoli babilońskiej. Prorocy. Trzy nauki główne wyznania mojszowego. Obowiązki względem ludzi. Najważniejsze przepisy ceremonialne. Nazwy, podział i treść ksiąg pisma św.

Modlitwa na sobotę. Halell. Abinu malkenu.

Klasa IV. Historia Izraelitów pod panowaniem Syrii. Machabeusze. Panowanie Rzymian. Upadek państwa. Bar Kochba.

Najważniejsze przepisy ceremonialne i rytualne. Nazwa i treść pism apokryficznych.

Modlitwy na święta. Odczytywanie tory i proroków przy nabożeństwie publicznem. Podział nabożeństwa.

Klasa V. Objasnienia 13 artykułów wiary według Maimonidesa. Ustawy moralne i etyczne.

Wybór ustępów z Pentateuchu (według chrestomatyi) z objaśnieniami pod względem treści i historii.

Klasa VI. Moralność i etyka na podstawie trzech pierwszych rozdziałów przypowieści ojców: „Pirke Abot“.

Wybór z pism historycznych proroków z objaśnieniami jak w klasie V.

Klasa VII. Moralność i etyka na podstawie 4., 5. i 6. rozdziału w Pirke Abot.

Wybór ustępów z Jezajasza, Jeremiasza, psalmów, Hioba, przypowieści Salomona i hagiografów z objaśnieniami jak w kl. V.

Klasa VIII. Historia żydów w diasporze z biografiami najświetniejszych mężów. Historia żydów w Polsce.

Przedmioty nadobowiązkowe.

1. **Historia kraju rodzinnego.** Naukę tę wykładano w klasie III., IV. i VII. po jednej godzinie tygodniowo, w II. półr. w kl. VI. i w I. półr. w kl. VIII. po jednej godzinie, w myśl programu przez wysokie władze poleconego.

2. **Język ruski** w 4 oddziałach po 2 godz. tygod.

Według planu A. Uczniowie kl. III. i VIII. uczęszczali na naukę tego języka za osobnem zezwoleniem c. k. Rady szk. kraj.

Oddział I. (kl. III. i IV.). Czytanka ruska dla szkół wydziałowych z uzupełnieniem nauki z lat poprzednich na podstawie dotyczących czytanek.

Oddział II. (kl. V.). Czytanka ruska na kl. V. szkół średnich; lektura pryw.: powieści Marka Wovczka w wyborze tudzież dumy narodne w wydaniu Dra Michała Paczowskiego.

Oddział III. (kl. VI.). Z Wypisów Aleks. Barwińskiego dla seminarjów naucz. wzięto pierwsze 2 okresy, tudzież literaturę ustną. Na lekt. pryw. Franka „Zachar Berkut“, zaś Szuchewicza „Huculszczyzna“ i niektóre Psalmy Dawida w tłumaczeniu Kulisza czytano w szkole.

Oddział IV. (kl. VII. i VIII.). Ukończono historję literatury podług podręcznika A. Barwińskiego. Lekt. pryw.: Lewickiego „Nad czarnem morzem“, lekt. szk. jak w kl. VI. (c. d.). W każdej klasie nauka gramatyki przygodnie; zadanie piśmienne jak w jęz. polskim, a oprócz tego od kl. VI.—VIII. także od czasu do czasu domowe wypracowanie nadobowiązkowe.

3. **Język francuski.** Nauki tej udzielano w trzech oddziałach po 2 godziny tygodniowo.

W oddziale pierwszym przerobiono według gramatyki Amborskiego I. części pierwsze trzy oddziały, t. j. rzeczownik, rodzajnik, przymiotnik, zaimek, słowo aż do słów nieprawidłowych. Przetłumaczono na język francuski ustnie i piśmiennie wszystkie ustępy dotyczące przerobionych rozdziałów gramatyki i robiono ćwiczenia piśmienne.

W oddziale drugim przerobiono trzeci i czwarty rozdział gramatyki Amborskiego II. części, t. j. stopniowanie przymiotników, liczebniki, zaimki, przyimki, oraz konjugacyę słów prawidłowych i nieprawidłowych. Czytano Przykłady Amborskiego część drugą, z opowiadaniem, poetycznej części uczono się na pamięć i robiono ćwiczenia piśmienne.

W oddziale trzecim czytano i opowiadano ustępy z III. części Amborskiego z uwzględnieniem gramatyki — a jako wolną lekturę: „La joie fait peur“ przez M. Girardin.

4. **Język angielski.** Nauki udzielane w 4 godzinach tygodnia w dwu oddziałach.

5. **Śpiew.** Nauki tej udzielano w dwóch oddziałach po dwie godziny tygodniowo.

W niższym oddziale słuchali uczniowie wykładu zasad muzycznych i śpiewali ćwiczenia głosowe przygotowawcze do śpiewu choralnego.

W wyższym oddziale uczyli się uczniowie śpiewu choralnego religijnej treści i śpiewu kwartetowego (na głosy tenorowe i basowe) religijnej i świeckiej treści.

Podczas nabożeństwa, odprawianego w kaplicy gimnazyalnej, wykonywali uczniowie utwory choralne religijne przez przeciąg całego roku szkolnego.

6. **Rysunki.** Nauka rysunków wolnoręcznych odbywała się w 3 oddziałach, 3 razy tygodniowo po 2 godziny.

W pierwszym oddziale były przedmiotem nauki rysunki geometrycznych ornamentów według metody J. J. Grandauera i A. Andela.

W drugim oddziale uczono rysunki płaskich ornamentów. Za podręczniki służyły wzory J. Grandauera i Fd. Herdta.

W trzecim oddziale wykładano perspektywę liniową na modelach drutowych i drewnianych; uczniowie wykonywali rysunki podług gipsowych modeli, a następnie rysunki figur.

7. **Kaligrafia.** Na tę naukę uczęszczali wyznaczeni uczniowie klasy I. i II. po godziny tygodniowo, w drugim półr. uwolniono uczniów, którzy otrzymali postępowanie dobre.

Używano wzorów Jachimowskiego, Nowickiego i Piórkiewicza.

8. **Stenografia.** Nauki tej udzielano w dwóch oddziałach po jednej godzinie tygodniowo. W pierwszym półroczu objaśniano uczniom znaki stenograficzne alfabetu, połączenie znaków w zgłoski i wyrazy symboliczne, opuszczanie przyrostków i odczytywano w piśmie stenograficznym wyrazy. W drugim półr. zwracano główną uwagę na skracanie wyrazów ze względu na ich gramatyczną i logiczną łączność w zdaniu i wykonywano dotyczące formy na licznych przykładach, następnie praktyczne ćwiczenia.

9. **Gimnastyka.** Nauki gimnastyki z powodu braku odpowiedniej sali gimnastycznej nie udzielano. C. k. Rada szkolna kraj. rozp. 13. września 1905 l. 27.158 upoważniła dyrekcję do zwinienia nauki gimnastyki w r. szk. 1905/6.

III.

TEMATY DO WYPRACOWAŃ PIŚMIENNYCH.

a) w języku polskim.

Klasa Va. 1. Zwiastuny jesieni (szk.). — 2. Narada panów chrześcijańskich w Tortozie. Opowiadanie podług I. ks. Jeruzolimy Wyzwolonej (dom.). — 3. Dwór i gospodarstwo pana sędziego Soplicy. Opis podług Pana Tadeusza (szk.) — 4. Pomnik A. Mickiewicza we Lwowie. Opis. (dom.) — 5. Jak przyszło do bitwy w Soplicowie? Opowiadanie podług Pana Tadeusza (szk.) — 6. Bitwa pod Kunaxą. Podług Xenofonta (dom.) — 7. Co skłoniło Mohorta do opuszczenia Litwy i osiedlenia się na kresach? Opowiadanie podług V p. Mohorta. (szk.) — 8. Postaci ludowe w „Wiesławie“ Brodzińskiego (dom.) — 9. Bolesne przebudzenie. Opowiadanie podług noweli Sienkiewicza „Latarnik“ (szk.) — 10. Pierwsze dni wiosenne w wielkim mieście. Opis (dom.) — 11. Treść i myśl przewodnia ballady Zaleskiego Lubor (szk.) — 12. Pan Konstantyn. Opowiadanie podług satyry Krasickiego Marnotrawstwo (dom.) — 13. Papkin w poselstwie u Rejenta. Podług III. aktu Zemsty (szk.).

Klasa Vb. 1. Przechadzka pod wieczór jesienny (szk.) — 2. Z ruin Rzymu. Na podst. Sienkiewicza (dom.) — 3. Widok Lwowa z góry zamkowej (szk.) — 4. Inwokacja P. Tadeusza w porównaniu z inwokacjami epopei klasycznej (szk.) — 5. Opis zamku Litawora w Grażynie (dom.) — 6. Charakter Stanisława w Wiesławie (szk.) — 7. Opis jarmarku (targowicy) (szk.) — 8. Bitwa z Moskalami (Pam. Paska) (dom.) — 9. Opis burzy (szk.) — 10. Wycieczka w okolicę Lwowa

(dom.) — 11. Młodość W. Pola (na podst. L. Siemińskiego) (szk.) — 12. Bitwa pod Lwowem 1675 na pod. K. Szajnochy (dom.) — 13. Życie na latarni morskiej podług noweli Sienkiewicza (szk.).

Klasa VI a. 1. Skąpy a rozrzutny (szk.) — 2. O ile słuszne jest przysłowie: Kiedy wleziesz między wrony, Musisz krakać jak i one (dom.) — 3. Wpływ humanizmu i reformacji na literaturę polską (szk.) — 4. Znaczenie Modrzewskiego w literaturze polskiej (szk.) — 5. Pogląd na poezję wieku złotego (dom.) — 6. Tok myśli w przedostatnim trenie Kochanowskiego (szk.) — 7. Dziecię i drzewko (szk.) — 8. Tok myśli Skargi w kazaniu o miłości ojczyzny (dom.) — 9. Sztuka a natura (szk.) — 10. Rozwinąć przysłowie Fredry: Wielkie rzeki cicho płyną, małe z szumem po kamieniach wloką (dom.) — 11. Pogląd na poezję polską XVII. w. (szk.) — 12. Przewodnie myśli Głosu umarłych Naruszewicza (dom.) — 13. Zasługi Konarskiego około wychowania (szk.).

Klasa VI b. 1. Przyjaciół a pochlebca (szk.) — 2. O ile słuszne jest zdanie M. Reja: Cnota, rozum, fortuna różnymi gościncy od siebie ciągną (dom.) — 3. Przyczyny wzrostu literatury polskiej około połowy XVI. wieku (szk.) — 4. Myśli przewodnie w Rozprawie wójta z panem i pleb. Reja (szk.) — 5. Aluzje do stosunków polskich w Odprawie posłów greckich (dom.) — 6. Pogląd na literaturę polityczną okresu Zygmuntońskiego (szk.) — 7. Myśl społeczna w Żeńcach Szymonowicza (szk.) — 8. Bądź prostym, nie bądź prostakiem. Zdanie A. M. Fredry (dom.) — 9. Wartość i znaczenie nauki (szk.) — 10. Kiedy i jak rwać się sejmy poczęły. Na podst. Konarskiego. O skut. rad. sposobie (dom.) — 11. Uwagi o literaturze polskiej na przełomie epoki saskiej do czasów St. Augusta (szk.) — 12. Jakie typowe wady wytyka Krasicki we Wstępnej bajce (dom.) — 13. Trembecki jako człowiek i poeta (szk.).

Klasa VII a. Co nas dziś razić może w elegii Karpińskiego Po-wrót z Warszawy na wieś? (szk.) — 2. Poezja patryotyczna w okresie Stanisława Augusta. Na podstawie lektury szkolnej (dom.) — 3. Zestawić i porównać myśli przewodnie w Żalach Sarmaty Karpińskiego i w Hymnie do Boga Woronicza (szk.) — 4. Księżę Józef jako szlachetny wzór wodza i rycerz bez skazy. Na podstawie lektury szk. (dom.) — 5. Rozebrać jeden z sonetów krymskich (dom.) — 6. Objąśnić pieśń o Wilii w Konradzie Wallenrodzie (szk.) — 7. Opisy lasów w Panu Tadeuszu (dom.) — 8. Tajemnicze pacholę w Maryi Malczewskiego (szk.) — 9. Jakie podobieństwa zachodzą między Zemstą Fredry a Panem Tadeuszem Mickiewicza? (dom.).

Klasa VII b. 1 Starzec i niemowlę. Porównanie (szk.) — 2. Pogląd na poezję polską w 2. połowie XVIII. wieku (dom.) — 3. Rozprawa Brodzińskiego: O klasycyzmie i romantyzmie (szk.) — 4. Ideały filareckie w życiu i poezji Mickiewicza (dom.) — 5. Znaczenie Ody do młodości (szk.) — 6. Czy Wallenrod popełnił zdradę? (dom.) — 7. Obiit Gustavus, natus est Conradus (szk.) — 8. Rozwinąć zdanie Mickiewicza: W słowach tylko chęć widzimy, w działaniu potęgę, Trudniej dzień dobrze przeżyć, niż napisać księgę (dom.) — 9. Tło ukraińskie w Ma-

ryi Malczewskiego (szk.) — 10. Cześćnik a Rejent. Porównanie obu postaci Fredry (szk.).

Klasa VIII a. 1. Myśl przewodnia w wierszu Słowackiego Zatoka Koryncka (szk.) — 2. „Mit jedności i przyjaźni“ w Lilli Wenedzie Słowackiego (dom.) — 3. Co mówi Krasiński o własnej poezji w wierszu Dla Elizy? (szk.) — 4. Dążność patryotyczna w Pokusie Krasińskiego (dom.) — 5. Wpływ literatur obcych na polską w w. XVI. i XVIII. (dom.) — 6. Niebo w „Zachwyceniu“ Lenartowicza (szk.) — 7. *Suae quisque fortunae faber* (szk.).

Klasa VIII b. 1. Szkoła a życie (szk.) — 2. Róża a Lilla Weneda (dom.) — 3. Co oznacza Sybir w Anhellim (dom.) — 4. Wyjaśnić wiersz Mickiewicza: Mierz siły na zamiary, nie zamiar podług sił (szk.) — 5. Co i jak czytać należy (szk.) — 6. *Respice finem* (Patrz końca) (dom.) — 7. Życie walką (szk.) — 8. Niewieście postacie w Ślubach panińskich Fredry (szk.).

b) w języku niemieckim.

Klasa V a. 1. Auf welche Weise verschafft der Oberförster dem Grafen Adlerstamm einen Auerhahn? — Nach Roseggers „Graf Adlerstamm auf der Hahnenjagd“ (dom.) — 2. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.) — 3. Die Bedeutung des Meeres für die Phönizier (dom.) — 4. Wer ist glücklich? Eine Erzählung im Munde des Krösus. Auf Grund der Schullektüre (szk.) — 5. Die Bedeutung des delphischen Orakels bei den Griechen. Im Anschluß an die Schullektüre (szk.) — 6. *Mōros*, das Muster eines treuen Freundes (dom.) — 7. Die Verdienste des Romulus und Numa um den römischen Staat (dom.) — 8. Alkibiades und seine Bedeutung im peloponnesischen Kriege (dom.) — 9. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.) — 10. „Der Verrat“ aus Grotggers Cyklus „der Krieg“ (dom.) — 11. Die Pest im achäischen Lager. Nach Hom. (szk.) — 12. Die Sage von Deukalion und Pyrrha. Nach Ovid. (dom.) — 13. Die Fabel von Domejko und Dowejko (szk.) — 14. Gedankengang der Epistel „Der kranke Dichter an seine Gattin in Rom“ (dom.).

Klasa V b. 1 Die Jagd des Grafen Adlerstamm. Nach Rosegger (dom.) — 2. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.) — 3. Die Phönizier als Vermittler zwischen Orient und Occident (dom.) — 4. Das Orakel zu Delphi (szk.) — 5. Gedankengang und Grundidee von Goethes „Zauberlehrling“ (dom.) — 6. Die Ankunft des „Pan Tadeusz“ in Soplicowo (szk.) — 7. Die olympischen Spiele (dom.) — 8. Wie ist der Sieg der Griechen über die Perser zu erklären? (dom.) — 9. Eine Übersetzung aus dem Polnischen (szk.). — 10. „Der Kirchenfrevel“ aus Grotggers Cyklus „Der Krieg“ (dom.) — 11. Niobes Übermut und Bestrafung. Nach Ovid. (szk.) — 12. Welche Umstände führten die Entdeckung der Mörder des Ibykus herbei? (dom.) — 13. Der Streit des Achilles mit Agamemnon. Nach Hom. (szk.) — 14. Zwergenhochzeit. Nach Goethes Hochzeitlied (dom.).

Klasa VI a. 1. Die Geschichte Hannibals (szk.) — 2. Der Unterschied zwischen den griechischen Sitten und den unsrigen. Nach Od. 4. (dom.) — 3. Die Ansprache Catilinas an seine Mitverschworenen. Nach Sallust. (szk.) — 4. Bolesław Chrobry und Kasimir der Große. Eine Beschreibung der Bildnisse von Matejko und inwiefern hat er den Unterschied der Charaktere der beiden Könige dargestellt? (dom.) — 5. Gudrun und Kriemhilde. Zwei Charakterbilder (szk.) — 6. Warum mußte das römische Reich untergehen? (dom.) — 7. Die Bärenjagd. Nach Pan Tadeusz (szk.) — 8. Meister Hildebrands Gestalt in der deutschen Heldensage (dom.) — 9. Des Taugenichts Abenteuer in Rom (szk.) — 10. Warum führt Karl d. Große den Beinamen „des Großen“ (dom.) — 11. Mittelalterliche Sitten und Gebräuche in Goethes Reineke Fuchs (szk.) — 12. Major Tellheim und sein Diener Just. (dom.) — 13. Welche nachteiligen Folgen zieht der Verkauf des Schattens für Peter Schlemihl nach sich? (szk.) — 14. Inwiefern ist der zweite Titel von Lessings Minna von Barnhelm „das Soldatenglück“ gerechtfertigt? (dom.).

Klasa VI b. 1. Der Untergang Karthagos (szk.) — 2. Menelaos bei Proteus. Nach Od. 4. (dom.) — 3. Charakteristik des alten römischen Volkes. Nach Sallust. (szk.) — 4. Die Vorbereitungen zum Kampfe zwischen Menelaos und Paris. Nach Il. III. (dom.) — 5. Das Märchen vom Dornröschen und die Sigurdsage (szk.) — 6. Frühlingsbild und Stimmung im Eingange von Eichendorffs Novelle „Aus dem Leben eines Taugenichts“ (dom.) — 7. Das Christentum in den Nibelungen und in der Kudrun (szk.) — 8. Die Rückkehr des Taugenichts in die Heimat. (Nach Eichendorffs „Leben eines Taugenichts“) (szk.) — 9. Der Tod des Patroklos. Nach Il. XVI. (dom.) — 10. Was erfahren wir über Tellheim und Minna von Barnhelm in der Exposition dieses Lustspiels? (szk.) — 11. Reineke Fuchs in Todesnot (dom.) — 12. Peter Schlemihls Versuche, seinen Schatten wieder zu bekommen (szk.) — 13. Der Höhepunkt und die Peripetie in Lessings Minna von Barnhelm (dom.) — 14. Es ist in kurzen Zügen der Kampf zwischen den Hohenstaufen und den Welfen darzustellen (szk.).

Klasa VII a. 1. Das Bild Walthers von der Vogelweide in der Heidelberger Handschrift und sein Spruch „Ich saß auf einem Steine“... (dom.) — 2. Das erregende Moment in Goethes Hermann und Dorothea (szk.) — 3. Der Ehrbegriff in Lessings Emilia Galotti (dom.) — 4. Die Entwicklung der Territorialgewalt in Deutschland (szk.) — 5. Inwiefern hat Goethe im 4. Gesang von Hermann und Dorothea das Kunstgesetz befolgt, welches Lessing in seinem Laokoon aufstellt? (szk.) — 6. Mit welchen Gründen widerlegt Cicero die gegen Deiotarus erhobene Anklage? (szk.) — 7. Die Bedeutung der beiden großen Monologe Fieskos. (II. 19; III, 2) (dom.) — 8. Welche Bedeutung hat die Szene zwischen König Philipp und Marquis Posa? (szk.) — 9. Wie gestalteten sich die Verhältnisse auf Ithaka in der Abwesenheit des Odysseus (dom.) — 10. Beispiele von Vaterlandsliebe in Schillers Wilhelm Tell (szk.).

Klasa VII b. 1. Welche sozialen und politischen Verhältnisse berührt Walther von der Vogelweide im Gedicht „Einst und Jetzt“? (dom.) — 2. Jak w kl. VII a (szk.) — 3. Geschichte in Lessings Emilia Galotti der dichterischen Gerechtigkeit genüge? (dom.) — 4. Das politische Übergewicht Spaniens in Westeuropa (szk.) — 5. Jak w VII a (szk.) — 6. Jak w kl. VII a (szk.) — 7. Charakteristik des Dogen Andreas Doria in Schillers Fiesko? (dom.) — 8. Jak w VII a (szk.) — 9. Athene die Schutzgöttin des Odysseus (dom.) — 10. Jak w VII a (szk.).

Klasa VIII a. 1. Die Reflexionen in Schillers Cassandra verglichen mit denen der Jungfrau v. Orleans im Monolog des 4. Aktes (dom.) — 2. Welche Umstände führten zur Blüte der römischen Poesie im augusteischen Zeitalter? (szk.) — 3. Wozu hat Goethe in Hermann und Dorothea den Brand ersonnen und wie nützt er dieses Motiv aus? (dom.) — 4. Die Königin Elisabeth im Schillerischen Drama (szk.) — 5. Die Verteidigung des Sokrates gegen die Anklagen des Meletos (dom.) — 6. Über die Verwendung des Wunderbaren als eines Motivs in den Werken der deutschen Romantiker (szk.) — 7. Warum geht Sappho freiwillig in den Tod? (dom.) — 8. Die Gestalt des Neoptolemos im Philoktet des Sophokles (szk.).

Klasa VIII b. 1. Schillers Cassandra und das verschleierte Bild zu Sais. Ein Vergleich (dom.) — 2. Jak w VIII b (szk.) — 3. Inwiefern ist der 1. Gesang von Goethes Hermann und Dorothea das Muster einer Exposition? (dom.) — 4. Welche Gründe bewegen Elisabeth, das Todesurteil gegen Maria Stuart zu bestätigen (szk.) — 5. Worin besteht die „libera contumacia“ des Sokrates vor Gericht? (dom.) — 6. Jak w VIII a. (szk.) — 7. Charakteristik Phaons in Grillparzers Sappho (dom.) — 8. Jak w VIII a. (szk.).

IV.

ZBIORY NAUKOWE.

I. Zakład główny.

A) Stan z dnia 15. lipca 1905.

1. Biblioteka dla nauczycieli ma dzieł 4156 w tom.	9149
programów szkolnych różnych zakładów	6610
2. Biblioteka dla młodzieży ma:	
a) dzieł polskich 1122 w tomach	1583
b) dzieł niemieckich 1015 w tomach	1266
c) dzieł ruskich 98 w tomach	118
3. Gabinet archeologii i sztuki ma obrazów ściennych	180
4. Zbiór map ma numerów	250
5. Gabinet fizyczny ma przyrządów fizykalnych	642
chemikalia i instalację elektryczną	

6. Gabinet przyrodniczy ma numerów 836
 7. Zbiór środków naukowych do nauki rysunków ma numerów 1017
 8. Gimnazjum prenumeruje 31 czasopism naukowych i pedagogicznych: 1. Gazeta Lwowska z Przewodnikiem naukowym i literackim; 2. Krytyka; 3. Przegląd pedagogiczny; 4. Biblioteka Warszawska; 5. Przewodnik bibliograficzny; 6. Przegląd polski; 7. Kosmos; 8. Przewodnik gimnastyczny; 9. Wszechświat; 10. Muzeum; 11. Kwartalnik historyczny; 12. Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht; 13. Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien; 14. La Nature; 15. Zeitschrift für das Gymnasialwesen; 16. Wochenschrift für klassische Philologie; 17. Gymnasium; 18. Lehrproben und Lehrgänge für die Praxis der Gymnasien und Realschulen; 19. Beiblätter zu den Annalen der Physik; 20. Przegląd powszechny; 21. Zeitschrift für phys. & chem. Unterricht; 22. Zeitschrift für Schulgesundheitspflege; 23. Rodzina i szkoła; 24. Periodische Blätter für Realienunterricht und Lehrmittelwesen; 25. Eos; 26. Przewodnik zdrowia; 27. Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur; 28. Poradnik językowy; 29. Miesięcznik pedagogiczny; 30. Vierteljahrsschrift für körperliche Erziehung; 31. Przegląd filozoficzny.

B) Nabytki zbiorów naukowych w r. 1905/906.

Do biblioteki nauczycielskiej zakupiono 31 nowych dzieł w 45 tomach, uzupełniono 35 dawniejszych dzieł 77 tomami; otrzymano w darze 11 nowych dzieł w 12 tomach i 7 dzieł w 11 tomach, jako uzupełnienie dzieł dawniejszych.

a) Dzieła zakupione:

Roscher Lexikon der griech. u. röm. Mythologie (ciąg dalszy). — Pauly-Wissowa Realencyklopaedie der klass. Altertumswissenschaft (ciąg dalszy). — Słownik łac. pol. Bobrowskiego tom. I. wyd. 3. — Brugmann Griechische Grammatik Aufl. 3. — Dr. Biegeleisen Ilustrowane dzieje literatury pol. t. IV. — Słownik języka polskiego (ciąg dalszy). — Dzieła A. Mickiewicza, wyd. Tow. liter. im Mickiewicza t. IV. — Arcydzieła polskich i obcych pisarzy t. 18—42. — Paul Grundriss der germ. Philologie II. Abt. 2. — Konarski Słownik jęz. niemieckiego (ciąg dalszy). — Sanders Wörterbuch deutscher Synonymen. — Kuno Fischer Goethes Faust B. 3 i 4. — Boniecki Herbarz polski (ciąg dalszy). — Springer Powszechna ilustr. Historia sztuki t. I—IV. — Askenazy Monografie w zakresie dziejów nowożytnych t. I—IV. — Z dziejów odrodzenia politycznego Galicyi. — Kutrzeba Historia ustroju Polski w zarysie. — Encyklopaedie der math. Wissenschaften (ciąg dalszy). — Die wissenschaftl. Sammlung naturwiss. u. mathem. Monographien Heft 1, 2, 3, 5, 6. — Encyklopedya wychowawcza (ciąg dalszy). — Encyklopedya kościelna tom

XXVIII. — Jahresberichte über das höhere Schulwesen Jahrg. XIX. — St. Witkiewicz Juliusz Kossak wyd. 2. bez ilustr. — Mieczników O naturze ludzkiej.

b) dzieła otrzymane w darze:

Dary Akademii Umiej. w Krakowie: Biblioteka pisarzy polskich Nr. 50—53. — Biblioteka przekładów z literatury starożytnej Nr. 1. — Katalog rękopisów Akademii Umiej. w Krakowie. — Dr. Daszyńska-Golińska Uście solne. — Pisma polityczne z czasów pierwszego bezkrólewia wyd. Czubek. — Sprawozdania Komisji do badania historii sztuki w Polsce VII, 4. — Monumenta medii aevi historica t. XVII. — Rozprawy Wydziału matemat.-przyrodniczego Akad. Umiej. t. IV. A. B. — Materyały i prace Komisji językowej Akad. Umiej. t. III. 1—2. — Rocznik Akademii Umiej. w Krakowie rok 1904/5. — Spis autorów i rzeczy w wydawnictwach Akad. Umiej. Cz. I.

Dary Ministerstwa W. i O. L'enseignement en Hongrie. — J. G. Seidl von Dr. K. Fuchs. — Jahrbücher der K. K. Central-Anstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus Jahrg. 1903 i 1904.

Dar Wydziału krajowego: Wiadomości statystyczne t. XX. zeszyt 2—3.

Dary c. k. Rady szkolnej krajowej: Sprawozdanie c. k. Rady szk. kraj. o stanie szkół średnich galic. w r. szk. 1903/4 i 1904/5. — Sprawozdanie z posiedzeń ankiety w sprawie nauki języka niemieckiego w galic. gimnazyach. — Plan nauki języka niem. w szkołach średnich galic. i instrukcja dla nauczycieli w 10 egzempl. — Plan nauki języka polskiego w gimnazyach galic. i instrukcja w 4 egzempl.

1. Biblioteka uczniów, dział polski.

W. Gostomski, Z przeszłości i terażniejszości (2 egz.). — T. B. Macaulay, Szkice i rozprawy (2 t.). — Z. Krasiński, Pisma 6 t. (wyd. Pini). — K. Brodziński, Wiesław. — A. Feliński, Barbara Radziwiłłówna. — F. Hoesick, Julian Klaczko. — J. Kochanowski, Odprawa posłów greckich. — A. Mazanowski, Jan Kochanowski. — M. Mazanowski, A. Malczewski. — A. Mazanowski, Adam Mickiewicz. — A. Mickiewicz, Konrad Wallenrod. — A. Mickiewicz, Dziady (cz. III.). — A. Mickiewicz, Dziady (frag. I, II, IV ks.). — Fr. Morawski, Dworzec mojego dziadka. — J. Czernecki, Pieśń o dzwonie Schillera (3 egz.). — J. Czernecki, Nauka kaligrafii (4 egz.). — Piotr Skarga, Kazania sejmowe. — J. Słowacki, Lilla Weneda. — L. Méyet, Listy Słowackiego (2 t.). — Sofokles, Antygona — przekł. Kaszewskiego. — Z. Krasiński, Irydion. — Z. Krasiński, Nieboska Komedia. — J. I. Kraszewski, Budnik. — J. Słowacki, Trzy poematy. — J. Słowacki, Anelli. — J. Słowacki, Beniowski. — J. Słowacki, Mazepa. — A. Mickiewicz, Sonety i wiersze różne. — A. Mickiewicz, Ballady i romanse. — A. Mickiewicz, Grażyna. — Z. Krasiński, Noc letnia. Pokusa. — P. Corn. Tacitus, Germania, przekł. Okęckiego. — W. Szekspir, Hamlet, przekł. Paszkowskiego. — Fr. Schiller, Marya Stuart, przekł. Budzyńskiego. —

J. Kochanowski, Wybór fraszek. — A. Mickiewicz, Pan Tadeusz z koment. Tarnowskiego. — I. Krasicki, Bajki i przypowieści wyd. Kurpiel. — Ł. Górnicki, Dworzanin. — M. Gogol, Obrazki z życia. — J. Byron, Giaur, tł. Mickiewicz. — W. Pol, Dzieła poetyckie (4 t.). — K. Brodziński, O klasycyzmie i romantyczności. — K. Heck, Szymon Szymonowicz (2 t.). — K. Heck, Życie obu Zimorowiczów. — W. Feldman, Piśmiennictwo polskie (4 t. 2 egz.). — T. Lenartowicz, Poezye (2 t.). — A. Mazanowski, Ign. Krasicki. — A. Mazanowski, Kornel Ujejski. — M. Mazanowski, Józ. Ign. Kraszewski. — M. Mazanowski, Aleks. hr. Fredro. — M. Mazanowski, Zygm. Krasiński. — M. Mazanowski, Jul. Słowacki. — Dr. Mich. Janik, Mikołaj Rej. — A. Stodor, Jan Kasprowicz. — P. Chmielowski, Kaz. Brodziński. — P. Chmielowski, Henr. Sienkiewicz. — Fr. Zabłocki, Sarmatyzm (5 egz.) — Fr. Zabłocki, Fircyk w załotach (5 egz.). — Al. Brückner, Mikołaj Rey. — Adolf Nowaczyński, Wczasy literackie (2 egz.). — J. Chr. Pasek, Pamiętniki (wyd. Gubrynowicz) (3 egz.). — A. Kito-wicz, Pamiętniki 3 t. (3 egz.). — J. Kallenbach, Zygmunt Krasiński 2 t. — A. Lange, Studya i wrażenia. — J. I. Kraszewski, Powrót do gniazda. — Ign. Matuszewski, Słowacki i nowa sztuka. — J. Niemcewicz, Powrót pośta (4 egz.). — W. M. Kozłowski, Co i jak czytać? — J. Świerk, Z szarej przędzy. — L. Dębicki, Puławy 4 t. — W. Gąsiorowski, Gawędy żołnierskie. — T. Sierzputowski, Romantyzm polski. — K. Ujejski, Dzieła 3 t. — M. Janik, Najnowsza poezya polska. — A. Karbowski, Historia wychowania w Polsce. — W. Feldman, Współczesna literatura polska. — K. Wojciechowski, Werter w Polsce. — I. Matuszewski, Twórczość i twórcy. — W. Feldman, O twórczości Wyspiańskiego i Żeromskiego.

2. Biblioteka uczniów, dział niemiecki.

a) dzieła zakupione.

Velhagen und Klasings Sammlung deutscher Schulausgaben: Sebastian Brant und Johann Fischart, Goethes Faust, Goethe: Kleinere Schriften zur Kunstgeschichte, Kleinere Prosaschriften, Italienische Reise, Mignon, Heinemann: Goethes Leben und Werke, Hebbel: Die Nibelungen, Herodes und Mariamne, Agnes Bernauer, Dr. R. Franz: Herders Leben und Werke, Dr. H. Löschor: Lessings Leben und Werke, Herders Kleinere Prosaschriften, Immermann: Der Oberhof, Kleist: Michael Kohlhaas, Lange: Einleitung und Kommentar zu Schillers philos. Gedichten, Heinemann: Klopstocks Leben und Werke, Boxberger: Wielands Leben und Werke. Dr. Ad Matthias: Die patriotische Lyrik der Befreiungskriege, Deutsche Prosa. — Moderne erzählende Prosa, Rückerts Gedichte, Hans Sachs: Auswahl aus seinen Dichtungen, Dr. Otto Lyon: Schillers Leben und Werke, Sophokles: Antigone, König Ödipus, Walther von der Vogelweide und andere Lyriker des Mittelalters. Bibliothek der Gesamtliteratur (Haendel): Bauernfeld Fortunat, Birsch-Pfeiffer Die Waise aus Lowood, Die Grille, Dorf und Stadt,

Börne L. Aus meinem Tagebuch, Bret-Harte Argonauten-Geschichten, Dickens Das Heimchen am Herde, Oliver Twist, David Copperfield, Calderon Der Richter von Zalamea, Echegaray José Lustiges Leben trauriger Tod, Galeotto, Fouqué de la Motte Undine, Gellerts Fabeln und Erzählungen, Goldsmith Oliver Der Landprediger von Wakefield, Halm Griseldis, Hebbel Maria Magdalena, Judith, Gyges und sein Ring, Heine Atta Troll, Deutschland, Die Harzreise, Hertz König Renés Tochter, Herder Legenden und Paramythien, Stimmen der Völker in Liedern, Ibsen. Ein Volksfeind, Ein Puppenheim, Die Stützen der Gesellschaft, Baumeister Solness, Jean Paul Leben des Quintus Fixlein, Flegeljahre, Lenau Gedichte, Kleist Der zerbrochene Krug, Lessing-Herder Wie die Alten den Tod gebildet, Ludwig Otto Der Erbförster, Die Makkabäer, Zwischen Himmel und Erde, Die Heiterethei, Aus dem Regen in die Traufe, Mosenthal Deborah, Monumentum Ancyranum, Mügge Theodor Afraja, Der Vogt von Sylt, Müller Wilh. Gedichte, Novalis Heinrich von Ofterdingen, Pestalozzi Lienhard und Gertrud, Raimund Der Verschwender, Schwab G, Die deutschen Volksbücher, Seume Mein Leben, Tieck Der Aufruhr in den Cevennen, Novellen, Twain Die Abenteuer des Tom Sawyers, Die Abenteuer des Huckleberry Finns, Prinz und Bettler, Zschokke Der tote Gast, Carmen Sylwa Pelesch-Märchen, Pelesch im Dienst, Märchen einer Königin, Anzengruber Der Meineidbauer, Meyers Klassiker Ausgaben: Euripides, Sophokles, Humboldt A. Auswahl aus seinen Werken, Droste Hülshoff Sämtliche Werke, Platen Sämtl. Werke, Kurz H. Schillers Heimatjahre, Dr. Leo Smolle Friedrich Schiller, sein Leben und Wirken, Aus Natur und Geisteswelt: Dampf und Dampfmaschine, Schrift- und Buchwesen in alter und neuer Zeit, Palästina und seine Geschichte, Das Theater, Die ständischen und sozialen Kämpfe in der röm. Republik, Das deutsche Drama das 19. Jahrhunderts, Die Polarforschung, Der Bau des Weltalls, Keller Gottfr. Martin Salander, Ganghofer Ludwig Aus Heimat und Fremde, Almer und Jägerleut, Das Gotteslehen, Gewitter im Mai, Der Besondere, Haarhaus Auf Goethes Spuren in Italien, May K. Und Friede auf Erden, Freytag dramatische Werke. Foß Dr. R. Gustav Freytags Fabier erläutert, Mayer-Förster Alt-Heidelberg, Scheffel Ekkehard, Der Trompeter von Säckingen, Kipling Durchs Feuer, Schlichte Geschichten, Reuter Aus meiner Wanderzeit, Vogel R. Spinnweiblein, Frau Märe, Glückskindle, Sudermann Schmetterlingsschlacht, Maeterlinck Prinzess Maleen, Hartleben Im grünen Baum zur Nachtigall, Franzos Der Pojaz, Spillmann Lucius Flavius.

b) dzieła otrzymane w darze:

Od hr. Potockiego w Łańcucie: Wyss-Schlenker-Engel Der Schweizer Robinson, Coopers Lederstrumpf- Erzählungen, Schmid Chr. Zehn Erzählungen, Gesammelte Schriften 7. u. 11. Bdchen., Falkenhorst Reisen in Zentral- und Nordasien, Hoffmann O. Die Jagd des weißen Rosses, Der Kriegspfad, Helen Cody Wetmore Buffalo Bill der letzte große Kundschafter, Pajeken Martin Forster, May K. Die

Sklavenkarawane, Der Waldläufer, Leistner D. Der letzte Häuptling der Seminolen-Indianer Floridas, Zobeltitz H. Die Jagd um den Erdball, Jugendfreund Neuer deutscher Bd. 53. 55., Garlepp B. Heiducken-kämpfe, Harald M. Kapitän Jack, Treller Fr. Verwehte Spuren, Hattler Fr. Katholischer Kindergarten, Gerstäcker Gold. Od J. Pomianowskiego z kl. VIII. Scheffel Ekkehard. Od 15 uczniów klasy VIII. 15 egzempl. dziełka Velhagen-Klasing Moderne Literatur 5 Bdchn. Od ucznia kl. VIII. Jerzego Dormusa: Bleibtreu Carl Woerth, Belfort, Der Verrat von Metz, Dies irae, Amiens- St. Quentin, Paris, Orleans, Gravelotte. Od pani Karl Emil Franzos: 12 dzieł swego męża.

Nabytki do gabinetu fizyki:

Dzwonek elektr. pod kloszem. — Przyrząd do zamrażania wody (podł. Weinholda). — Dazymetr. — Rura do spadania ciał w próżni. — Wielki klosz do wywiewy. — Przyrząd Koppa. — Telegraf Morsego. — Rurka Brauna. — 2 rurki Crookesa do okazania prostolin. rozchodz. prom. katod. — Rurki Crookesa, służące do wytworzenia cienia ciała, nie przepuszczającego prom. kat. — Rurka Crookesa, w której prom. katod poruszają kółko po szynach. — Rurka Crookesa, w której prom. katod. rozpalają platynę do czerwoności.

Nabytki do gabinetu przyrodniczego:

Zbiór węzów dalmatyńskich (dar ks. Dr. Gerstmann). — Zbiór nasion. — Skóra hipopotama.

V.

EGZAMIN DOJRZAŁOŚCI

przy końcu roku szkolnego 1905/906.

Piśmienny egzamin dojrzałości odbył się od 7. do 11. maja 1906 w 3 osobnych oddziałach. Zagadnienia były następujące:

A) dla VIII A.

1. Z języka łacińskiego:

- a) Przetłómaczyć na język łaciński z dzieł Ign. Krasickiego „Życia sławnych mężów“: Annibal (część ustępu).
- b) Przetłómaczyć na język polski: Cic de off. III. 25. §. 94. 95.

2. Z języka greckiego:

Przetłómaczyć na język polski: Xenophon Hellen. II. §. 54. 55. 56.

3. Z języka polskiego:

Objasnić zdanie Z. Krasieńskiego „Historia Rzymu jest historią świata całego“.

4. Z języka niemieckiego:

Es soll durch Beispiele aus der alten Geschichte gezeigt werden, welchen Einfluß in gefährvollen Zeiten hervorragende Männer auf den Staat ausgeübt haben.

5. Z matematyki:

a) Prosta $2x+y=15$ przecina koło, którego równanie jest $x^2+y^2=64$. Obliczyć powierzchnię trójkąta, którego bokami są styczne wykreślone w punktach przecięcia i łączące je cięciwa i kąty trójkąta.

b) Prostopadła poprowadzona z wierzchołka kąta prostego do przeciwprostokątnej wynosi 4 dm. i tworzy z jedną przyprostokątnią kąt $\delta=52^{\circ}43'15''$. Obliczyć objętość bryły utworzonej przez obrót tego trójkąta około osi przechodzącej przez wierzchołek jednego z kątów ostrych trójkąta równoległe do drugiej przyprostokątnej trójkąta.

c) Dług 16500 koron zaciągnięty na procent składany $5\frac{1}{5}\%$ oddaje ktoś przez 15 lat spłacając z końcem każdego roku po 1560 K. Ile jest winien po spłaceniu 15 raty?

B) dla VIII B.

1. Z języka łacińskiego:

a) Przetłumaczyć na język łaciński z dzieł Ign. Krasieckiego „Życia sławnych mężów“ Annibal (część ustępu).

b) Przetłumaczyć na język polski Tac. Ab exc. d. Aug. XIV. 23, 24.

2. Z języka greckiego:

Przetłumaczyć na język polski: Demost. Mowa przeciw Fil. I. §. 43—45.

3. Z języka polskiego:

Wallenrod a Irydyon. Porównanie bohaterów obu poematów.

4. Z języka niemieckiego:

Jak dla oddziału A.

5. Z matematyki:

a) Znając w trójkącie prostokątnym promień koła wpisanego ρ i obwód $a+b+c=2s$, wyprowadzić ogólne wzory na obliczanie boków tego trójkąta i obliczyć kąt α , jeśli $2s=480m$ a $\rho=40m$.

b) W szeregu geometrycznym złożonym z 4 wyrazów, suma pierwszego i czwartego wyrazu wynosi 378, a drugiego i trzeciego wyrazu 90; jaki jest wyraz pierwszy i stały iloraz tego szeregu?

c) Udowodnić analitycznie, że wierzchołki wszystkich kątów prostych, opierających się na danym odcinku a , leżą na obwodzie koła, dla którego ten odcinek jest średnicą.

Wynik egzaminu dojrzałości.

Do ustnego egzaminu zgłosiło się:

a) uczniów publicznych	52
b) „ prywatnych	1
c) uczennic prywatnych	3
d) eksternistów	4
e) eksternistek	22
Razem	82

Przyznano chlubne świadectwo dojrzałości:

a) uczniom publicznym	12
b) „ prywatnym	—
c) uczennicom prywatnym	1
d) eksternistom	—
e) eksternistkom	5
Razem	18

Uznano za dojrzałych bez odznaczenia:

a) uczniów publicznych	29
b) „ prywatnych	1
c) uczennic prywatnych	1
d) eksternistów	1
e) eksternistek	9
Razem	41

Pozwolono po wakacjach przystąpić do powtórnego egzaminu z jednego przedmiotu:

a) uczniom publicznym	9
b) „ prywatnym	—
c) uczennicom prywatnym	1
d) eksternistom	1
e) eksternistkom	3
Razem	14

Reprobowano na rok lub bez terminu:

a) uczniów publicznych	2
b) „ prywatnych	—
c) uczennic prywatnych	—
d) eksternistów	2
e) eksternistek	5
Razem	9

VI. Pomoc dla ubogich uczniów.

Dochód.

1. Reszta kasowa z roku 1905	105 K 98 h.
2. Przy wpisach zebrano	420 „ — „
3. Rodzice uczniów prywatnych złożyli	199 „ — „
3. W ciągu roku od wyższych osób	100 „ — „
5. Datki uczniów do puszek po egzortach	70 „ 58 „
6. Klasa VIa i VIIIa	6 „ 10 „
Razem	901 K 66 h.

W powyższej kwocie mieszczą się znaczniejsze datki następujących osób w koronach:

P. T. Godlewski 8, Laufer 4, Hesky 5, Schächter 9, Szyszkowski 10, Weber 10, Gąsiorowski 20, Ingarden 7, Natanson 6, Łoś 5, Marynowski 4, Fryling 4, Kosiński 4, Horak 7, Köhler 7, Niesiołowski 5, Fruchtmann 7, Krzczunowicz 40, Godlewski 8, Plater-Zyberk 50, Lubomirski Aleksander i Stefan 40, Rudnicki 4, Lubomirska Teresa 10, Gołuchowski 20, Zawistowski 64, Litarowicz 10, nadto lekarz pułkowy Dr. Świątkowski 50 Koron, jako zwrot otrzymanej w r. 1891 zapomogi od nieznaney osoby w kwocie 20 K.

Rozchód.

1. Na zapomogi w gotówce wydano	62 K 60 h.
2. Na sprawienie ubrań wydano	452 „ 50 „
3. Na uzupełnienie opłaty szkolnej	38 „ — „
4. Na książki i oprawę	137 „ 88 „
5. Na lekarstwa i wikt chorych uczniów	27 „ — „
Razem	707 K 98 h.

Rachunek zamknięto przeto resztą kasową w kwocie 183 K 68 h.

VII. KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szkolny 1905/6 rozpoczął się dnia 3. września 1905 uroczystem nabożeństwem odprawionem w kaplicy gimnazyalnej.

Dnia 9. września i dnia 19. listopada 1905 odprawione zostało w kaplicy uroczyste nabożeństwo żałobne za spokój duszy ś. p. Cesarzowej Elżbiety.

Dnia 2. października przystąpiła młodzież katolicka do spowiedzi, a 3. października do komunii św.

Dnia 4. października w dzień Imienin Najjaśniejszego Pana zostało odprawione w kaplicy nabożeństwo.

Dnia 4. marca obchodził zakład uroczystem nabożeństwem dzień swego patrona, św. Kazimierza.

W dniach od 6—9. marca odbywały się rekolekcyje wielkopostne. Nauki rekolekcyjne wygłosił dla gimnazjum wyższego ksiądz Józef Dziezdzielewicz, wikary kościoła św. Anny, dla gimnazjum niższego katecheta ksiądz Franciszek Bielówka.

W dniach 9. i 10. marca, jakoteż w dniach 1-go i 2-go czerwca przystąpiła młodzież do spowiedzi i do komunii św.

W dniach od 11. do 15. września odbył się piśmienny, a w dniach od 18. do 25. września ustny egzamin dojrzałości, jesienny, abiturjentów i abiturjentek, pod przewodnictwem c. k. Inspektora krajowego, Dr. Franciszka Majchrowicza.

W dniach od 7. do 11. maja odbył się piśmienny, a w dniach od 21. maja do 6. czerwca ustny egzamin dojrzałości abiturjentów i abiturjentek pod przewodnictwem c. k. Inspektora krajowego Dr. Franciszka Majchrowicza.

Dnia 31. maja odbyło się uroczyste pożegnanie abiturjentów, do których przemówił profesor Jan Jędrzejowski, a w imieniu młodzieży pożegnał profesorów jeden z abiturjentów.

Dnia 15. września i dnia 5. lutego odbył się poprawczy egzamin dojrzałości pod przewodnictwem dyrektora.

Dnia 28. czerwca 1906 odprawione zostało nabożeństwo żałobne w kaplicy gimnazjalnej za spokój duszy ś. p. Cesarza Ferdynanda.

Konferencye rodzicielskie.

Celem utrzymania łączności szkoły z domem i współdziałania domu i szkoły w wychowaniu młodzieży odbyły się w dniach 27. listopada, 18. lutego, 4. marca i 18. marca w auli konferencye rodzicielskie, na których omawiano rozmaite kwestye. Rodzice mieli sposobność wypowiedzieć swoje życzenia i skargi, Dyrektor zakładu mógł je sprowadzić do właściwej miary i zarazem zaznaczyć, czego szkoła ma prawo domagać się od domu. Na ostatnich dwóch konferencyach wygłosił wykład lekarz, Dr. Eugeniusz Piasecki, o bardzo doniosłej dla młodzieży sprawie, a to 4. marca tylko dla ojców a 18. marca tylko dla matek.

Konferencye te cieszyły się wielkiem uznaniem rodziców.

Odczyty, deklamacye, zwiedzanie galeryi obrazów, muzeów i zakładów przemysłowych.

Dnia 8. października odbył się w sali fizyki odczyt ilustrowany obrazami świetlnymi pod tytułem: „Poczet zasłużonych mężów“.

Dnia 10. października deklamował w auli deklamator p. Dulęba, a dnia 5. marca deklamator p. Konopka.

Dnia 22. lutego wygłosił dla młodzieży bezpłatny wykład z demonstracyami p. Gedrojc na temat: Znaczenie młodzieży w walce z alkoholizmem.

W dniach 23—28-go października zwiedzili uczniowie klasami pod przewodnictwem nauczycieli muzeum przemysłowe i oglądali tryptyk „Wyzwolenie“ Wygrzywalskiego.

W dniach od 10—16 maja zwiedzili uczniowie klasami pod przewodnictwem nauczycieli Wystawę dzieł Grottgera. Wyjaśnień udzielał młodzieży każdym razem nauczyciel Maryan Dienstl.

W dniach 23. kwietnia, 4. maja, 10. maja, 26. maja zwiedzili uczniowie klas I a b, VI a b Muzeum przyrodnicze Dzieduszyckich pod przewodnictwem prof. Dr. Limbacha, a uczniowie obu oddziałów kl. IV. Muzeum Lubomirskich pod przewodnictwem nauczyciela Wład. Wąsowicza.

Uczniowie obu klas VIII. zwiedzili pod przewodnictwem dyrektora miejską elektrownię, gazownię i rzeźnię. Dyrektorowie tych zakładów przyjęli młodzież bardzo uprzejmie. Wyjaśnień udzielałi młodzieży w gazowni dyrektor Theodorowicz, w elektrowni jeden z panów inżynierów zakładu. Po rzeźni oprowadzał młodzież starszy radca budownictwa p. Górecki. Panom tym składam serdeczne podziękowanie.

Rozporządzenia władz.

C. k. Rada szkolna krajowa rozporządzeniem z 6. kwietnia 1906 l. 14.831 zarządziła, aby od prywatystów i eksternistów, przystępujących do jakichkolwiek egzaminów, jak do egzaminu prywatnego, wstępnego do klasy wyższej, niżeli do pierwszej, o ile nie byli uczniami zakładu i są gronu osobiście znani, zawsze zaś od prywatystów i eksternistów chcących przystąpić do egzaminu dojrzałości lub do egzaminu nadzwyczajnego, żądano załączenia do podania wyraźnej fotografii egzaminanta, zaopatrzonej na odwrotnej stronie stwierdzeniem identityczności osoby, którą fotografia wyobraża, przez władzę polityczną, t. j. przez c. k. Starostwo, c. k. Dyrekcję policji, Magistrat miasta Lwowa, miasta Krakowa — wedle tego, gdzie petent jest osiadłym.

Obchody narodowe.

Dnia 11. listopada 1905 święcił Lwów pamięć mężnej obrony miasta w czasie drugiego oblężenia przez Moskali i Kozaków w r. 1655. Nauczyciele historii opowiedzieli uczniom w każdej klasie tę dziejową chwilę.

Dnia 29. listopada, jako w rocznicę powstania listopadowego, odprawione zostało po lekcjach szkolnych, które trwały do godziny 11-ej, uroczyste nabożeństwo żałobne za poległych, w kaplicy gimnazjalnej. Po mszy wysłuchała młodzież odczytu o powstaniu listopadowym, który wygłosił uczeń VIII. klasy, i deklamacyi. Uroczystość zakończyła się odśpiewaniem pieśni narodowych.

Młodzież izraelicka wzięła udział w nabożeństwie za poległych, które się odbyło w tempłu.

Dnia 12. stycznia 1906 odbył się w auli uroczysty poranek Mickiewiczowski, na którym była obecna cała młodzież. Tego samego dnia

odbył się wieczorek, na którym byli obecni rodzice uczniów i zaproszeni goście.

Dnia 23. stycznia uwolniono młodzież od nauki szkolnej na życzenie komitetu obywatelskiego, aby mogła wziąć udział w nabożeństwie żałobnem odprawionem w katedrze za dusze poległych w powstaniu styczniowem.

Dnia 3. maja, w rocznicę konstytucyi, odbywały się lekcye szkolne do 10-tej. O tej godzinie zgromadzili się uczniowie w auli, gdzie wysłuchali odczytu ucznia klasy VII-ej o znaczeniu Konstytucyi 3-go maja. Następnie udała się młodzież na boisko Sokoła na mszę polową. — Po odczycie w auli złożyła młodzież na dar narodowy dla Towarzystwa szkoły ludowej 30 Koron.

Dnia 6. kwietnia umarł gwałtowną śmiercią uczeń klasy VII-ej Włodzimierz Kozakiewicz. W pogrzebie, który się odbył dnia 8. kwietnia, wzięła udział młodzież i grono nauczycielskie.

Dnia 10-go września 1905 umarł nagle ksiądz Profesor Onufry Łepki, katecheta gr. kat., kanonik honorowy lwowskiej kapituły metropolitalnej obrządku gr. kat.

Ś. p. ksiądz Onufry Łepki urodził się w r. 1838 w Litynie, w powiecie drohobyckim. Nauki gimnazyalne pobierał w gimnazjum akademickiem we Lwowie, a studia uniwersyteckie na wydziałach teologicznym i filozoficznym w Wiedniu, gdzie złożył egzamin na nauczyciela języka polskiego i ruskiego. W roku 1867 otrzymał święcenie kapłańskie a w r. 1872 złożył egzamin na nauczyciela religii. Obowiązki nauczycielskie pełnił od roku 1864 w Stanisławowie, w Brzeżanach, w gimnazjum akademickiem we Lwowie, w gimnazjum II. we Lwowie, a od roku 1873 aż do śmierci, a więc przez 32 lat, był katechetą religii gr. kat. w gimnazjum Fr. Józefa. Obowiązki nauczycielskie pełnił przeszło 41 lat, to też w maju 1905 otrzymał za 40-letnią wzorową służbę medal honorowy ustanowiony przez Najjaśniejszego Pana. Zakład nasz poniósł przez tę śmierć bolesną stratę, bo była to postać czczona w całym zakładzie za niezmordowaną pracę, za nadzwyc-

czaj sumienne spełnianie obowiązku, za ojcowską miłość, którą ogarniał wszystkich uczniów bez różnicy narodowości i wyznania, za jego prawdziwe apostołstwo pokoju miłości i zgody. Śmierć ta była równie dotkliwą stratą dla społeczeństwa ruskiego, bo w swej niezmordowanej pracowitości znalazł ś. p. ksiądz Onufry czas, aby służyć temu społeczeństwu piórem, do czego go uprawniała gruntowna nauka. Napisał cały szereg dzieł treści religijnej, historycznej, z zakresu gramatyki i literatury ruskiej.

W pogrzebie, który odbył się dnia 12. września, wzięło udział całe grono nauczycielskie i młodzież. Nad grobem przemawiał dyrektor zakładu i dwaj uczniowie, jeden po polsku, drugi po rusku.

Cześć pamięci wzorowego kapłana, najlepszego katechety i zacnego człowieka!

Dnia 14. grudnia 1905 umarł nagle nauczyciel religii mojąszeszowej, Rabin Dr. Spinner, który pełnił obowiązki w tutejszym zakładzie od początku półrocza. Zmarły odznaczał się gruntowną nauką i zamiłowaniem do swego zawodu. Śmierć przedwczesna zmiołła go w pełnej sile męskiego wieku w chwili, kiedy z największym zapałem ledwie zabrał się do pracy.

W pogrzebie wzięli udział członkowie grona nauczycielskiego i młodzież a nad trumną przemówił dyrektor i uczeń VIII. klasy.

Sprawa fizycznego wychowania młodzieży.

Nauki gimnastyki nie udzielano w ubiegłym roku szkolnym. Zakład posiada wprawdzie obszerną salę gimnastyczną, wspólnie ze szkołą realną I-szą, sala jednakże jest w takim stanie, że nauki gimnastyki ze względów higienicznych udzielać w niej nie można.

Kierowanie gramami i zabawami podjęto się w obecnym roku Towarzystwo zabaw ruchowych. W środy i soboty bawiła się młodzież pod kierunkiem tego Towarzystwa na placu wystawowym. Nadto było kilka kótek lawn-tenisowych i piłki nożnej, złożonych z uczniów klas wyższych, które bawiły się same, a zakład dostarczył im przyrządów.

Nauczyciele zakładu odbywali z uczniami wycieczki za miasto, a nadto otrzymywała każda klasa wolny dzień, w celu odbycia większej całodzienniej wycieczki.

Czytelnia, Kółka naukowe, odczyty uczniów.

Z początkiem roku szkolnego założono Czytelnię uczniów, która była otwarta do 10 kwietnia 1906 r.

Do Czytelni należeli uczniowie czterech klas najwyższych. Sprawami administracyjnymi zajmował się Zarząd złożony z 11 uczniów. Czytelnia była otwarta 4 razy w tygodniu od 5 do 7 godz. popoł. (z wyjątkiem świąt). Znajdowały się w niej do użytku uczniów pisma, utrzymywane w porządku przez wyznaczonego zawsze dyżurnego.

W Czytelni znajdowały się następujące pisma:

a) *czasopisma*: Biblioteka Warszawska, Kosmos, Krytyka, Kwartalnik historyczny, Misyje katolickie, Muzeum, Nasz Kraj, Przegląd Polski, Przegląd powszechny, Przewodnik naukowo literacki, Przemysłowiec, Rolnik, Wiedza i praca, Tydzień, Tygodnik Ilustrowany, Die Woche.

b) *dzienniki*: Czas, Dziennik Cieszyński, Dziennik Polski, Gazeta Narodowa, Kuryer Lwowski, Słowo Polskie, Słowo (warsz.), Wiek Nowy.

w I-szem półroczu		w II-giem półroczu	
Czytelnia była otwarta razy	42	Czytelnia była otwarta razy	33
Obecnych w Czytelni ogółem		Obecnych w Czytelni ogółem	
było	1035	było	664
Korzystało z Czytelni uczniów	118	Korzystało z Czytelni uczniów	114
a mianowicie:		a mianowicie:	
a) z kl. V.	7	b) z kl. V.	30
" " VI.	48	" " VI.	48
" " VII.	41	" " VII.	33
" " VIII.	22	" " VIII.	3
Przeciętna frekwencja dzienna		Przeciętna frekwencja dzienna	
w Czytelni	24—25	w Czytelni	21

Do użytku Czytelni zebrano bibliotekę, złożoną obecnie z 36 dzieł (w 42 tomach) treści naukowej i belletrystycznej. Z biblioteki tej korzystało w pierwszym półroczu 36, w drugim 58 uczniów. Ogólny obrót książek 131.

Nadzór w Czytelni sprawowali kolejno członkowie Grona nauczycielskiego.

W łonie Czytelni istniały dwa Kółka:

a) *Koło naukowo-literackie* odbyło 16 posiedzeń, na których ogółem było obecnych 368 uczniów (przeciętnie na jednym posiedzeniu 21—23). Treść referatów była następująca:

1. Henryk Heszeles: Poglądy estetyczne C. Norwida.
2. Janusz Gąsiorowski: Poglądy Staszica na wychowanie.
3. Stefan Stark: J. Payota „Wykład moralności“.
4. Adam Fiszer: Stefan Żeromski.

5. Gedymin Bunikiewicz: Litwa (etnograficzne).
6. Henryk Heszeles: O „Weselu“ Wyspiańskiego.
7. Józef Atlas: Mikołaj Sęp Sarzyński.
8. Józef Brüstiger: Mickiewicz a Brodziński o romantyczności.
9. Józef Brüstiger: Poglądy Brodzińskiego na poezję narodową.
10. Stefan Stark: Z dziedziny poznania.
11. Kazimierz Kreiter: O alkoholizmie.
12. Ernest Garfein: Ryszard Wagner.
13. Kazimierz Ajdukiewicz: Budowa geologiczna Karpat.
14. Tustanowski: Fizyczne wychowanie młodzieży.
15. Wieczór Heinego: a) Zimmels: Odczyt o Heinem;
b) Własne przekłady odczytali: Brüstiger,
Fiszer, Fryling, Heszeles i Stark.
16. Fryling: Maksym Gorkij.

b) *Koło historyczno-estetyczne* powstało w drugim półroczu (Koło to zostawało pod kierunkiem nauczyciela Franciszka Smolki) i odbyło 7 posiedzeń pod kierunkiem prof. Bojarskiego. Przeciętnie było obecnych 23—28. Odczytano następujące referaty:

1. Silnicki: Dzieje porozbiorowe Polski od 1795 do 1830 r. (na podstawie dzieł Lewickiego i Grabińskiego).
2. Silnicki: Dzieje porozbiorowe Polski od 1830 do 1880 r. (n. p. dzieł Lewickiego i Grabińskiego).
3. Suchcic: Ks. Józef Poniąkowski (n. p. dzieł Aszkenazego).
4. Steifer: J. H. Dąbrowski (n. p. dzieł Aszkenazego).
5. Silnicki: Jan Matejko (n. p. dzieła St. Tarnowskiego).
6. Fiszer A.: Agenor Gołuchowski (n. p. dzieła Bron. Łozińskiego).
7. Gmernicki: Juliusz Kossak (n. p. dzieła Witkiewicza)

Uczniowie klasy Va odbywali raz w tygodniu (w sobotę 3—4) posiedzenia naukowe, na których wygłaszano referaty i przeprowadzano nad nimi dyskusję.

Posiedzenia te odbywały się pod przewodnictwem zastępcy nauczyciela Franciszka Smolki przez całe drugie półrocze

Obok referatów wygłaszano zawsze korreferaty.

Referaty były następujące:

1. Najnowsze prądy w poezji naszej. 2. Gomulicki, Gawalewicz, Orzeszkowa, Rodziewiczówna. 3. Adam Asnyk. 4. Marya Konopnicka. 5. Sewer. 6. O dekadentyzmie. 7. Sieroszewski. 8. Żeromski. 9. Daniłowski. 10. Rydel. 11. Tetmajer. 12. Kaspruwicz. 13. Żułowski. 14. Wyspiański.

Uczniowie obu oddziałów klasy IV. brali udział w tygodniowych zebraniach, na którym pod kierownictwem zastępcy nauczyciela Wł.

Wąsowicza wygłaszano odpowiednie referaty na tle Amicisa „Serce“ i przeprowadzano dyskusję.

Uczniowie klas VI a, VI b, VII b i VIII b wygłaszali wykłady z literatury polskiej o tych postaciach literackich, które były w ciągu roku szkolnego przedmiotem nauki.

VIII.

WYKAZ KSIĄŻEK,

których w r. szk. używać się będzie.

Religia. W klasie I. Katechizm rel. kat. ks. Ślórszarza; w klasie II. Historia biblijna ks. Dąbrowskiego, część pierwsza; w klasie III. Historia biblijna ks. Dąbrowskiego, część druga; w klasie IV. Liturgika ks. Dra Jougana; w klasie V. Dogmatyka ogólna przez ks. Jougana; w kl. VI. Dogmatyka szczegółowa przez ks. Jougana; w kl. VII. Etyka katol. ks. Szczeklika; w kl. VIII. Historia kościelna przez ks. Jougana.

Dla uczniów wyznania mojżeszowego. W kl. I. i II. Nauka religii na podstawie historii Dra Sondheimera w tłumaczeniu Planera, część I. zeszyt I. i II.; w kl. III. i VI. Nauka o wierze i powinnościach Dra Herzheimera w tłumaczeniu Planera; w kl. V. i VI. Nauka religii na podstawie historii Dra Sondheimera w tłumaczeniu Planera, część druga. We wszystkich klasach wyższych Chrestomatya Dra Jecheskiela Caro, w niższych zaś wyjątki modlitw.

Język łaciński. A. W kl. I. i II. Zwięzła gramatyka języka łacińskiego Samolewicza. Od III. począwszy, Gramatyka Samolewicza opr. przez Sołtysika, wyd. 5, 7.

B. Ćwiczenia w kl. I. i II. Steinera i Scheindlera, w kl. III. Próchnickiego wyd. 2—4; w kl. IV. Próchnickiego wyd. 1—3.

C. Autorowie: w kl. III. Kornelius Nepos wyd. Kłaka; w kl. IV. Caesaris Commentarii de bello Gallico, wyd. Terlikowskiego i Ovidius wyd. Skupniewiczza; w kl. VI. Sallustius Jugurtha wyd. Linkera Sołtysika, Cicero iu Catil. erat. I. wyd. Kornitzera Sołtysika i Vergilius, wyd. Eichlera-Rzepińskiego; w kl. VII. Cic. Pro Roscio Amerino, wyd. Nohl.-Laelius wyd. Sołtysik. Vergilius wyd. Eichlera Rzepińskiego; w kl. VIII. Horatius wyd. Dolnickiego Librewskiego; Tacitus wyd. Weidnera Staromiejskiego; słownik łacińsko-polski Węclewskiego lub Koncewiczza.

Język grecki A. Gramatyka oprac. przez E. Fiderera.

B. Ćwiczenia: w kl. III. i IV. wyd. Taborskiego i Winkowskiego.

C. Autorowie: w kl. V. Xenofont, wyd. Fiderera: Homera Iliada wyd. Scheindlera i Sołtysika cz. I.; w kl. VI. Xenofont, wyd. Fiderera; Herodot, wyd. Scheindlera-Terlikowskiego; Homera Iliada, cz. I. i II. wyd. Scheindlera i Sołtysika; w kl. VII. Demostenesa Mowy wyd. Wotke-Schmidta; Homera Odysseja, wyd. Christa-Jezienickiego; w kl.

VIII. Sofoklesa Elektra wyd. Majchrowicza; Platona Apologia i Kriton, wyd. Christa-Lewickiego; Protagoras wyd. Nohla; Homera Odysseja wyd. Christa-Jezienieckiego; Słownik Węclewskiego.

Język polski. **A.** Gramatyka w kl. I. i II. Konarskiego, w kl. III. do IV. Małeckiego wyd. 9—10.

B. Wypisy w kl. I. Próchnickiego i Wójcika, wyd. 3. i 4., w kl. II. wyd. 1. i 2., w kl. III. i IV. Czubka i Zawilińskiego wyd. 2., w kl. V. Próchnickiego: Wzory poezji i prozy; w kl. VI. i VII. Wypisy St. hr. Tarnowskiego i Wójcika część I.; prócz tego w kl. VII. Tarnowskiego i Próchnickiego cz. II.; w kl. VIII. jak w kl. VII.

Język niemiecki. **A.** Ćwiczenia: w kl. I—IV. wyd. Germana i Petelenza.

B. Gramatyka; w kl. III. i IV. Jahnera.

C. Wypisy: w kl. V. i VI. J. Ippoldta i A. Stylona, VII. i VIII. Petelenza i Wenera. VI. Eichendorff, Aus dem Leben eines Taugenichts i Lessing Minna von Barnhelm wyd. Graesera; VII. Hermann und Dorothea, Egmont, Die Räuber, Die Braut von Messina (lekt. szk.) wyd. Graesera, Grimmshausen: Simplicius Simplicissimus, Immermann: Oberhof. Wyd. Velhagen-Klasing. VIII. Goethes Gedichte, Schillers Gedichte, Wallenstein (lekt. szk.) wyd. Graesera; Das goldene Vließ, Käthchen von Heilbronn, wyd. Graesera, Mignon wyd. Velhagen-Klasing (lekt. dom.).

Geografia. W kl. I. Romer Geografia; w kl. II. i III. Baranowskiego i Dziedzickiego, wyd. 6—9.; w kl. IV. Benoni-Majerski, Geografia austro-węg. monarchii, wyd. 2. i 4.

Historya. W kl. II—IV. Opowiadania z dziejów powszechnych w opracowaniu Semkowicza; w kl. V—VII. W. Zakrzewskiego Historia powszechna I., II. i III.; w kl. VIII. Historia i statystyka monarchii austr. węg. Głabińskiego i Finkla. Atlas Kieperta lub Kozena.

Do historii kraju rodzinnego W. kl. III i IV. Dzieje ojczyste Rawera; w kl. VII. i VIII. Lewickiego: Zarys dziejów Polski i krajów ruskich, wyd. 2—3.

Matematyka. W kl. I. i II. Ign. Kranz, Arytmetyka i Algebra Cz. I.; w kl. III. i IV. Ign. Kranz Arytmetyka i Algebra Cz. II.; w kl. V., VI. i VII. Dziwiński Zasady Algebry wyd. 2; w kl. VIII. Kostecki Algebra; Geometrya: w kl. I—II. Moćnik Maryniak Geometrya pogładowa Cz. I.; w kl. V—VIII. Moćnik Maryniak Geometrya; Logarytmy dla kl. VI—VIII. Kranza.

Historya naturalna. W kl. I. Nussbaum Wiśniowski Podręcznik zoologii, w pierwszym półroczu kl. II. Nussbaum-Wiśniowski Podręcznik zoologii; W drugim półr. kl. I i II. Botanika Rostańskiego; w kl. III. Mineralogia Wiśniowskiego; w kl. V. Mineralogia i geologia Wiśniowskiego; Botanika Rostańskiego; w kl. VI. Zoologia Petelenza.

Fizyka. W kl. III. i IV. Fizyka mniejsza Soleskiego; w kl. VII. i VIII. Fizyka Kaweckiego i Tomaszewskiego, wyd. 3. Zarys chemii Tomaszewskiego.

Propedetyka filozofii. W kl. VII. Nuckowski Początki logiki; w kl. VIII. Psychologia Lindnera, w opracowaniu Kulczyńskiego.

IX. STATYSTYKA

	I a	I b	II.	III	IV a
1 Liczba uczniów					
Z końcem roku 1904/5 było:	52 ⁴	48 ³	58 ⁴	97 ⁴	47 ¹
Z początkiem roku 1905/6 przyjęto:	47 ³	45 ¹	58 ⁶	62 ²	40 ³
W ciągu roku szkoln. przybyło:	4	7	4	3	1
Wogóle zatem przyjęto:	51 ³	52 ¹	62 ⁶	65 ²	41 ³
Mędzy tymi było:					
a) przybyłych z obcych zakładów:					
z klasy niższej:	43 ³	43 ¹	3	9	3
powtarzających klasę	5	3	1	—	1
b) ponownie przyjętych:					
z klasy niższej:	—	—	54 ⁶	47 ²	36 ¹
powtarzających klasę:	3	6	4	9	1
W ciągu roku wystąpiło:	10	9	4	6	3
Liczba uczniów na końcu r. szk. 1906	41 ³	43 ¹	58 ⁶	59 ²	38 ³
2. Według miejsca urodzenia:					
Urodzonych we Lwowie:	16 ¹	26	33	24	10 ¹
„ w powiecie lwowskim	4	1	3	3	2
„ w innych powiatach Galicyi					
„ w W. Księstwie Krakow-	21 ¹	15 ¹	21 ⁶	31 ²	24 ¹
„ w Królestwie Polskiem	—	—	1	—	—
„ w Austrii dolnej	0 ¹	1	—	—	—
„ w Czechach	—	—	—	—	—
„ na Morawach	—	—	—	—	1
„ na Bukowinie	—	—	—	—	—
„ w Rumunii	—	—	—	—	0 ¹
„ w Niemczech	—	—	—	—	1
	41 ³	43 ¹	58 ⁶	59 ²	38 ³
3. Uznało za swój język ojczysty:					
polski:	40 ²	43 ¹	53 ⁶	56 ²	28 ³
ruski:	1 ¹	—	5	3	10
czeski:	—	—	—	—	—
niemiecki:	—	—	—	—	—
	41 ³	43 ¹	58 ⁶	59 ²	38 ³

ZAKŁADU.

IVb	Va	Vb	VIa	VIb	VIIa	VIIb	VIIIa	VIIIb	Razem
50 ⁴	51 ²	55	49 ¹	46 ²	26	34 ¹	44 ⁵	—	657 ²⁰
40 ²	52 ²	52	59	57	42 ²	41	27	30 ¹	652 ²²
6	4	2	2	3	—	—	—	—	36
46 ²	56 ²	54	61	60	42 ²	41	27	30 ¹	688 ²²
9	10	2	11	4	2	—	1	—	140 ⁴
1	2	—	2	2	—	1	—	—	17
28 ²	42 ²	51	43	53	37 ²	39	25	30 ¹	486 ¹⁸
8	2	1	5	1	3	1	1	—	45
7	9	4	5	3	4	4	3	—	70
39 ²	47 ²	50	56	57	38 ²	37	24	30 ¹	617 ²²
16	26 ²	15	18	15	20 ¹	10	12	9	251 ⁵
1	1	5	2	5	1	1	1	1	31
22 ¹	19	26	35	36	15	22	9	19	315 ¹²
—	—	2	—	1	1	—	2	—	7
—	1	—	1	—	—	2	—	1	6
0 ¹	—	1	—	—	1 ¹	—	—	—	3 ³
—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	0 ¹	0 ²
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
39 ²	47 ²	50	56	57	38 ²	37	24	30 ¹	617 ²²
39 ²	41 ²	49	51	57	34 ²	37	20	29 ¹	578 ²¹
—	6	—	5	—	4	—	4	—	38 ¹
—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
39 ²	47 ²	50	56	57	38 ²	37	24	30 ¹	617 ²²

	I a	I b	II.	III.	IV a
4. Według wyznania religijnego:					
wyzn. katol. obrz. łacińskiego:	24 ¹	25 ¹	38 ³	43 ²	23 ²
„ „ „ greckiego:	8 ¹	—	12	7	12
„ „ „ ormiańsk.:	—	—	0 ²	—	—
„ „ „ gr. orient.:	1	—	—	—	—
„ ewangelickiego:	—	1	—	1	—
„ menonickiego:	—	—	—	—	—
„ mojżeszowego:	8 ¹	17	8 ¹	8	3 ¹
	41 ³	43 ¹	58 ⁶	59 ²	38 ³
5. Według miejsca pobytu rodziców:					
miejscowych:	31	35	47	45	18 ¹
zsmiejscowych:	10 ³	8 ¹	11 ⁶	14 ²	20 ²
	41 ³	43 ¹	58 ⁶	59 ²	38 ³
6. Wiek uczniów:					
Miało lat 11	8	8 ¹	—	—	—
„ „ 12	17 ²	21	16 ⁵	—	—
„ „ 13	11	9	26 ¹	20 ²	—
„ „ 14	3	4	9	20	8 ²
„ „ 15	2 ¹	1	4	15	12 ¹
„ „ 16	—	—	3	2	9
„ „ 17	—	—	—	2	3
„ „ 18	—	—	—	—	4
„ „ 19	—	—	—	—	1
„ „ 20	—	—	—	—	1
„ „ 21	—	—	—	—	—
„ „ 22	—	—	—	—	—
„ „ 23	—	—	—	—	—
„ „ 24	—	—	—	—	—
	41 ³	43 ¹	58 ⁶	59 ²	38 ³
7. Na przedmioty nadobowiązkowe uczęszczało:					
na naukę a) języka ruskiego	—	—	—	3	8
b) francuskiego	—	—	—	5	11
c) angielskiego	—	—	—	—	3
d) hist. kraj. rodz.	—	—	—	59	38
e) śpiewu	4	3	5	5	1
f) rysunków	5	10	9	5	1
g) kaligrafii	12	13	22	—	—
h) stenografii	—	—	—	—	8

IV ^b	V ^a	V ^b	VI ^a	VI ^b	VII ^a	VII ^b	VIII ^a	VIII ^b	Razem
26 ²	29 ²	38	32	47	20 ²	30	12	20 ¹	408 ¹⁰
1	9	—	7	—	4	—	4	—	64 ¹
—	1	—	—	—	—	—	—	—	1 ²
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	1	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	2	—	—	—	—	1	3
12	7	12	15	10	14	7	8	9	183 ³
39 ²	47 ²	50	56	57	38 ²	37	24	30 ¹	617 ²²
27	29 ²	20	31	25	29	16	14	17	385 ³
12 ²	18	30	25	32	9 ²	21	10	13 ¹	233 ¹⁰
39 ²	47 ²	50	56	57	38 ²	37	24	30 ¹	617 ³²
—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 ¹
—	—	—	—	—	—	—	—	—	54 ⁷
—	—	—	—	—	—	—	—	—	66 ³
16	—	—	—	—	—	—	—	—	60 ²
10 ²	20 ¹	16	—	—	—	—	—	—	80 ⁵
5	18	15	18	12	—	—	—	—	83
4	4 ¹	3	15	14	11 ¹	10	—	—	66 ²
—	2	11	7	7	10 ¹	15	8	1 ¹	65 ²
3	1	5	6	16	8	6	6	13	65
—	1	—	4	4	3	3	6	11	33
1	1	—	4	4	5	1	3	2	21
—	—	—	1	—	1	1	—	1	4
—	—	—	1	—	—	1	—	1	3
—	—	—	—	—	—	—	1	1	2
39 ²	47 ²	50	56	57	38 ²	37	24	30 ¹	617 ²²
1	7	—	5	—	4	—	1	—	29
5	7	10	4	11	2	1	—	—	56
3	2	2	7	4	5	—	2	3	31
39	—	—	56	57	38	37	24	30	378
1	4	5	2	3	1	4	—	—	38
6	6	1	4	2	1	—	1	3	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
6	4	2	2	6	1	1	—	—	30

	I a	I b	II.	III.	IV a
8. Opłaty szkolne:					
Opłatę szkolną złożyło:*)					
w I. półroczu	25	25	15	19	6
w II. półroczu	10	15	16	24	12
Uwolnionych od opłaty było:					
w I. półroczu	22	21	42	42	34
w II. półroczu	31	27	43	36	27
Opłata szkolna wynosiła koron:					
w I. półroczu	1000	1000	600	760	240
w II. półroczu	400	600	640	960	480
Razem	1400	1600	1240	1720	720
Taksy wstępne wynosiły koron	210	176.4	12.6	25.2	12.6
Datek na zbiory naukowe koron	106	98	130	132	86
Datki na gry i zabawy koron	43	40	47	51	31
<i>A) Dodatek do klasyfikacji</i>					
<i>za II. półr. r. szk. 1905.</i>					
Pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po feryach	4	4	—	6	7
Z tych zdało egzamin poprawczy	4	4	—	6	7
„ nie zdało „	—	—	—	—	—
Ostatecznie zatem otrzymało:					
stopień pierwszy z odznaczeniem	13	—	9	12	4
„ pierwszy	37	34	40	71	35
„ drugi	1	6	6	11	6
„ trzeci	1	8	3	3	2
Razem	52	48	58	97	47
<i>B) Klasyfikacja za II. półrocze</i>					
<i>r. szk. 1906</i>					
Otrzymało stopień pierwszy z odznac.	8	5	11	9	5
„ „ pierwszy	22	29	37	35	25
„ „ drugi	4	2	4	4	3
„ „ trzeci	2	2	1	5	2
Przeznaczono do egzaminu poprawcz.	5	5	5	6	3
Nie klasyfikowano	—	—	—	—	—
Razem	41	43	58	59	38

*) Prywatyci złożyli za II. półrocze 1904/5 960 K, za I. półr. 1905/6 960 K.

Taksy za duplikaty wynosiły 48 K.

IVb	Va	Vb	VIa	VIb	VIIa	VIIb	VIIIa	VIIIb	Razem
19	22	11	23	12	13	8	5	6	209
20	19	18	31	13	14	12	4	8	216
21	29	41	36	46	27	33	22	24	440
19	28	34	24	45	25	24	20	22	405
760	880	440	920	480	520	320	200	240	8360
800	760	720	1240	520	560	480	160	320	8640
1560	1640	1160	2160	1000	1080	800	360	560	17000
50·4	29·4	8·4	46·2	21	8·4	8·4	4·2	—	613·2
92	114	110	122	118	86	82	54	62	1392
36	47	45	51	49	33	31	22	24	550
4	5	6	6	3	1	6	1	—	53
4	4	6	6	3	1	6	1	—	52
—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
3	7	18	4	8	2	6	10	—	96
39	39	37	36	32	23	24	34	—	481
4	2	—	7	4	1	3	—	—	51
4	3	—	2	2	—	1	—	—	29
50	51	55	49	46	26	34	44	—	657
7	3	5	4	16	6	8	1	6	94
19	36	34	33	32	26	21	23	22	394
4	3	4	8	2	1	1	—	—	41
3	—	2	4	—	1	1	—	—	23
5	5	5	7	7	4	6	—	2	64
1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
39	47	50	56	57	38	37	24	30	617

KLASYFIKACYA UCZNIÓW.

Klasa I. A.

Stopień pierwszy z odznaczeniem:

Geschwind Leon	Łoziński Jan
Godlewski Kazimierz	Peters Józef
Jastrzębski Tadeusz	Stawarski Kazimierz
Karczewski Józef	Trapszo Tadeusz

Stopień pierwszy:

Biłyk Józef	Parnes Jakób
Dadlez Michał	Południewski Aleksander
Distler Adolf	Rozenberg Leiser
Dziurzyński Zygmunt	Rychwicki Tadeusz
Dżułyński Jerzy	Schächter Filip
Fischbach Tadeusz	Schmidt Edward
Głodziński Emilian	Spiegel Wilhelm
Klug Mieczysław	Szulec Stanisław
Kowal Michał	Szyszyłowicz Aleksander
Kwiatkowski Stanisław	Wieroński Paweł
Ostowski Stanisław	Wróbel Kazimierz.

Stopień drugi otrzymało uczniów 4, stopień trzeci: 2. Do egzaminu poprawczego przeznaczono uczniów 5.

Klasa I. B.

Stopień pierwszy z odznaczeniem:

Dische Zacharyasz	Nacher Wilhelm
Heský Józef	Wolisch Ludwik
Kadyi Władysław	

Stopień pierwszy :

Apfelgrünn Bernard	Lapajówker Manfred
Bačić Józef	Löwenheck Bernhard
Bartel Alfred	Niemiec Jan
Benedikt Ernest	Pawluk Stanisław
Borzęcki Stanisław	Pastuszyński Antoni
Czernecki Adam	Ripa Karol
Depa Leonard	Rosicki Bolesław
Dylski Mieczysław	Sedlak Tadeusz
Gottlieb Ignacy	Seiden Izydor
Haber Samuel	Sienkiewicz Michał
Horodyski Ludwik	Ślósarz Marcin
Horowitz Ludwik	Szafranek Stanisław
Kimmelman Bronisław	Urbański Henryk
Köllender Leopold	Winnicki Michał.
Krogulski Zdzisław	

Do egzaminu poprawczego przypuszczono uczniów 5, stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 2.

Klasa II.**Stopień pierwszy z odznaczeniem :**

Ajdukiewicz Adam	Nawrocki Feliks
Dobija Mieczysław Maryan	Orski Jerzy
Frank Józef	Spät Emil
Kucharski Paweł Wiktor	Ubogi Mikołaj
Kwiatkowski Tadeusz Maryan	Wolisch Robert
Leńko Kazimierz	

Stopień pierwszy :

Barczewski Władysław	Kutrzeba Tadeusz
Decowski Bronisław	Laskownicki Zbigniew
Drabyna Mikołaj	Mokrzycki Józef
Fedorowicz Włodzimierz	Momot Wincenty
Flecker Arnold	Momot Maryan
Gdula Zygmunt	Mozołowski Feliks
Gluziński Lech	Napadiewicz Jerzy
Goldschmid Zygmunt	Pichl Leon
Hankiewicz Bruno	Płoński Tadeusz
Jamiński Jan Adam	Przygodzki Włodz.
Jankowski Włodzimierz	Rychlicki Eust.
Kaczor Mikołaj	Sawczak Michał
Kitz Juliusz	Sawczyński Zygm.
Krajewski Franciszek	Schorr Otto
Kruczkiewicz Władysław	Sędzimir Bronisław

Skolimowski Tadeusz	Tychowski Wiktor
Stachiewicz Jerzy	Wolfram Jakób
Stawarski Adam	Zaleski Władysław.
Szyszkowski Jan	

Stopień drugi otrzymało 4 uczniów, stopień trzeci otrzymał 1 uczeń. Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5 uczniów.

Klasa III.

Stopień pierwszy z odznaczeniem:

Damm Juliusz	Ingarden Roman
Dżugaj Jan	Orzechowski Zbigniew
Gąsiorowski Stanisław	Pikor Bolesław
Geppert Gustaw	Wyszyński Michał
Gottlieb Bernard	

Stopień pierwszy:

Beauvale Leon	Mydlarski Jan
Bodnar Kazimierz	Niewiński Aleksander
Bydlewicz Stanisław	Opacki Rudolf
Chmieliński Jan	Owsicki Władysław
Dyaków Władysław	Pietsch Mateusz Stan.
Fleischmann Kazimierz	Pożakowski Wiesław
Grossmann Markus	Seidler August
Hatt Paweł	Sekięła Jarosław
Janiewski Grzegorz	Skąpski Julian
Jaroński Jerzy	Sklepiński Stanisław
Kondziołka Emil	Smokowski Maryan
Körner Ignacy	Szuwalski Jan
Langer Franciszek	Tarnawski Włodzimierz
Leśniak Michał	Trojan Stefan
Löwenheck Izydor	Weber Witołd
Manasterski Tadeusz	Wieczerzyk Otto
Matauszek Stanisław	Winkler Władysław.
Mravincics Antoni	

Stopień drugi otrzymało 4 uczniów, stopień trzeci 5. Do egzaminu poprawczego przeznaczono uczniów 6.

Klasa IV. A.

Stopień pierwszy z odznaczeniem:

Biłous Jan	Ołekska Jan
Kafel Jan	Zimmels Benedykt
Niemiec Franciszek	

Stopień pierwszy :

Biliński Maryan	Mikuliński Stanisław
Borowiec Aleksander	Mrozowski Józef
Decowski Tadeusz	Podborącyński Stefan
Depa Henryk	Prokopyszyn Tadeusz
Dorożyński Franciszek	Przygodzki Józef
Garfein Adam	Śledziński Kazimierz
Gulewicz Wincenty	Sokołowski Władysław
Huzar Emilian	Sowiński Józef
Karwański Włodzimierz	Wowk Jan
Kłymko Bazyli	Zabłocki Jan
Kopacz Stanisław	Zawałkiewicz Roman
Krupcała Antoni	Zborowski Stanisław.
Laskownicki Stanisław	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 3, stopień drugi 3, stopień trzeci 2.

Klasa IV. B.**Stopień pierwszy z odznaczeniem :**

Barczewski Kazimierz Maryan	Sochaniewicz Kazimierz Roman
Götz Emil	Tyczka Witołd
Limbach Franciszek	Wolisch Karol
Nathanson Herbert	

Stopień pierwszy :

Bartłomowicz Franciszek	Łoś Jerzy Tadeusz
Bodek Maksymilian	Melzer Natan
Domaszewicz Czesław	Miedziński Kazimierz
Dzbański Tomasz	Motyka Jan
Enser Fiszal	Poprawski Władysław
Fiderer Adam	Tadlewski Albert
Grünfeld Leonidas	Treściński Karol
Góralski Alojzy	Witeszczak Aleksander
Kosiński Mieczysław	Wolfram Aleksander.
Kozicki Tadeusz	

Do egzaminu poprawczego po wakacjach przeznaczono 5 uczniów. Stopień drugi otrzymało 4, stopień trzeci otrzymało 3. Nieklasyfikowano 1.

Klasa V. A.**Stopień pierwszy z odznaczeniem :**

Kopaczyński Włodzimierz	Peżański Włodzimierz
Kruczkiewicz Adam	

Stopień pierwszy:

Androchowicz Roman	Napadewicz Roman
Chłędowski Włodzimierz	Nowakowski Maryan
Dynia Stanisław	Oleński Stefan
Dżułyński Orest	Oleński Tadeusz
Fryling Jan	Pańczyszyn Ignacy
Godzieliński Wiktor	Riemer Leon
Hierowski Stanisław	Schirmer Kazimierz
Hupert Stefan	Simoni Jan
Ilnicki Michał	Speidel Józef
Isakiewicz Julian	Stoeckel Ignacy
Jaegermann Antoni	Stromenger Gustaw
Kozieł Tadeusz	Szlagowski Bernard
Kruszelnicki Juliusz	Thimann Juliusz
Kwiatkowski Ferdynand	Tustanowski Juliusz
Leszczyński Roman	Wewiórski Kazimierz
Loewenherz Juliusz	Wiksel Jakób
Losch Norbert	Wowków Aleksander
Mikuliński Kazimierz	Zawistowski Bolesław

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5. Stopień drugi otrzymało 3.

Klasa V. B.**Stopień pierwszy z odznaczeniem:**

Gruder Henryk	Spaltenstein Wincenty.
Horak Alojzy	Steinberger Edward.
Labiner Wilhelm	

Stopień pierwszy otrzymali:

Bardach Jakób	Kozakiewicz Mieczysław
Barowicz Michał	Kuchar Tadeusz
Bernhardt Henryk	Lukaczer Edward
Breiter Tadeusz	Łupicki Mikołaj
Cichocki Stanisław	Marynowski Jan
Czubryj Floryan	Matkowski Stanisław
Drelichowski Józef	Mazur Franciszek
Dworak Jan	Münnich Henryk
Erb Adolf	Ościak Leon
Gmernicki Mikołaj	Pichel Mieczysław
Goldwurm Ozyasz	Robel Zygmunt
Greger Kazimierz	Silberman Henryk
Guwer Piotr	Sochaniewicz Stefan
Jaworski Stanisław	Sozański Franciszek
Kołodziej Władysław	Stronczak Adam
Korzeniowski Feliks	Stütz Wilhelm
Kosiński Zbigniew	Zawistowski Tadeusz.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5. Stopień drugi otrzymało 4, stopień trzeci 2 uczniów.

Klasa VI. A.

Stopień celujący otrzymali:

Atlas Józef	Nusbaum Henryk
Mesch Karol	Rzepecki Roman.

Stopień pierwszy:

Ajdukiewicz Kazimierz	Leicht Piotr
Arnold Ignacy	Lencznar Stanisław
Blucha Józef	Löwenheck Ignacy
Bławacki Bazyli	Łysakowski Władysław
Borsuk Stefan	Mossoń Michał
Brzeski Stefan	Pióryk Eliasz
Chromowski Antoni	Polak Adolf
Dawid Henryk	Robakowski Adam
Elster Edward	Rzadki Aleksander
Frenkel Adam	Schaff Leon
Garfein Ernest	Sinkowski Aleksander
Hausner Adam	Stark Stefan
Kienzler Zdzisław	Steifer Maryan
Kittay Paweł	Suchcitz Władysław
Kozicki Jerzy	Szediwy Adam
Kreiner Edward	Tromel Michał.
Landberg Jonasz	

Stopień drugi otrzymało 8, stopień trzeci 4, do egzaminu poprawnego po wakacyach z jednego przedmiotu przeznaczono 7.

Klasa VI. B.

Stopień pierwszy z odznaczeniem otrzymali:

Auerbach Edward	Kozłowski Józef
Bachowski Czesław	Krzyżanowski Franciszek
Choynowski Feliks	Mazur Wawrzyniec
Dobrowolski Tomasz	Paluch Józef
Ferens Jan	Polański Aleksander
Kiper Wiktor	Silnicki Tadeusz
Komarnicki Józef	Stoff Bertold
Kopacz Adam	Wielgusiewicz Stanisław.

Stopień pierwszy otrzymali:

Babon Jan	Kolarzowski Karol
Czudowski Adolf	Koss Władysław
Faliński Bronisław	Kunst Markus
Gabryel Jan	Kurtz Adam
Hamerski Stanisław	Kwasik Antoni
Horski Stanisław	Latocha Jan
Jakubiczka Juliusz	Machalski Maksymilian
Karczewski Jan	Maciak Franciszek
Kardasz Izydor	Mayer Bernard

Niesiołowski Zdzisław
 Niżnikiewicz Dymitr
 Pitsch Wiktor
 Pytel Andrzej
 Roller Maks
 Ross Mikołaj
 Sinkowski Wiktor

Smutny Władysław
 Sokaler Adolf
 Spaczyński Józef
 Szkodziński Franciszek
 Widajewicz Józef
 Zagórski Stanisław
 Zaremba Franciszek.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów. Stopień drugi otrzymało 2 uczniów.

Klasa VII. A.

Stopień celujący otrzymali:

Brüstiger Józef.
 Czeżowski Tadeusz
 Fischer Adam

Gąsiorowski Janusz
 Mielnicki Jan
 Wierzbicki Stefan.

Stopień pierwszy:

Andruszewski Józef
 Bunikiewicz Gedymmin
 Dorfman Mojżesz
 Fruchtman Adam
 Geschwind Emanuel
 Głaczyński Roman
 Graf Henryk
 Hescheles Henryk
 Janowski Jerzy
 Kadyi Tadeusz
 Kassala Henryk
 Kisielnicki Zygmunt
 Kochański Leon

Kreiter Kazimierz
 Nick Antoni
 Nowak Jan
 Prochnik Juliusz
 Romański Mieczysław
 Schiffer Filip
 Schor Baruch
 Seidler Ludwik
 Stachura Władysław
 Starosolski Stanisław
 Stoff Zygmunt
 Tańczakowski Jerzy
 Zygmunt Kazimierz.

Pozwolono poprawić cenzurę w jednym przedmiocie 4. Stopień drugi 1. Stopień trzeci 1.

Klasa VII. B.

Stopień pierwszy z odznaczeniem:

Dalbor Tadeusz
 Duszeńko Michał
 Korzelski Mikołaj
 Lachowicz Franciszek

Rapaport Artur
 Ujejski Maryan
 Wiszniewski Tadeusz
 Zimels Maksymilian.

Stopień pierwszy:

Blicharski Tadeusz
 Ciecharzewski Kazimierz
 Dzieduszycki Michał
 Fabry Władysław
 Getreu Henech

Kaczkowski Emanuel
 Kaczorowski Zygmunt
 Kinczyk Stanisław
 Kogut Józef
 Komusiński Włodzimierz

Manasterski Stanisław
 Margulies Emanuel
 Pielech Henryk
 Ruczajewicz Władysław
 Sawicki Józef
 Schrenzel Zygmunt

Siekierski Józef
 Stankiewicz Faustyn
 Stapp Emanuel
 Szajner Stanisław
 Zaleski Karol.

Stopień drugi otrzymał 1 uczeń, stopień trzeci 1. Do egzaminu poprawczego przeznaczono 6 uczniów.

Klasa VIII. A.

Stopień pierwszy z odznaczeniem:

Atlas Zygmunt.

Stopień pierwszy:

Burstin Chaskiel
 Chajes Izidor
 Dembaum Aron
 Domaszewicz Aleksander
 Drzewicki Włodzimierz
 Dudykiewicz Eugeniusz
 Frankowski Roman
 Gundermann Rudolf
 Hoszowski Leonid
 Katz Jakób
 Lorenz Franciszek
 Noskiewicz Ryszard

Papierkowski Leopold
 Pomianowski Józef
 Richter Maurycy
 Srokowski Stanisław
 Szediwy Henryk
 Thullie Czesław
 Topf Isser
 Wewiórski Stanisław
 Wojciechowski Adam
 Zbożny Michał
 Zucker Abraham.

Klasa VIII. B.

Stopień pierwszy z odznaczeniem:

Babiak Stanisław
 Chrzęszczyński Jerzy
 Nowotny Maryan

Nusbaum Tadeusz
 Schaff Maks
 Woźniakowski Rafał.

Stopień pierwszy:

Biliński Edward
 Birn Leib
 Charkiewicz Józef
 Ciechanowski Józef
 Dormus Jerzy
 Fischer Ludwik
 Głogowski Stanisław
 Graf Nesanel
 Greiner Antoni
 Grünbaum Adolf
 Janicki Aleksander

Jonas Maks
 Krokowski Stanisław
 Mandel Józef
 Modlinger Dawid
 Ogonowski Antoni
 Paraszczak Stanisław
 Philipp Emil
 Śliwiński Józef
 Tarnawski Mieczysław
 Turzański Antoni
 Wróbel Aleksander.

Do egzaminu poprawczego po wakacjach przeznaczono 2 uczniów.

OGŁOSZENIE.

Rok szkolny 1906—1907 rozpocznie się dnia 4. września 1906 roku.

Wpisy uczniów do gimnazjum na rok szkolny 1905/1906 odbywać się będą w trzech ostatnich dniach sierpnia.

Uczniowie zgłaszać się mają osobiście w towarzystwie rodziców lub opiekunów, przyczem mają przedłożyć świadectwo szkolne z ostatniego półrocza i wypełnić w dwóch egzemplarzach kartę wpisową.

Uczniowie nowo do zakładu wstępujący przedłożyć mają:

a) metrykę urodzenia, bez której żaden uczeń do zakładu przyjęty nie będzie;

b) świadectwo szkolne tego zakładu, gdzie przedtem pobierali naukę, z potwierdzeniem dyrekcji, że mogą przejść bez przeszkody do innego zakładu. Przy wpisie zapłacić mają takse wstępną w kwocie 4 Kor. 20 h.;

c) poświadczenie lekarskie, że uczeń szczepioną miał ospę po raz drugi.

Nadto każdy uczeń ma przy wpisie złożyć 2 Kor., jako datki na zbiory naukowe zakładu.

Opłatę szkolną, która na jedno półrocze wynosi czterdzieści Koron, złożyć mają uczniowie kl. II.—VII. najdalej w ciągu pierwszych sześciu tygodni półrocza.

Egzamina wstępne do klas II.—VII. będą się odbywały w dniach 1.—12. września.

Egzamina poprawcze odbędą się w dniach 30. i 31. sierpnia.

